

פרק זה הוא א' מהפרקים של הספר שמו של משיח, שנמצא בשלבי עריכה ע"י צוות של תלמידי חכמים, ובראשם הרב שלום שי' צירקינד.

אפשר להשיג הקונטרס (המקוצר) באנגלית, ועוד חלקים מהספר בלה"ק, באתר shmoishelmoshiach.com

הקדמה קצרה:

א' מן הטענות העיקריות שיש לאנשים על אפשרות האמונה בביאת משיח מן המתים, הוא שנדמה להם אשר זהו אמונת הנוצרים. והם חושבים לתומתם, אשר הטעם למה לא קיבלו היהודים במשך הדורות האמונה באותו האיש ימ"ש, הוא מפני שע"פ תורה אין להאמין שמשיח יבוא מן המתים, ולכן הם חושבים שכאילו יש איזו "מסורה" ביהדות שאין לקבל אמונה כזה.

ולמרבה הפלא, הנה גם אותם אנשים שמסבירים שמותר ע"פ תורה להאמין בהאפשרות של ביאת המשיח מן המתים, הנה גם לכמה מהם נדמה אשר אמונה זו דומה לאמונת הנוצרים, אלא שמסבירים שאע"פ שיתכן שזה דומה לאמונת הנוצרים אבל אין זה מעלה ומוריד כלום, כי אמונה כזו היא מיוסדת בתורה, ומה נוגע לנו שגם הנוצרים סברו כן. ועוד מסבירים, אשר אע"פ שבכמה מספרי הויכוחים בין היהודים עם (להבדיל) הנוצרים, הזכירו היהודים הטענה שאין להאמין במשיח שיבא מן המתים, אמנם אין להביא רא' מספרי הויכוחים, כי כוונת היהודים ה' רק לדחות הנוצרים בקש. (וראה המקורות שנסמנו להלן סעיף טז).

אמנם באמת, כל מי שמבין ויודע ההבדל בין אמונת היהודים לאמונת הנוצרים, וכל מי שקורא בספרי הויכוחים, יווכח מיד שההבדל בין אמונת היהודים לאמונת הנוצרים אינו תלוי **כלל וכלל** באם אפשר להאמין שמשיח יחזור מן המתים, אלא ההבדל הוא אם משיח **כבר בא** או לא, (וזוה תלוי בהבדל בין הגדרת תפקידו של משיח כפי שהוא ע"פ אמונת התורה ולהבדיל אמונת הנוצרים), כמו שיתבאר לקמן בארוכה ובפרטיות. ומה שגרם לכמה אנשים להגיע למסקנא הנ"ל, הוא מפני שנתבלבלו בההבנה הפשוטה של דברי ספרי הויכוחים, וכן נתבלבלו בין מושגים שונים שאין להם קשר כלל.

וכמו שיוזכר לקמן, פרק זה אינו מיועד לבני תורה, כי באמת לא כדאי ליכנס בכל זה, כי מה לנו ולדברי הנוצרים. ולא נכנסנו לזה אלא מפני ההכרח, כי יש כמה אנשים שמנסים להוציא לעז ולומר שאלו שמאמינים בהאפשרות של משיח מן המתים הרי אמונתם הוא היפך התורה ולקוח מאמונה זרה, לכן ביררנו באריכות ובפרטיות איך שטענה זו היא שטות והבל, ופירטנו אחת לאחת הבלבולים השונים שגרמו לכמה אנשים לבוא למסקנא תמוהה זו. ולכן יש להבהיר שפרק זה מיועד רק לאלו שכבר קראו ספרי הויכוחים, או שמאזנה טעם שיהי' הם מתבלבלים ואינם מבינים ההבדל בין האמונה בין ביאת המשיח מן המתים לאמונת הנוצרים, ולכן הן מוציאים לעז על אלו שמאמינים באפשרות זו.

משיח מן המתים ואמונת הנוצרים

שאלה: איך אפשר לומר שמותר להאמין בהאפשרות שמשיח יהי' אדם צדיק שיקום לתחי' ויגאול את ישראל, - הרי במשך כל הדורות היהודים התנגדו בחריפות ומסרו נפשם לא לקבל אמונת הנוצרים שאותו האיש ימ"ש הוא המשיח, מפני שאין להאמין שמשיח יהי' אדם שיקום לתחי'. (ובלשון המורגל בפי אנשים: "היהדות אינה מקבלת האמונה בביאה שני"?)

תשובה: כמו שיתבאר לקמן, נקודת החילוק בין אמונת היהודים ולהבדיל הנוצרים אינו קשור כלל בהשאלה האם אפשר לאדם שמת (או נהרג) לקום לתחי' ולהיות משיח. (וגם אינו קשור כלל להשאלה האם מי שהתחיל לעשות פעולות משיח בחייו ולא הצליח להביא הגאולה, האם הוא יכול לחזור לתחי' ולהביא הגאולה). והחילוק בין אמונת היהודים ולהבדיל הנוצרים הוא האם משיח כבר בא וכבר נתקיימו הבטחות הנביאים אודות ביאתו או לא, (וזו תלוי בהבנת תפקידו של משיח, שלפי הנוצרים תפקידו הוא להביא גאולה רוחנית, ואמונת התורה הוא שתפקיד המשיח הוא להביא גאולה גשמית וכדלקמן).

ובכל ספרי הוויכוחים שבין היהודים לנוצרים, מעולם לא טענו היהודים שאותו האיש אינו יכול להיות משיח מפני שמשיח אינו יכול להיות אדם שמת אשר יקום לתחי', או מי שלא הצליח לגמור פעולותיו של משיח בחייו. (אלא הטענה היתה שאי אפשר לומר שכבר בא המשיח וכבר נתקיימו יעודי הנביאים, מכיון שאותו האיש לא קיים כלל היעודים האלו ואדרבה, וכמו שיתבאר). ואדרבה, בכמה מספרי הוויכוחים האלו, הזכירו חכמי ישראל בתוך דבריהם בפשיטות האפשרות שמשיח יהי' אדם שמת בעבר ויקום לתחי'.

ובאמת, מי שטוען שהטעם למה התנגדו היהודים למשיחיות אותו האיש הוא מפני שנהרג ולכן אינו יכול לקום לתחי' ולהשלים פעולות המשיח, הרי הוא (ביודעין או בלא יודעין) נותן מקום לשיטת הנוצרים, הרבה יותר ממי שטוען שמשיח יכול להיות צדיק שיקום לתחי', וכמו שיתבאר.

אלא שמפני העדר הידיעה והבלבול בין מושגים שונים שאינם קשורים זה לזה כלל, נשתרבו הטעות בקרב כמה אנשים, כאילו ההבדל בין אמונת היהודים להנוצרים הוא האם אפשר להאמין שמשיח יכול להיות אדם שמת ויקום לתחי', וכמו שיתבאר כל זה לקמן.

ההבדל בין אמונת היהודים ולהבדיל אמונת הנוצרים

א. ביאור הדברים:

ישנו טעות הנפוץ אצל הרבה אנשים, אשר חושבים לתומם, שההבדל בין אמונת ומסורת היהודים ולהבדיל אמונת הנוצרים, הוא כי הנוצרים מאמינים שאדם שמת יקום לתחי' ויהי' משיח, אבל היהודים סוברים שאסור להאמין בדבר כזה.

והטעות נשתרבה עד כדי כך, שישנם כמה יראים ושלמים החושבים לתומתם שזהו **יסוד עיקרי** באמונת היהדות, אשר אסור להאמין שצדיק שמת יקום לתחי' ויהי' משיח. ולפי הבנתם, האמונה בהאפשריות אשר צדיק מן המתים יקום לתחי' ויהי' משיח הוא כפירה גמורה רח"ל, והאומר כן אין לו חלק באלוקי ישראל רח"ל.

וטעות יסודי זו, שנדמה להם בפשיטות שאמונת ישראל והמסורת היהודית אינה מקבלת אפשריות זו, דחקום לומר (**בלי שום הוכחה כלל**) אשר אע"פ שדברי רז"ל (בבלי, ירושלמי, מדרש, וזוהר), והראשונים (רש"י, יד רמה, וכו'), והאחרונים (המהרש"ם, מלבי"ם, וכו') מביאים בדבריהם בפשיטות האפשריות אשר משיח יבוא מן המתים, ולא מצינו שום ספר או פוסק ששולל אפשרות זו, מ"מ שיטות אלו הם "שיטה יחידאה" או "שיטה דחוי", ושאר טענות שונות ומשונות.

בין הסיבות שגרמו לטעות זו הוא הבלבול והערבוב של כמה מושגים שונים שאין להם קשר כלל זה עם זה, ביחד עם אי ההבנה של כמה מושגים אודות ביאת המשיח, כמו שיתבהר כל זה לקמן.

מאמר המוסגר: ההיתר לעסוק בענין זה

ב. מאמר המוסגר: קודם שנמשיך בענין זה, יש צורך להבהיר דבר הפשוט ומובן מעצמו: באמת לא הי' צורך להכנס כלל בפולמוס זה, כי כבר ביארנו שעצם האמונה באפשרות של ביאת המשיח מן המתים מבואר להדיא בתורה, בספרי חז"ל והראשונים והאחרונים. ואשר על כן, לכאורה אין נוגע לנו כלל לעיין בהחילוק בין אמונת היהודים ולהבדיל אמונת הנוצרים, כי אמונת היהדות נקבעת אך ורק ע"פ מה שכתוב בתורה ודברי גדולי ישראל שמפיהם אנו חיים, ולא ע"פ השוואה עם דברי הנוצרים להבדיל. ומה גם, ש(בדרך כלל) איסור גמור הוא ע"פ תורה לעסוק בדברי אמונות זרות¹, ולא נכנסו חכמי ישראל בוויכוחים עם הנוצרים בענינים אלו אלא מפני ההכרח, מפני צורך השעה וכדי לידע מה להשיב לאפיקורס. ולכן באמת, פרק זה אינו מיועד עבור בן תורה שאין רצונו לעיין בדבר זה.

אמנם לדאבוננו ישנם כאלו אשר חושבים שההבדל בין אמונת היהודים במשיח ולהבדיל אמונת הנוצרים, תלוי בפרט זה האם משיח יכול לבוא מן המתים, ורוצים להביא ראי' מדברי גדולי ישראל בוויכוחם עם הנוצרים במשך הדורות, ומשתמשים בטענה זו בכדי לומר שאסור ע"פ תורה להאמין בהאפשרות שמשיח יבוא מן המתים, ועי"ז מוציאים לעז על כמה מבני ישראל שמאמינים באפשרות זו לכנותם בשם כופרים רח"ל ומוציאים שם רע ששחיתתם אסורה רח"ל וכו'.

ומכיון שכן, מובן שבכדי לברר מהי אמונת היהדות הצרופה במשיח, ולבטל השם רע שהוציאו האנשים האלו, מן ההכרח לבאר הדבר מיסודו, ולבאר מה שדנו בספרי וויכוחים אלו, בכדי לבאר אשר ההבנה הזאת (שחכמי ישראל שהתווכחו עם הנוצרים שללו האפשרות של ביאת המשיח מן המתים) מוטעית מעיקרא.

ולהדגיש יותר טעמי ההיתר (וההכרח) להיכנס בדיון הזה: א) אלו הטוענים כנ"ל מעיינים בספרי ויכוח אלו **בין כך**. ב) הדיון כאן היא לא להבין מהי אמונת הנוצרים, אלא להבין מהי **אמונת היהדות**, ומה **מותר להאמין ע"פ תורה**. (אלא שבשביל אלו שעיינו בספרי הויכוחים ונתבלבלו, יש צורך לבאר בבהירות ההבדל בין אמונת היהדות לאמונת הנוצרים, ובשבילם מן ההכרח להזכיר קצת אודות אמונת הנוצרים). ג) על יסוד טעות האנשים הנ"ל הם מכנים יהודים אחרים (המאמינים בדבר המותר ע"פ תורה) בשם כופרים רח"ל, ומרבים מחלוקת בישראל ח"ו. ומובן שבמצב כזה מוכרח להשיב עליהם ולהראות לכל את טעותם. ד) עוד זאת, כל הדיון דלקמן הוא אך ורק בדברי ספרי חכמי ישראל בדיונם אודות אמונת הנוצרים, ולא בדברי הנוצרים עצמם². ה) ומה גם, שעיקרי הדברים שידובר בהם לקמן הם דברים פשוטים וגלויים לכל בין כך.

¹ ראה רמב"ם הלכות ע"ז פ"ב ה"ב.

² אלא שמובן שלצורך וויכוחים אלו הי' צורך לגדולי ישראל - מצד "דע מה שתשיב לאפיקורוס" - להכנס בכמה טענות הבל ושטות של הנוצרים, ואשר לכן מובן שכדי להבין כוונת דברי חכמי ישראל בוויכוחם עם הנוצרים, יש צורך להבין מה הי'

עד כאן מאמר המוסגר.

השתלשלות אמונת הנוצרים

ג. והבה נתחיל מההתחלה, ולראות השתלשלות הדברים במשך הדורות, כפי שהוא מצד השקפת אמונת היהדות הצרופה:

ידוע ומפורסם, שכאשר ישו הנוצרי ימ"ש בא לבני ישראל עם "בשורתו" שהוא משיח, לא קיבלוהו חכמי ישראל כמשיח, ואדרבה דנו אותו למיתה.

הטעם לזה מבואר ברמב"ם אגרת תימן³, וז"ל: "ישוע הנוצרי ... והוא הביא לחשב שהוא שליח מאת ה' לבאר ספקות התורה, ושהוא המשיח היעוד לנו על יד כל חוזה, ופירש התורה פירוש מביא לבטול כל התורה וכל מצוותיה והתר כל אזהרותיה לפי מה שכיון. והרגישו החכמים ז"ל לכוונתו קודם שיתחזק פרסומו באומה ועשו בו הראוי לו⁴ [=דהיינו שהרגוהו].

וכבר הקדים השם להודיענו זה על יד דניאל ואמר כי ישתדל איש מפריצי ישראל וכופריהם להפסיד התורה בהתפארו בנבואה והכניס עצמו בענינים גדולים יאמר שהוא משיח, ושהשם יכשילהו כמו שהכשילו והוא אמרו⁵ ובני פריצי עמך ינשאו להעמיד חזון ונכשלו.

ואחריו בזמן גדול יצאה תורה מבני עשו, ויחסוה אליו, ולא היתה היא כונתו אשר היה מיחל אותה, ולא הזיק מעשהו לישראל ולא נסתפקו בו לא רבים ולא יחיד כי התבאר להם סתירת דבריו והנצחו ונפלו בידינו עד שהיה סופו מה שהיה".

מתוך דברי הרמב"ם מבואר, שהטעם למה לא ייחסו חכמי ישראל שום חשיבות לטענתו של אותו האיש בחייו שהוא המשיח, הוא מפני שראו שכוונתו הוא לעקור התורה, כי הוא טען כחלק מטענתו שהוא משיח, שתפקידו הוא לבאר פירוש חדש בתורה העוקר קיום כל המצוות.

וע"פ תורה, פשוט שמי שרוצה לבטל כל ישראל מקיום המצוות, אינו ראוי כלל ואינו יכול כלל להיות משיח, (וכמו שיוסבר לקמן, שתפקיד המשיח כפי שהוא ע"פ אמונת היהדות הוא להביא שלימות התורה ומצוות, ולא להיפך, כדלקמן). ואדרבה, מפני רצונו לעקור התורה, סברו החכמים שהוא מחוייב מיתה ע"פ תורת ישראל⁶.

טענת הנוצרים שעליהם ענו חכמי ישראל.

³ הבא לקמן הוא ע"פ תרגום אבן תבון (אגרת תימן, מהדורת הלקין, נ.י. תשי"ב ע' 13 ואילך). ועד"ז הוא בשאר התרגומים (שם). וכן במהדורת קאפח תרגום כעין זה, (אלא שבקטע האחרון במקום "ולא היתה היא כונתו" תרגום "ואע"פ שהיתה זאת מטרתו אשר קוה", וראה אגרות הרמב"ם (שילת) ע' קכא הע' 54 שכותב ע"ז שהוא טעות, ע"ש).

⁴ ראה גם ס' מגן אברהם (לר"א פריצול) פי"ד. (הספר בשלימותו לא נדפס ונמצא עדיין בכת"י, ואפשר לקראו באתר הספרי' הלאומית - www.nli.org.il).

⁵ דניאל יא, יד.

⁶ ומובן מזה, שהטעם למה לא האמינו בו חכמי ישראל בחייו (לפני שנהרג) שהוא משיח, - אינו יכול להיות מפני שנהרג, שהרי עדיין לא נהרג. אלא הטעם הוא שמכיון שהוא רצה לבטל קיום המצוות, הרי ע"פ תורת ישראל מובן שאינו משיח, ואינו שלוח מאת ה'. ובסגנון אחר: זה שאותו האיש נהרג, הוא מסובב מזה שהחכמים סברו ש(אינו משיח, מכיון ש)רוצה לבטל קיום המצוות, ולא שהריגתו הוא הסיבה למה סברו שאינו משיח.

ד. והדברים הנ"ל מרומזים גם בדברי הרמב"ם בספרו הי"ד, כאשר מגדיר סימני המשיח, שכותב⁷ ז"ל "אל יעלה על דעתך שהמלך המשיח, צריך לעשות אותות ומופתים, ומחדש דברים בעולם, או מחיה מתים, וכיוצא בדברים אלו שהטיפשים אומרים, אין הדבר כן...

ועיקר הדברים ככה הן, שהתורה הזאת אין חוקיה ומשפטיה משתנים לעולם, ולעולמי עולמים, ואין מוסיפין עליהן, ולא גורעין מהן. וכל המוסיף או גורע, או שגילה פנים בתורה והוציא הדברים של מצוות מפשוטן הרי זה בודאי⁸ רשע ואפיקורוס.

ואם יעמוד מלך מבית דוד הודה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל פה, ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחום מלחמות ה', הרי זה בחזקת שהוא משיח. אם עשה והצליח, וניצח כל האומות שסביביו, ובנה מקדש במקומו, וקיבץ נדחי ישראל הרי זה משיח בודאי".

שדברי הרמב"ם מרמזים בעליל על אותו האיש, והרמב"ם מבאר הטעם למה אותו האיש אינו יכול להיות משיח (ע"פ אמונת התורה). כי מכיון שבא להוציא המצוות מפשוטן, הרי זה נוגד עיקר בדת ישראל שהתורה הזאת לא תהי' מוחלפת, וע"פ דיני התורה איש כזה נקרא רשע ואפיקורוס, ומובן מעצמו שאינו יכול להיות משיח.

ועוד זאת, שעקירת התורה הוא ההיפך הגמור מענינו של משיח (ע"פ אמונת ישראל). כי ענינו של משיח הוא שלימות התורה והמצוות, דהיינו שלא רק שבחיו הפרטים יהי' צדיק גמור בשמירת התורה והמצוות, אלא הוא יביא לשלימות קיום התומ"צ אצל כל בני ישראל, כי תפקידו יהי' לכוף כל ישראל לקיים המצוות, ולהביא לשלימות קיום התומ"צ אצל כל בני"י, וגם לתקן כל העולם כולו לעבוד את ה' ביחד⁹. (וכמו שמבואר בשאר חלקי הספר בארוכה שלפי הרמב"ם עיקר ענינו של משיח הוא להביא לשלימות קיום התומ"צ).

ומכיון שכן, מובן שהי' ברור לחכמי ישראל שאותו האיש אינו יכול להיות משיח, אלא הוא ההיפך הגמור ממשיח ומחוייב מיתה.

(ובסגנון דברי הרמב"ם כאן: לא רק שאותו האיש לא הי' משיח בודאי, שהרי לא ניצח האומות ולא בנה המקדש ולא קיבץ נדחי ישראל; ולא רק שלא הי' לו חזקת משיח (שמסימניו הוא השמירה המוחלטת של כל המצוות כפי פירוש התורה שבעל פה שנמסר לחכמי ישראל, ולא לגלות פירושים מחודשים בתורה שלא כהלכה); אלא שהוא הי' סתם רשע ואפיקורוס ובדאי¹⁰).

⁷ הלכות מלכים פי"א ה"ג.

⁸ בכמה כת"י ודפוסים הראשונים "ודאי בדאי ורשע ואפיקורוס".

⁹ כמו שכתב הרמב"ם בסוף הפרק "...ליישר דרך למלך המשיח, ולתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד, שנאמר כי אז אהפוך אל עמים, שפה ברורה, לקרוא כולם בשם ה', ולעבדו שכם אחד".

¹⁰ ובסגנון הנתבאר לעיל: לא רק שאותו האיש לא הי' משיח בפועל, אלא שלא הי' ראוי להיות משיח כלל, ואדרבה הי' ההיפך הגמור מזה.

וענין זה מבואר עוד יותר בדברי הרמב"ם שם בסוף הפרק¹¹ "אף ישוע הנוצרי שדימה שיהיה משיח ונהרג בבית דין, כבר נתנבא בו דניאל¹², שנאמר ובני פריצי עמך יינשאו להעמיד חזון ונכשלו. וכי יש מכשול גדול מזה, שכל הנביאים דיברו שהמשיח גואל ישראל ומושיעם ומקבץ נדחיהם ומחזק מצותן, וזה גרם לאבד ישראל בחרב ולפזר שאריתם ולהשפילם, ולהחליף התורה, ולהטעות רוב העולם לעבוד אלוה מבלעדי ה'".

דהיינו, שפעולותיו של אותו האיש (שהביא צרות לישראל ולביטול התורה והיפך האמונה בה' אחד) היו ההיפך הגמור מפעולותיו של משיח כפי שהוא ע"פ תורה – להביא לגאולת ישראל ולשלימות התומ"צ, וגם להביא העולם כולו לעבוד ה' אחד¹³.

(וכן בהמשך הענין כותב הרמב"ם "אבל מחשבות בורא העולם אין כוח באדם להשיגם, כי לא דרכינו דרכיו ולא מחשבותינו מחשבותיו. וכל הדברים האלו של ישוע הנצרי, ושל זה הישמעאלי שעמד אחריו, אינן אלא לישר דרך למלך המשיח...).

כיצד, כבר נתמלא העולם מדברי המשיח ומדברי התורה ומדברי המצוות, ופשטו דברים אלו באיים רחוקים ובעמים רבים ערלי לב, והם נושאים ונותנים בדברים אלו ובמצוות התורה. אלו אומרים מצוות אלו אמת היו, וכבר בטלו בזמן הזה ולא היו נוהגות לדורות. ואלו אומרים דברים נסתרים יש בהן ואינן כפשוטן, וכבר בא משיח וגילה נסתריהם¹⁴. וכשיעמוד המלך המשיח באמת, ויצליח וירום וינשא, מיד הם כולם חוזרים ויודעים ששקר נחלו אבותיהם, ושנביאיהם ואבותיהם הטעום". שבדברים האלו הוא מדבר על הנוצרים הסוברים שהמצוות אינן כפשוטן).

וכן כתב הרמב"ם בהלכות עבודה זרה פרק י הלכה א'¹⁵ "והמינים והאפיקורסין... שהן מצירין לישראל ומסירין את העם מאחרי ה', כי ישוע הנוצרי ותלמידיו". ובהלכות תשובה פרק ג הלכה ח "והאומר שהבורא החליף מצוה זו במצוה אחרת, וכבר בטלה תורה זו, אף על פי שהיא הייתה מעם ה', כגון הנוצרים וההגרים". ושם הלכה י "מחטיאי הרבים... שהטעה אחרים והדיחם כי ישוע".

¹¹ הל' מלכים סופי"א, בהקטע שנשמט ע"י הצנזור במשך שנים רבות, ונמצא בכתבי יד ובדפוסים הקדומים של הרמב"ם, וחזר ונדפס בזמנינו.

¹² דניאל א, יד.

¹³ יש לציין, כי לכאורה אין כוונת הרמב"ם בדבריו אלו לומר שכוונת אותו האיש בעצמו הי' "לאבד ישראל בחרב ולפזר שאריתם ולהשפילם", – כי דברים אלו קרו לאחר הרבה זמן, ע"י הנוצרים המאמינים בו – אלא כלשון הרמב"ם כאן שהוא (רק) "גרם" לזה. וכוונת הרמב"ם בזה הוא, שכל הפעולות שנגרמו על ידו – גם לאחר מותו, אפילו אם הוא בפועל לא כיוון לכך – הרי סוף סוף היו ההיפך הגמור מתפקיד המשיח, וא"כ מובן עד כמה מושלל הדבר לומר שהוא משיח ושהוא הביא הגאולה המובטחה.

¹⁴ בדרשת תורת ה' תמימה להרמב"ם (כתבי הרמב"ם ח"א ע' קמד), מביא הדברים בשינוי לשון קצת "וכבר בא המשיח עליו נתנבאו", ולפי זה, מילים אלו מדגישים הדיון בין העמים אודות משיח עצמו, האם משיח כבר בא, כמו שמודגש בלשון הרמב"ם לעיל שהעמים שמעו אודות א) משיח וב) מצוות התורה והם נושאים ונותנים בשתי ענינים אלו.

¹⁵ הציטוטים דלקמן הם ע"פ כת"י, שלא שלטה בהם הצנזור. וחזרו ונדפסו במהדורות הרמב"ם של השנים האחרונות. וראה גם פירוש המשניות להרמב"ם חולין פ"א מ"ב.

ה. ולשלימות הענין, יש להבהיר ולהוסיף, שאמנם מצינו שיש גדולי ישראל¹⁶ שסברו שלא הי' כוונת אותו האיש (או תלמידיו) להחליף התורה לבני ישראל, ואדרבה אמר להדיא שלא בא לבטל דבר מהתורה אצל בני ישראל. ועיקר כוונתו (או כוונת תלמידיו) הי' לייסד דת עבור אומות העולם שלא מבני ישראל המה, שיקיימו שבע מצוות שלהם ועוד כמה מוסרים ומדות, (ורק בהמשך הזמן טעו כמה נוצרים בכוונתו וחשבו שבא לבטל התורה מישראל)¹⁷.

¹⁶ ראה דברי הרשב"ץ בספרו קשת ומגן, (נדפס מחדש בספרו מגן אבות (אמונות ודעות), מכון הכתב, ע' 196 ואילך). דברי ר' יעקב עמדין, בספר שמוש (רסן מתעה) ע' טו, ב ואילך. שם כה, א ואילך. ובספרו לחם שמים על אבות ד, יא.

¹⁷ ראה במקומות שנשמנו בהערה הקודמת.

והנה בספר שמוש (כה, א) כותב ר' יעקב עמדין "אחר שיצאו דברי הקונטרס לאור עולם, הראוני ספר מלחמת חובה, בתוכו נמצאו דברי ויכוח ותשובת רשב"ץ ז"ל על הא"ג [=האון גליון, (ראה שבת קטז, א בהשמטת הצנזור)], והוכיח במישור גם הוא מדברי א"ג עצמו, אמתת מה שכתבתי אני כאן מדעתי, וכיוונתי לדעתו הרחבה בזה, באמרו גם כן שהנוצרים החטיאו כוונת ישו בזה, שלא כיון מעולם לבטל דת יהדות מישראל, וכי הוא ותלמידיו קיימוה, ולא בא אלא להחזיקה (והוא אמנם גם דבר תלמודנו פרק כל כתבי {=שבת קטז, ב "אנא לא למיפחת מן אורייתא דמשה אתיתי [ולא וי"ג: אלא] לאוספי על אורייתא דמשה אתיתי") כנ"ל. וכן לא כחדו מהגיד ישרו וכוונתו הרצויה לישראל באגדה דהנוקין [=גיטין נו, א, "אזל אסקיה לישו בנגידא (והצנזור שינה "לפושעי ישראל"), א"ל מאן חשיב בההוא עלמא א"ל ישראל, מהו לאדבוקי בהו א"ל טובתם דרוש רעתם לא תדרוש, כל הנוגע בהן כאילו נוגע בבבת עינו"] (ולהניח שבע מצוות לאומות העולם (וכ"כ הר"מ באגרת תימן. זה לשונו "ואחריו לזמן ארוך עמדה דת מיוחסת אליו, שלא היתה כוונתו עליה, ולא עלתה כמו כן במחשבתו". והוא מ"ש הוא ז"ל גם בפ"א מהלכות מלכים, שלא בא אלא ליישר הדרך למלך המשיח). עכ"ל הנוגע לענינו.

(וראה גם בספר שמוש יח, א (בהגה"ה) שהיעב"ץ מביא בקשר לשיטתו "והם ג"כ דברי הר"מ ז"ל בסוף הלכות מלכים כשכתב שהנוצרי ונביא הישמעאלים, באו לפנות דרך לפני גואל צדק שיבוא ב"ב". וכן הביא בס' לחם שמים שם).

אמנם לכאן מה שכתב היעב"ץ שגם הרמב"ם באגרת תימן ובהל' מלכים סובר כמותו, שכוונת אותו האיש לא הי' לבטל התורה מבנ"י אלא להביא שבי מצוות ודת חדשה להאומות, צע"ג, שהרי הרמב"ם באגרת תימן, בהקטע לפני הקטע שהעתיק היעב"ץ, כתב במפורש שכוונת אותו האיש הי' "והוא הביא לחשב שהוא שליח מאת ה' לבאר ספקות התורה ... ופירש התורה פירוש מביא לבטול כל התורה וכל מצוותיה והתר כל אזהרותיה לפי מה שכיוון ... וכבר הקדים השם להודיענו זה על יד דניאל ואמר כי ישתדל איש מפריצי ישראל וכופריהם להפסיד התורה..."

(והיעב"ץ כנראה השתמש בתרגום ר' נחום המערבי. ושם כתוב (ראה אגרת תימן, מהדורת הלקין, נ"י. תשי"ב, ע' 13) "שהטועים האלו אמרו שהוא שלוח מאת הבורא לבאר ספקות התורה ... והוציא התורה לענינים אחרים וסבר בה סברות המביאות לבטל הדת כלה ולהפר כל מצוותיה ולעבור על כל אזהרותיה לפי כונתו שהתכוון ... ובכל זה כבר ניבא דניאל על המעשה הזה ואמר שיעמד איש מפריצי ישראל ומאפיקורוסים שבהם וישים מגמתו לבטל הדת ...". ואע"פ שבהלשון בתרגום ר' נחום שם אפשר לפרש קצת שזה הי' רק טענת הנוצרים ("שהטועים האלו אמרו...") בדורות שלאחריו אותו האיש, ולא שזה הי' כוונת אותו האיש בעצמו, אמנם ממה שכותב שם "לפי כוונתו שהתכוון ... וישים מגמתו לבטל הדת", מובן שזה הי' כוונת אותו האיש בעצמו).

ומה שכתב הרמב"ם לאחר כן "ואחריו בזמן גדול יצאה תורה מבני עשו, ויחסוה אליו, ולא היתה היא כונתו אשר היה מיחל אותה, ולא הזיק מעשהו לישראל ולא נסתפקו בו לא רבים ולא יחיד כי התבאר להם סתירת דבריו והנצחו ונפלו בידיו עד שהיה סופו מה שהיה", (ובתרגום ר' נחום שם "ואחריו לזמן ארוך עמדה דת מיוחסת אליו מאומת בני עשו שלא היתה כוונתו אליה ולא עלתה כמו כן במחשבתו, ולא הזיק שום דבר לישראל ולא נולד להם ספק לא לכלל ולא ליחידים, לפי שהתבאר להם חסרונו, והכרתו בידיו עד שנעשה בו מה שנעשה", לכאורה עפה"ל נראה שפירוש הדברים הוא שכוונת אותו האיש הי' לבטל התורה אצל בני ישראל (שזה הי' עיקר כוונתו כמו שכתב הרמב"ם לעיל), ולא הי' כוונתו לפעול על האומות, ולבסוף לא עלתה כן בידו כי כל בני ישראל ראו שאין בו ממש ורק האומות קיבלו דבריו והתחילו דת חדשה.

ולכאן צ"ע הבנת היעב"ץ בדברי הרמב"ם, שפירש שהרמב"ם כותב שאותם האומות שכוונת אותו האיש הי' לבטל התורה מישראל הם לא הבינו כוונתו אותו האיש, כי לא עלה כן במחשבתו. ולכאן לפום ריהטא הבנה זו בדברי הרמב"ם היא ההיפך מדברי הרמב"ם בהקטע שלפניו.

וגם מה שהביא מדברי הרמב"ם בהלכות מלכים פרק יא, הרי דברי הרמב"ם במילואם שם הם "אף ישוע הנצרי, שדמה שיהיה משיח ונהרג בבית דין, כבר נתנבא בו דניאל, שנאמר: "ובני פריצי עמך ינשאו להעמיד חזון ונכשלו" (דניאל יא יד). וכי

אמנם גם לשיטתם¹⁸ הרי סוף סוף מעשיו לא התאימו כלל עם התורה, והוא נדון למיתה ע"י חכמי ישראל מפני שע"פ תורת ישראל הוא ה' חייב מיתה¹⁹, מפני שהוא כישף והסית והדיח

יש מכשול גדול מזה, שכל הנביאים דיברו שמשיח גואל ישראל ומושיעם, ומקבץ נדחיהם ומחזק מצותן; וזה גרם לאבד ישראל בחרב, ולפזר שאריתם ולהשפילם, ולהחליף התורה, ולהטעות רוב העולם לעבוד אלוה מבלעדי ה'. אבל מחשבות בורא העולם אין כוח באדם להשיגם, כי לא דרכינו דרכיו ולא מחשבותינו מחשבותיו. וכל הדברים האלו של ישוע הנצרי, ושל זה הישמעאלי שעמד אחריו, אינן אלא לישר דרך למלך המשיח, ולתקן העולם כולו לעבוד את ה' ביחד, שנאמר: "כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה, לקרוא כולם בשם יי לעבדו שכם אחד" (צפניה ג ט). כיצד, כבר נתמלא העולם מדברי המשיח ומדברי התורה ומדברי המצוות, ופשטו דברים אלו באיים רחוקים ובעמים רבים ערלי לב, והם נושאים ונותנים בדברים אלו ובמצוות התורה. אלו אומרים: מצוות אלו אמת היו, וכבר בטלו בזמן הזה ולא היו נוהגות לדורות. ואלו אומרים: דברים נסתרים יש בהן ואינן כפשוטן, וכבר בא משיח וגילה נסתריהם. וכשיעמוד המלך המשיח באמת, ויצליח וירום וינשא, מיד הם כולם חוזרים ויודעים ששקר נחלו אבותיהם, ושנביאיהם ואבותיהם הטעום".

והרי ברור שכוונת הרמב"ם שם הוא, שדת הנוצרים כמו שהוא עכשיו, שהם החליפו התורה, וסוברים שהתורה נתבטל וכו', אע"פ שענין זה הוא לכאורה היפך ענינו של משיח שהוא לחזק המצוות, הנה באמת גם זה נעשה ע"י הקב"ה בכדי ליישר דרך למלך המשיח, וכמו שמבאר הרמב"ם שם בהמשך הדברים.

וצ"ע הבנת היעב"ץ שם (ראה בספר שמוש ולחם שמים שם) שמפרש שהרמב"ם רוצה לשבח הנצרות מפני שהם עזרו לבני ישראל לקיים תורתם ושהביאו השבע מצוות לבני נח ובזה הם יישרו דרך למלך המשיח, בה בשעה שברור מדברי הרמב"ם שמדבר גם (ובעיקר) על אותם דיעות שהפיצו הנוצרים שהתורה נחלפה ונתבטלה, וע"ז מבאר הרמב"ם שגם זה מביא סוף סוף לתקן שבזמן הגאולה יכירו האומות האמת של משיח, וע"ז יתוקנו לעבוד את ה' ביחד. (ועד"ז הקשה על דברי היעב"ץ, בס' אמרות מלך ע' תשלח. ע"ש).

ובדוחק ה' אפשר לומר שהיעב"ץ רצה להדגיש (עד כמה שניתן) הצד ה"חיובי" שבנצרות, כי רצה לשכנעם שהם יעזרו לבני ישראל (ויעזרוהו במלחמתו על השבתאים וכו') כמו שמוכן מספריו שם, ובטח שגם הוא עצמו סבר שיש גם ענינים שלילים בנצרות ובאותו האיש, אלא שלא רצה להדגישם, ולכן העלימם במתק לשונו. וכמו שציין שם לאגדה דהנוקין, איך שאותו האיש דרש טובת ישראל, ונתחכם שלא להביא מה שהובא שם שאותו האיש נידון בצואה רותחת מפני שהי' מלעיג על דברי חכמים.

וראה גם הגהות היעב"ץ על עבודה זרה ו, א ד"ה יום א', (נדפס במהדורת נהרדעא – וגשל), שכותב שאותו האיש לא כיוון לבטל יום השבת, ע"ש. אמנם יש להעיר, שמדבריו שם גופא מובן ששיטת רש"י שם (ד"ה נוצרי) הוא דלא כנ"ל, אלא שאותו האיש העצמו כיוון לבטל יום השבת.

¹⁸ כמו שכתב להדיא הרשב"ץ שם. ראה מגן אבות (אמונות ודעות), מכון הכתב, ע' 201-200, 216. וראה גם שם ע' 215 ואילך, שלשיטתו, אותו האיש הוא אותו שעליו נאמר בסנהדרין סז, שהכמינו לו עדים כי ה' מסית, ואותו שעליו אמרו בשבת קד, ב שהביא כשפים ממצרים.

וראה ג"כ פי' הרוקח על האזינו לב, כז "בא"ב דר' עקיבא צ' שני ראשים, זה ישו שאחז ב' מידות שלמד מעשה כשפים במצרים ועובד ע"ז וגם תורת משה". ובאותיות דרבי עקיבא שלפנינו "צד"י מפני מה יש לו שני ראשים מפני שזה הוא ישו הנצרי שתפס שני ראשים אחד של ישראל ואחד של אדום והלך והטעה את הבריות, וכיון שראוהו ישראל כך, עמדו עליו ותפשוהו וצלבוהו על הצלב, מה דרשו כי יסיתך אחיך בן אמך ולא בן אביך". ולפי פי' הרוקח משמע שאותו האיש עשה ערבוב בין תורת משה ועבודה זרה, שהי' שומר תורת משה אבל ביחד עם זה עבד ע"ז והסית לע"ז.

¹⁹ ידוע השיטה של כמה מגדולי ישראל, שהיו שני אנשים בשם "ישו", ואשר לא כל מאמרי רז"ל אודות ישו מכוונים על אותו אדם, ולא כולם מדברים על אותו ישו שבו מאמינים הנוצרים. (ועד כדי כך שישנו סברא, שישו הנוצרי שבו מאמינים הנוצרים, בכלל לא מוזכר בחז"ל!) אמנם גם לאותם שיטות, הרי פשוט ששניהם היו רשעים, ולכמה דיעות מפורש ששניהם היו מחוייבים מיתה. ראה ליקוט הדיעות בכהנ"ל בקובץ ישורון, חוברת לח, ע' תתקיג ואילך. קובץ עץ חיים (באבוב), חוברת יג, ע' יז ואילך.

ועכ"פ בין כך ובין כך, ברור ופשוט שלכו"ע, אותו האיש שבו מאמינים הנוצרים מעולם לא הי' ראוי כלל להיות משיח ע"פ תורה.

וגם ר' יעקב עמדין סבר דתרי ישו הוו, אלא שכנראה שאינו ברור בעיניו איזה משניהם הוא אותו שמאמינים בו הנוצרים. (ראה הגהות יעב"ץ על עבודה זרה יז, א ד"ה ומצאתי; שם כז, ב; על סנהדרין לז, ב תוד"ה מיום; שם מג, א ד"ה שאני (נדפס בסנהדרין מהדורת נהרדעא – וגשל); שם קז, ב). וגם לדידי' פשוט שאותו שמאמינים בו הנוצרים לא הי' ראוי כלל להיות

ישראל לעבוד עבודה זרה²⁰. ומזה מובן שגם לשיטתם פשוט שאיש כזה לא הי' ראוי להיות משיח מלכתחילה כלל וכלל.

וממילא מובן שלכו"ע, חכמי ישראל מעולם לא חשבו שאותו האיש הוא ראוי להיות משיח, והי' ברור להם שזה שטען שהי' שלחו להיות משיח ולגאול את ישראל הוא שקר וכזב, כי מובן ופשוט שאיש כזה שמעשיו הם היפך התורה והיפך תפקידו של משיח אי אפשר שיהי' משיח מלכתחילה.

וליתר ביאור: כאשר בא איש א' וטוען שהוא משיח (דהיינו שהי' שלחו לגאול את ישראל), הרי הסדר בזה הוא שהוא צריך לעשות דברים המוכיחים שהוא משיח, שהוא קיום הייעודים של משיח. – אמנם עוד לפני כן, צריך להיות האיש הזה בעצמו ראוי להיות משיח, וכמו שנתבאר לעיל בשאר פרקי הספר. – ואם מצליח בקיום כל הייעודים הרי הוא משיח בודאי, ואם אינו מצליח בזה הרי נתברר שאינו משיח. (ובשאר פרקי הספר נתבאר החילוק בין משיח שקר למשיח שלא הצליח וכו', ע"ש).

אמנם כשבא לפנינו איש שאנחנו רואים בעליל שהוא עושה היפך התורה, (ובפרט באם אומר שתפקידו כמשיח הוא לבאר התורה באופן העוקר התורה), הרי ברור מאליו שע"פ תורת ישראל איש כזה הוא שקרן ורשע, ולא רק שאינו ראוי כלל להיות המשיח אלא שהוא ההיפך הגמור מזה, ואין טעם וצורך כלל לחכות ולבחון אותו האם הוא יכול לקיים יעודי הנביאים, כי ברור לנו מלכתחילה שאיש כזה אינו יכול להיות המשיח, וברור שלא רק שלא יקיים יעודי הנביאים אלא אדרבה יביא חורבן ר"ל על כלל ישראל, ולכן פשוט מלכתחילה שאינו משיח אלא שהוא רשע ומשיח שקר.

ו. ובנוסף לזה שכבר בחייו של אותו האיש הי' ברור לחכמי ישראל שאינו המשיח²¹, (ואינו ראוי כלל להיות משיח), כי כל ענינו ופעולותיו הי' ההיפך הגמור מתפקיד המשיח כפי שהוא ע"פ תורה, מ"מ ע"י הריגתו הודגש והוברר עוד יותר (באם הי' עדיין ספק למישהו) שהוא אינו המשיח.

משיח, וראה מ"ש אודותיו בספר שמוש ע' כה, א ("לא כחדו מהגיד ישרו וכוונתו הרצוי לישראל באגדה דהנוקין"), ומוכח דס"ל דאותו ישו שבו מאמינים הנוצרים הוא אותו ישו שמוזכר באגדה דהנוקין (גיטין נז, א, ראה הנוסחא הבלתי מצונזרת שם "אסקי לישו") שמבואר שם שנידון בצואה רותחת מפני שלעג על דברי חכמים, ובהמשך הגמ' מכונה בשם פושעי ישראל ("תא חזי מה בין פושעי ישראל...") ומובן מעצמו שאיש כזה אינו ראוי כלל להיות משיח. וראה ג"כ מ"ש בספרו תורת הקנאות (מהדורת הרב בומבר, ע' קא הערה נ, וע' רמה בסופו).

²⁰ סנהדרין מג, א; שם קז, ב; סוטה מז, א (בהשמטות הצנזור, ושם הובא גם הסיפור שהי' מסתכל באשת איש). וראה רש"י סנהדרין יז, א "לגלות על המכשפין המסיתין ומדיחין בכשפיהן, כגון ישו הנוצרי". ומכל דברי חז"ל שם (ובהנמקן בהערה הקודמת) ברור שהחכמים סברו שנגמר דינו למיתה כדין מכשף ומסית.

ומה שכתב הרשב"ץ שם ע' 207 שישאל דנוהו למיתה כדי לבחון אותו אם הוא עושה בכח כשוף או בכח אלקי, עכצ"ל בכוונתו – כדי שלא יסתור דברי חז"ל המפורשים הנ"ל שהרשב"ץ הביא בעצמו שהוא נדון למיתה מפני שהוא כישף והסית והדיח – שאע"פ שלחכמי ישראל הי' ברור שהוא חייב מיתה, ולהם הי' ברור שעושה פעולותיו בכח הכשוף ולא בכח אלקי, אמנם היו אנשים מישראל שהיו עדיין מסופקים בו, ולהם הי' הריגתו מבחן האם הוא עושה בכח אלקי. (וכעין המסופר בתולדות ישו (אוצר ויכוחים, ע' 229-230) שלחכמי ישראל הי' ברור שהוא חייב מיתה, והילני המלכה אמרה שאם יש כח אלקות בידו יציל עצמו מהריגה).

²¹ וראה ויכוח הרמב"ץ "ישו עצמו הוא המביא הדבר לאבותינו, והוא אשר נשתדל לומר אותו להם, ובפניו הכחשוהו הכחשה גמורה וחזקה, ... ואם אליו לא שמעו לו אבותינו הרואים אותו ויודעים בו, איך נאמין אנחנו...".

שהרי מכיון שהוא טען שהוא המשיח שבו יתקיימו יעודי הנביאים, ונשלח מאת ה' לגאול את ישראל, ולפועל לא נתקיימו היעודים על ידו, ולא רק שלא נתקיימו על ידו אלא שקרה אצלו ההיפך הגמור מזה, שבמקום שהוא יהי' מושיע את ישראל הרי הוא נפל בידם ונהרג על ידיהם ולא הושיע אפילו את עצמו, הרי בזה הוברר לכל מעל כל ספק שהוא הי' שקרן ומשיח שקר. ובלשון הרמב"ם באגרת תימן הנ"ל "ולא נסתפקו בו לא רבים ולא יחיד, כי התבאר להם סתירת דבריו והנצחו ונפלו בידינו, עד שהיה סופו מה שהיה"²².

וליתר פירוט: אותו האיש טען שהוא נשלח מאת ה' להיות המשיח לישראל. (ובסגנון הנתבאר לעיל: אותו האיש טען שנשלח **בפועל** מאת ה' להביא הגאולה בפועל²³. ולא שאמר על עצמו שהוא (רק) ה"ראוי" להיות משיח, באם יזכה הדור וכיו"ב). ומכיון שלא הביא הגאולה בפועל לבני ישראל, (ואדרבה הוא עצמו נהרג ולא הושיע אפילו את עצמו), הרי ברור ששקר דיבר²⁴, ומעולם לא נשלח מאת ה' להביא הגאולה, וסופו הוכיח על תחילתו שלא הי' שום ממשות בדבריו כלל מלכתחילה. ומעתה הי' ברור לכל שהוא הי' סתם שקרן ובדאי, וממילא לא הי' אפילו ראוי להיות משיח מלכתחילה, כי שקרן ובדאי אינו ראוי כלל להיות משיח²⁵.

אמנם עפכנה"ל מובן שהוכחה זו היא הוכחה שני' וטפלה, וההוכחה הראשונה **והעיקרית** על זה שאינו משיח הוא מפני שכל ענינו הי' היפך תפקיד המשיח, ולכן גם **לפני** שנהרג הי' ברור לחכמי ישראל שהוא אינו משיח כלל ע"פ תורה, ולכן הרגוהו, וכנ"ל.

אלא שלאחרי הריגתו, שוב – בתור הוכחה משנית – יש להביא עוד רא' שאינו משיח, כי לאחר הריגתו נתברר לכל שהוא הי' שקרן ובדאי מלכתחילה, וכנ"ל.

²² ועד"ז כתב בויכוח הרמב"ן "אי אפשר לי (להאמין) במשיחות. שהנביא אומר במשיח ומשלו מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ, והוא לא היה לו ממשלה, אבל בחייו היה נרדף מאויביו ומתחבא מפניהם, ולבסוף נפל בידם ולא היה יכול להציל עצמו, איך יושיע כל ישראל... ע"ש עוד. ובמגן אבות להרשב"ץ (אמונות ודעות) מכון הכתב, ע' 207 כתב "וכיון שלא הי' יכול להציל את נפשו, נתברר שלא הי' לא (כצ"ל ולא כנדפס בטעות "לו") אלוה ולא משיח שדברו בו הנביאים". ושם ע' 214 "וטענתו הי' שהי' חושב להיות משיח, וכשנתגלה (לכאן' צ"ל "וכשנתגלה") נתבטלה מחשבתו". ושם ע' 202 "ואם על ישו נאמר, איך יאמר שהוא מושל על ישראל, אדרבה הם משלו בו". ושם ע' 208 "וגם נתברר שאינו שלוח – שמישיח המדברים בו הנביאים יקבץ נפוצות ישראל, וזה לא קבצם אבל גרם תפוסתם". ועד"ז בעוד ספרים.

²³ כידוע ומפורסם. ובלשון הרמב"ם באגרת תימן הנ"ל "שהוא שליח מאת ה' לבאר ספקות התורה, ושהוא המשיח היעוד לנו על יד כל חוזה". ובלשון הפסוק שהביא הרמב"ם עליו בספר היד "ובני פריצי עמך **ינשאו להעמיד חזון** ונכשלו", דהיינו שהוא יאמר שהוא בא לקיים החזון של הגאולה. ובס' מגן אבות להרשב"ץ (אמונות ודעות), מכון הכתב ע' 207, "חשב היותו משיח שלוח להושיע את ישראל", ושם ע' 208 "נתברר שאינו שלוח", ושם ריש ע' 205, וריש ע' 206. ובספר תולדות ישו (אוצר ויכוחים ע' 230) איך שאותו האיש טען שפסוקי הנביאים אודות משיח נתקיימו בו, ע"ש. ועוד.

²⁴ ראה בספר תולדות ישו (אוצר ויכוחים ריש ע' 232), שאותו האיש נקרא "משיח שקר". וכ"ה בכ"מ.

(ובאמת, מה שאנו מכנים אותו בשם "משיח שקר" הוא לא רק מפני שלאחר הריגתו נתברר שהוא הי' שקרן, אלא עוד זאת מפני שהוא סילף וזייף המושג והתפקיד של משיח מעיקרו, בזה שהוא רצה לעקור התורה ולומר שזהו תפקיד המשיח).

²⁵ דהיינו שאפילו אלו שמתחילה הסתפקו בו ולא הבינו שהוא סתם רשע ובדאי, הרי לאחר מפלתו הוברר גם להם שהוא הי' שקרן ובדאי, וממילא הוברר למפרע שלא הי' מעולם ראוי להיות המשיח, כי שקרן ובדאי אינו יכול להיות משיח.

ז. והנה לאחר שתלמידי אותו האיש - שהיו "תועים בו שהוא הי' משיח שנתנבאו עליו הנביאים לקבץ נפוצות ישראל"²⁶ – ראו "שנמסר ביד ישראל"²⁷, ו"לא נתקיים דבר ממה שחשבו עליו"²⁸, אז "התחילו להתחכם ולומר ענייני אמונתם המפורסמות"²⁹, (שהוא הי' בן אלוך וכו') וגם "התחכמו לומר שלא בא אלא להוציא נפשות הצדיקים מגיהנם"³⁰.

ביאור הדברים: שכאשר ראו תלמידיו שנתגלה אותו האיש כשקרן ובדאי, שהרי הוא אמר על עצמו שנשלח להביא הגאולה ולבסוף לא הצליח הביא הגאולה, אז כדי לקיים אמונתם באותו האיש ובמשיחיותו, התחילו תלמידיו להמציא אמונות חדשות אודות אותו האיש. [בנוסף לזה שאז המציאו אמונתם שאותו האיש הוא בן אלוך³¹ והתחילו להאמין בשילוש ר"ל שהוא עבודה זרה (או עכ"פ שיתוף, האסור לבני ישראל להאמין), הנה גם] התחילו לשבש האמונה בביאת המשיח.

דהיינו שבמקום האמונה במשיח כפי שהוא ע"פ פשטות דברי הנביאים, שהוא שמיח בא לגאול את ישראל בגשמיות, ולקבץ נדחיהם ולבנות בית המקדש וכו', המציאו אמונה חדשה וחילופית, שענינו של משיח הוא להביא גאולה "רוחנית" (או גאולה "נפשית"), שהוא לגאול את הנפשות מגיהנם, וע"י הריגת אותו האיש כיפר החטא והביא ה"גאולה" להנפשות שהיו בגיהנם.³²

(וע"פ שבוש זה רצו להעמיד אמונתם שאותו האיש הוא משיח, - אע"פ שהוא לא גאל את ישראל אלא נהרג בידם - , כי ע"י אמונתם החדשה בתפקידו של משיח נמצא שלא רק שזה שנהרג הוא הוכחה שאינו משיח, אלא אדרבה, לפי שיטתם החדשה הי' הריגת אותו האיש חלק מרכזי בתפקיד המשיח להביא גאולה רוחנית להנפשות בגיהנם).

ולאחר שהמציאו שבוש זה, החלו להמציא דרשות של דופי³³, ולשבש ולסלף דברי הפסוקים³⁴, והתחילו להמציא "הוכחות" ו"נבואות" בתנ"ך שזהו תפקידו של משיח, והביאו

²⁶ לשון הרשב"ץ בספרו "מגן אבות - מאמר רביעי", ע' 198.

²⁷ שם ע' 199.

²⁸ לשון הרשב"ץ בספרו מגן אבות (אמונות ודעות), מכון הכתב ע' 206.

²⁹ שם.

³⁰ "מגן אבות - מאמר רביעי", ע' 199.

³¹ וא' מהטעמים שהמציאו שיבוש זה הוא בכדי לבאר תפקידו בתור משיח, כמבואר בהערה הבאה.

³² וגם זה קשרו עם אמונתם המשובשה שהמציאו שאותו האיש הי' בן אלוך, כי הם טענו שרק בן אלוך יכול להציל הנפשות מגיהנם ע"י הריגתו. ראה מגן אבות להרשב"ץ (אמונות ודעות), מכון הכתב, ע' 208, ובעוד ספרי ויכוח.

³³ ראה רש"י ברכות יב, ב ד"ה מינות (ע"פ דפוס ישן), "תלמידי ישו הנוצרי ההופכים טעמי התורה למדרש טעות ואליל". ובר"ה יז, א ד"ה המינין (ע"פ דפוס ישן ברש"י שעל הרי"ף) "תלמידי ישו הנוצרי אשר הפכו דברי אלקים חיים לרעה".

³⁴ וכל ספרי הויכוחים עם הנוצרים מלאים מכל זה, כמו שגלוי לכל מעיין בהם.

"ראיות" על הריגת משיח מכמה פסוקי התנ"ך שהוציאו מהקשירם, כמו הפסוקים בישעי' פרק נג אודות ייסורי משיח וכו'.

ולאידך גיסא, התחילו להמציא כל מיני פירושים משונים על הפסוקים הרבים המדברים על הגאולה הגשמית של משיח, ותפקידו בגאולת בני ישראל וקיבוץ נפוצות ישראל ובנין בית המקדש והבאת שלום לעולם וכו'³⁵: יש שאמרו על כמה פסוקים שכבר נתקיימו בזמן בית שני; ועל כמה פסוקים אמרו שמלכתחילה נאמרו על תנאי³⁶; ויש שאמרו שצריכים לפרש כמה פסוקים כמשל וכחידה על גאולת הנפשות³⁷. (ובטענה זו התחילו לטעון שכוונת הנביאים בדברם על גאולת "בני ישראל" הוא באמת להנוצרים, כי מכיון שהם קיבלו אמונת אותו האיש, הם עכשיו "בני ישראל" האמתיים...³⁸, וכידוע שהנוצרים טענו שהקב"ה מאס ח"ו בבני ישראל ובחר בהם במקומם³⁹), ועוד טענות כיו"ב⁴⁰.

ח. [ובנוסף לזה, שיבשו כמה פסוקים ו"הוכיחו" מהם⁴¹ שתפקידו של משיח הוא ליתן דת חדשה ולכרות "ברית חדשה"⁴². ועי"ז רצו לטעון שמכיון שלשיטתם כבר בא משיח, הרי עכשיו נתבטל התורה ח"ו, (עי"ז שבא אותו האיש, ופירש פירוש חדש בתורה, שהביא

³⁵ בהבא לקמן ראה גם בס' משמיע ישועה להאברבנאל (מהדורה חדשה, בני ברק תשע"ד), ע' 25, 35, 135 ואילך, 208 ואילך, ובריבוי מקומות בספרו.

³⁶ ראה בס' אבן בחן (לר' שם טוב אבן שפרוט. כת"י של הספר אפשר לקרוא באתר הספרי' הלאומית - www.nli.org.il) שער י"ד פרק שמיני.

³⁷ ראה לדוגמא בס' מגן ורומח (לר' חיים בן יהודה אבן מוסא) בהרבה מקומות בספרו. ס' קדש קדשים (לדון וידאל בנבשתי. כת"י של הספר אפשר לקרוא באתר הספרי' הלאומית - www.nli.org.il) בתחילתו. מלחמות ה' (יעקב בן ראובן) ע' 85. ובעוד ריבוי ספרי הויכוחים.

³⁸ ראה כוזרי מאמר ראשון אות ד. משמיע ישועה להאברבנאל בהקדמה, ושם ע' 137, 164 (במהדורה החדשה). מגן אבות להרשב"ץ (אמונות ודעות), מהדורת מכון הכתב, ע' 217. ס' נצחון ישן סי' קטו, קבג-ד, קסח, ועוד. תשובת המינים לר' יצחק אייזיק מטירנא (נדפס בס' ירושתנו, ספר י"א, תשפ"א) פ"ג. ס' קדש קדשים שם. ובעוד הרבה ספרים.

³⁹ ראה גם חדא"ג מהרש"א על שבת קטז, א ד"ה בין ישראל. ס' מעשה טובי, עולם העליון מאמר ששי פרק שלישי. ובעוד הרבה מקומות.

⁴⁰ כמו הטענה שכמה פסוקים יתקיימו ב"ביאה השני" של אותו האיש, וידובר בזה להלן בעז"ה.

⁴¹ כמו שנתבאר לעיל, הרי לפי דעת הרמב"ם, אותו האיש בעצמו רצה לבטל התורה. (אלא שמוכן שלא הי' כוונת אותו האיש להדת הנוצרית כפי שגובש בפועל במשך הדורות לאחר הריגתו, כידוע שהי' בזה כמה שינויים ותמורות וכו' עד הזמן שבו התפשט הנצרות בהעולם).

ואפי' לפי שיטות הרשב"ץ ור' יעקב עמדין שהובאו לעיל שלא היתה זאת כוונת אותו האיש בעצמו, אמנם הם כותבים שבמשך הדורות לאחר הריגתו, סברו הרבה נוצרים שזאת הי' כוונת אותו האיש לבטל התורה, והוסיפו לומר שזהו תפקיד המשיח ליתן דת חדשה. ראה מגן אבות להרשב"ץ (אמונות ודעות), מהדורת מכון הכתב, ע' 216 ואילך. וראה ג"כ המסופר בתולדות ישו (אוצר ויכוחים, ע' 232 ואילך).

⁴² כמבואר בספרי הויכוחים על הפסוק ירמי' לא, ל, ועל ישעי' ב, ג, ועוד פסוקים. וראה גם מגן אבות שם, ובעוד הרבה ספרים.

ובמשך הדורות שלאח"ז, התחילו הנוצרים להביא "הוכחות" לזה ממאמרי חז"ל המדברים אודות מצוות בטלות לעתיד לבוא (נדה סא, ב) ואשר אז יהי' תורה חדשה (ויק"ר פי"ג, ג) וכיו"ב. והאריכו חכמי הדורות בסתירת ראיותם. ראה מאמרי אמונה להרשב"א מאמר ב. חדושי הריטב"א נדה סא, ב ("ואם לחשך מין..."). ישועות משיחו להאברבנאל, חלק שני עיון הרביעי בארוכה. ובעוד הרבה ספרי הויכוחים.

לביטול קיום המצוות כפשוטן ר"ל), ובמקומו ניתן הדת הנוצרית, שהוא ה"ברית החדשה", ולכן עכשיו צריכים כולם לקבל הדת הנוצרית.

אשר מכל זה מובן, שלא רק שהנוצרים שיבשו האמונה במשיח כפי שהוא ע"פ התורה, בזה שהחליפו האמונה של גאולה גופנית (היינו שמשיח יושיע את בני ישראל משעבוד מלכיות ויקבצם לא"י וכו') בגאולה נפשית ורוחנית, אלא עוד זאת שלפי אמונתם, תפקידו של משיח הוא להיפך ממש מאמונת היהודים (להבדיל) במשיח: שהאמונה במשיח כפי שהוא ע"פ תורה הוא להביא לשלימות קיום התומ"צ⁴³, ובמקום זה הם האמינו שתפקיד המשיח הוא לבטל תורת משה ח"ו ובמקומו ליתן ברית חדשה, (המביא ביטול כל המצוות, וגם מנגד להאמונה היסודית בה' אחד)⁴⁴.

ח. ומאז ששיבשו הנוצרים האמונה בביאת המשיח, הי' נקודה זו החילוק היסודי בין אמונת היהודים לאמונת הנוצרים (לגבי ביאת המשיח⁴⁵): הנוצרים טענו בתוקף שמשיח כבר בא, וכבר נתקיימו ייעודי הנביאים אודות ביאתו⁴⁶ – כהסתעפות משיבושם שענינו של משיח

⁴³ בהערה הקודמת הובא כמה מארז"ל שמהם משמע לכאן להיפך - שלע"ל לא יהי' שלימות קיום המצוות - כמו המאחז"ל מצוות בטלות לעתיד לבוא (נדה סא, ב) ועוד מאמרי חז"ל כיו"ב. אבל אין מזה סתירה להמבואר בפנים, כי: א) הרבה גדולי ישראל סברו בתוקף שלעולם לא ישתנה התורה ולא יתבטלו המצוות כלל אפי' לעתיד, ופירשו מאמרי חז"ל הנ"ל לפי שיטתם באופנים שונים, (ראה מאמרי אמונה להרשב"א שם. ישועות משיחו החלק השני העיון הרביעי. יפה תואר הארוך על ויקרא רבה פ"ג, ג קטע המתחיל חרוש תורה, ובספרו יפה ענף, על קהלת רבה ריש פרשה ב. ועוד ספרים).

ב) גם אותם שיטות דסברי שלעתיד יבוא יתבטלו המצוות, הרי לשיטתם (כמובן לכל המעיין היטב בספרים שנשמנו להלן) זהו רק לאחר תחיית המתים (הכללי - ראה ערוך לנר נדה שם ד"ה "בתוס' ד"ה אמר", ועוד). או באלף השביעי (וכיו"ב), אבל לא מיד בביאת המשיח. (ואדרבה עיקר שלימות קיום המצוות יהי' דוקא בביאת המשיח, כנ"ל). כי אז יהי' שינוי הטבע, שיתבטל היצה"ר ולא יהי' שייך מציאות של חטא וכו' ולכן לא יהי' אז זמן קיום המצוות. אבל כל זמן שהעולם כמנהגו נוהג אי אפשר שיתבטל התורה. ומובן ופשוט שאין רשאי שום א' לשנות התורה, ואפי' משיח עצמו אינו יכול לשנות התורה, אלא כשיגיע אותו זמן ויהי' שינוי הטבע אז יתבטלו המצוות.

(וראה לשון הריטב"א שם "ואם לחשך מין מתלמידי יש"ו לומר כיון שהמצוות בטלות לעתיד לבא נמצא שלא ניתנה תורה אלא ליזמן, ולפיכך היה רשות ליש"ו להוסיף ולגרוע ממנה, אף אתה אמור לו מי שלבו נוקפו אומר כן שהתורה לא ניתנה ליזמן אלא כל זמן שיהא העולם הזה קיים שיש בו זכות או חובה וממנה אין לגרוע ועליה אין להוסיף אבל לעולם הבא שאין בו לא זכות ולא חובה נמצאת בטלה מאיליה", וכנראה כוונתו שאין הפי' שמשיח או משהו אחר יהי' לו רשות לבטל התורה, אלא שאז יבטל מעצמה, מכיון שלא שייך קיומה אז).

(ואפי' לפי הסברה שהועלתה בשדי חמד כללים מערכת המ' כלל ריח שכבר בתחילת ימות המשיח יתבטלו המצוות, הרי שם מבואר שזהו לפי השיטה שמיד בתחילת ימות המשיח ייבטל הבחירה, והיינו שכבר אז יהי' שינוי הטבע, אבל לפי השיטה שבתחילת ימות המשיח עדיין עולם כמנהגו נוהג לא יבטלו המצוות. ע"ש).

וראה ליקוט הדיעות והביאורים בכל זה בס' שדי חמד, (דברי חכמים סי' נג; כללים מערכת המ' כלל ריח; פאת השדה מערכת ג סי' ז). ימות המשיח בהלכה ח"ב סי' נא-נג, ושם סי' פט-צ. קובץ זרע יעקב (סקווירא) קובץ לח ע' תקפד ואילך, והמשכו בקובץ לט ע' תקצ ואילך. ס' הגיון אליעזר על סדר יוצרות לארבע פרשיות ע' תנב ואילך. אוצר קובץ מפרשים - נדה כתמים ע' 1079-1080. פרי צדיק, קדושת שבת, סוף מאמר א.

⁴⁴ ראה ג"כ בס' צריח בית א-ל פל"ח (הספר נמצא בכת"י, ואפשר לקראו באתר הספרי' הלאומית - www.nli.org.il).

⁴⁵ דהיינו שיש הרבה ענינים ששיבשו הנוצרים, כמו אמונת השילוש (שהוא גרוע הרבה יותר מאמונתם שמשיח כבר בא, כמו שכתב הרמב"ן בוויכוחו "עיקר הדין והמחלוקת שבין היהודים ובין הנוצרים הוא במה שאתם אומרים בעיקר האלוהות דבר מר מאוד..."), ושהמשיח הוא בן אלוך, וענינו ליתן דת חדשה, ועוד שיבושים כידוע. אמנם בנוגע פרט זה של ביאת המשיח, החילוק המהותי שבין אמונת היהודים ולהבדיל אמונת היהודים הוא כמבואר בפנים.

⁴⁶ ראה תשובת המינים לר' יצחק אייזיק מטארנא בתחילתו (ירושתנו, ספר י"א, תשפ"א, ע' נב) "ששואלים ופוקרים שכבר

הוא גאולה "נפשית", ושפירוש כל הפסוקים המדברים אודות הגאולה הוא על גאולה נפשית וכיו"ב -.

ולעומתם טענו היהודים בלהט שהמשיח עדיין עתיד לבא, כי מעולם לא נתקיימו ככל הנבואות שדברו הנביאים אודות הגאולה העתידה, (שהם ייעודים שצריכים להתקיים בגשמיות, שיבוא משיח ויקבץ היהודים מארבע כנפות הארץ לארץ ישראל ויבנה בית המקדש ויביא שלום לכל העולם כולו וכו').

טענת הנוצרים ה' שמשיח כבר בא

ט. וזה ברור למעיין בספרי הוויכוחים⁴⁷ של היהודים עם (להבדיל) הנוצרים, ששם יראה להדיא שהטענה שחזרה ונשמעה מפי הנוצרים (על יסוד פירושים מסולפים של פסוקים ומאמרי חז"ל) ה' שאותו האיש ימ"ש הוא המשיח, וכבר בא. ולדוגמא, הביאו המאחז"ל ש"שני אלפים ימות המשיח", ופירשוהו כפשוטו שמשיח כבר בא בתחילת האלף החמישי (דהיינו בשנת ד' אלפים), ורצו להוכיח מזה שצריך לומר אשר אותו האיש הוא משיח וכבר בא, כי לא ה' ליהודים משיח אחר. וכן רצו להוכיח כעין זה ע"פ עוד פסוקים ומאחז"ל שדרשום באופן מסולף ומשובש.

ולעומתם טענו היהודים שאי אפשר לומר שאותו האיש ה' משיח וכבר בא, אלא צריכים לומר שמשיח עדיין עתיד לבא, מפני שכל הנבואות שנתנבאו הנביאים אודות ביאת המשיח ופעולותיו (דהיינו בנין ביהמ"ק, קיבוץ גליות, שלום בעולם, וקיום שאר הנבואות הנפלאות אודות משיח ומצב העולם בימיו) לא נתקיימו כלל באותו האיש.

וכל טענת הנוצרים ה' מיוסד על שיטתם שכבר בא משיח. וזה ה' מגמתם בוויכוחם לבני ישראל, (כנראה לכל מעיין בהם), ל"הוכיח" להם מדברי הנביאים וחז"ל כי כבר בא המשיח והוא ה' אותו האיש, ולכן צריכים בני ישראל להאמין בו ובתורתו הכוזבת ולקבל על עצמם ה"ברית החדשה" שהיא אמונת הנוצרים ח"ו.

(ולכן בכמה מהוויכוחים⁴⁸, נושא מרכזי של הוויכוח ה' על נקודה זו במיוחד, דהיינו האם אפשר להוכיח ממאמרי חז"ל שסברו המשיח כבר בא, או שצריכים לומר שהוא עתיד לבא,

בא משיח וכל הניחמות הכתובים עלינו כבר נעשו". מגן אברהם (לר' אברהם פריצול) פי"ג, "יסוד היסודות ועמוד הקדמותיהם שהמשיח המיועד כל כך נביאים כבר בא והאיר זרח ואנחנו לא הכרנו שליח מוכה אלקים ומעונה..." , ומאריך לבאר שהם מאמינים במשיח שיגאל הנפשות ואנחנו מאמינים במשיח שיבוא לקיים ייעודי הנביאים כפי שהם ע"פ מובנם הפשוט. ועד"ז מובן מתוך שאר ספרי הויכוחים.

⁴⁷ ראה האמונות ודעות לרס"ג סוף מאמר השמיני; ויכוח הרמב"ן; ויכוח הרד"ק; ויכוח טורטוסא (שבט יהודה סי' מ; ועוד גירסא נדפסה בגנזי נסתרות (באמבערג, תרכ"ח) ע' 45 ואילך); בטול עיקרי הנוצרים לר' חסדאי אבן קרשקש פ"ו (ההדיר ד. לסקר, ירושלים תש"נ); מגן אבות להרשב"ץ ח"ג פ"ג; ס' הבתים (מהדורת הרשלר) ח"א ע' קעה ואילך; רבינו בחיי, בספרו כד הקמח, ערך פסח (הב'); משמיע ישועה ע' 135 ואילך (ושאר מקומות בספרו); ישועות משיחו חלק שני העיון הראשון (פ"א ואילך), שם העיון השלישי פ"ח; צדה לדרך (לר' מנחם בן זרח) מאמר ה, כלל ג, פרק ב; מלחמות ה' (יעקב בן ראובן) בכ"מ מספרו; ס' נצחון ישן בכמה מקומות בספרו; ס' הנצחון לר' יו"ט מילהויזן (סי' רכז ואילך, רמג, רמה, רנה, רסב ואילך, ובכ"מ בספרו); עזר האמונה בכ"מ בספרו; ס' המאורות מלחמת מצוה (לר' מאיר המעילי) ח"ב ע' שיח, שלו ואילך, ע' שנ ואילך; מחזיק אמונה (כת"י וטיקן Ebr. 271 - https://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.ebr.271) שער השביעי, ובכ"מ בספרו; תשובת המינים לר' יצחק אייזיק מטירנא (נדפס ב"ירושנת", מכון מורשת אשכנז, חלק י"א). צריח בית אל פל"ח ואילך. הספרים שנשמנו לעיל. ושאר ספרים.

⁴⁸ ראה לדוגמא בויכוח הרמב"ן: "ענה מאישטרי גילים, השופט אשר למלך, (ואמר): אין עתה הויכוח בישו, אבל השאלה

- בלי קשר ישיר להוויכוח אודות משיחיותו של אותו האיש ימ"ש. כי הנוצרים חשבו שבאם "יוכיחו" להיהודים שמשיח כבר בא, אז יהי' להם טענה לבני ישראל שצריכים לקבל אמונת אותו האיש כי בוודאי הוא המשיח שעליו נתכוונו, ולכן צריכים להאמין בו ובשיטתו).

וע"ז טענו היהודים תמיד בחזרה, שכל הוכחותיהם מן הפסוקים אינם נכונים, ואי אפשר כלל לומר שהייעודים אודות ביאת המשיח נתקיימו כבר באותו האיש.

הבלבול שנוצר אודות ההבדל בין אמונת היהדות ולהבדיל הנוצרים

י. והנה יש להבהיר כאן טעות ובלבול יסודי שכנראה נשתררב אצל כמה אנשים, ובאמת לא הי' אפילו צורך להבהיר זה, כי כל אחד המסתכל וקורא בפנים בספרי הויכוחים האלו יראה מיד שאין שום מקום להבנה הזאת. אמנם מכיון שיש כמה אנשים שמתבלבלים כאן לגמרי ומוציאים דברים מהקשירים, נחוץ לפרט זאת בהדיא.

והוא: **ברור** לכל א' הפותח וקורא ספרי הויכוחים האלו, שכל נושא הויכוחים האלו בין הנוצרים ולהבדיל היהודים הי' סביב נקודה **אחת**: שהנוצרים טענו בלהט שמשיח **כבר בא** (והוא הי' אותו האיש), והיהודים טענו שהמשיח **עתידי עדיין לבא**. ונושא הויכוח בעצם הי' **מהו תפקיד המשיח**, האם תפקידו הוא כפי הבנת הנוצרים או היהודים, (דהיינו האם תפקידו הוא להביא גאולה נפשית או גופנית), וכנ"ל בארוכה.

ומגמת הנוצרים הי' ל"הוכיח" להיהודים מפסוקי תנ"ך וכו' על אמונת הנוצרים בענין המשיח שענינו הוא להביא גאולה נפשית, וזה הי' תפקיד אותו האיש וכבר בא המשיח. והיהודים טענו שכל ראיותיהם משובשים, ואין זה הגאולה שעלי' דברו הנביאים, ולכן הם עדיין מחכים להמשיח הצריך לבא ולקיים היעודים הכתובים בתנ"ך.

ואשר לכן תמוה מאוד ההבנה המוזרה שהועלה בשנים האחרונות, לפרש שהדיון בין היהודים להנוצרים הי' (גם) אודות אפשריות משיחיותו של אותו האיש ימ"ש **לעתידי**.

ולפי הבנה מוטעית הזו, הם מחדשים כוונה מוזרה בספרי הויכוחים, ואומרים שכוונת היהודים באמרם שאותו האיש לא קיים יעודי הנביאים ולכן אי אפשר לומר שמשיח **כבר בא**, הוא גם לומר שמטעם זה אי אפשר לומר שאותו האיש יקום לתחי' ויהי' משיח **לעתידי** ואז יקיים יעודי הגאולה.

ואלו שטענו בהבנה זו, "מסבירים" לפי הבנתם המוטעית, שכוונת היהודים בטענתם להנוצרים שאי אפשר לומר שאותו האיש הי' משיח, הוא גם לומר שמכיון שאותו האיש אמר על עצמו שהוא משיח ובפועל לא קיים יעודי הגאולה בחייו, לכן מובן ששוב אי אפשר לומר שהוא המשיח שיקום **לעתידי**, כי מכיון שלא הביא הגאולה בחייו ממילא מובן שהוא אינו יכול להיות המשיח לעתידי.

ודבר זה אין לו שום הבנה כלל, כי כל יסוד הויכוח הי' האם משיח **כבר בא** בעבר או לא, וכנ"ל, ומעולם לא עלה על הדיון ולא הי' נוגע כלל להויכוח האם אותו האיש הי' משיח

היא אם בא המשיח אם לא. ואתה אמרת שלא בא, והספר הזה שלכם אומר שבא...". ועד"ז בכז"כ וויכוחים שהתווכחו בפירוש מאחז"ל שמשיח נולד ביום החורבן (איכה רבה א, נא), או בפירוש מאחז"ל (סנהדרין צז, א) "תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוי עלמא שני אלפים תוהו שני אלפים תורה שני אלפים ימות המשיח", ובפירוש מאחז"ל (סנהדרין צז, ב) "אמר ליה אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא אין העולם פחות משמונים וחמשה יובלות וביובל האחרון בן דוד בא", וכיו"ב בפירוש כמה פסוקים. וראה בשו"ת הרשב"א ח"ד סי' קפ"ז.

לעתיד, (דהיינו שמעולם לא דנו בהויכוחים האלו, האם לפי אמונת היהודים שמישיח עוד צריך לבוא בעתיד, האם הוא יהי' אותו האיש או לא. והטעם למה זה לא נתווכח הוא מובן ופשוט מעצמו, כי שהנוצרים לא רצו שהיהודים יאמינו שאותו האיש יהי' המשיח **לעתיד**, אלא שיאמינו שמישיח **כבר בא**, וכמו שיתבאר להלן בארוכה).

והאנשים האלו מתבלבלים בדברים פשוטים ביותר, ואינם מבינים (מה שמובן ופשוט לכל א' הקורא הויכוחים האלו) שכאשר הנוצרים טענו שאותו האיש הוא "משיח" כוונתם הי' לומר שמישיח כבר בא, ולא הי' טענתם לומר שהוא האיש אשר יביא הגאולה לעתיד. וגם היהודים מעולם לא נתכוונו להסביר למה אותו האיש אינו יכול להיות משיח לעתיד.

ובאמת, כל הפותח שום א' מספרי הויכוחים האלו יראה מיד שאין הלשון סובל הבנה זאת כלל.

[דהיינו שכאשר היהודים מדברים אודות "משיח" כוונתם הוא על האיש אשר יביא הגאולה לעתיד, אבל כאשר הנוצרים מדברים אודות משיח כוונתם הוא אודות האיש שכבר הביא הגאולה (לפי שיטתם)].

והויכוח בין היהודים להנוצרים האם אותו האיש הוא משיח, לא הי' במובן "משיח" כפי שמשתמשים בו היהודים (דהיינו האיש אשר יביא הגאולה לעתיד), אלא במובן "משיח" שמשתמשים בו הנוצרים (האיש אשר כבר הביא הגאולה).

וכנראה שא' מהדברים שעל ידם נתבלבלו האנשים הנ"ל וחידשו הבנה מוזרה זו, הוא מפני שסגנון הדיבור בין היהודים אודות משיח הוא תמיד על העתיד, מפני שאנחנו מאמינים שעדיין לא בא משיח. ולכן כאשר אומרים "היהודים טענו להנוצרים שאותו האיש אינו משיח", הם מתבלבלים בהבנה הפשוטה של אמירה הזאת, ומפרשים שהכוונה הוא שהם טענו שאותו האיש לא יהי' משיח **לעתיד**. אמנם אליבא דאמת, מה שנתווכחו וטענו להנוצרים הוא ש"אותו האיש אינו משיח" היינו שאי אפשר לומר שכבר בא משיח והוא הי' אותו האיש, (שזהו הפירוש של "משיח" בסגנון הדיבור של הנוצרים)].

יא. ולאחרי שעשו טעות הנ"ל, וחידשו הבנה מוזרה שטענת היהודים הי' שאי אפשר לומר שאותו האיש יהי' משיח לעתיד מפני שלא הצליח להביא הגאולה בחייו, הוסיפו ל"הסביר" ולהוסיף הבנה חדשה ומוזרה בתוך דברי הויכוחים האלו, והוא, שטענת היהודים בויכוחם עם הנוצרים הי' שהטעם למה הם לא מאמינים שאותו האיש יהי' משיח לעתיד הוא מפני שמכיון שלא הצליח לגמור פעולותיו בפעם הראשונה, לכן שוב הוא "**נפסל**" מלהיות המשיח לעתיד.

ועפ"י הבנתם המוזרה והמבולבלת, הם הסיקו "מסקנא" חדשה, ועשו מזה "יסוד עיקרי" ביהדות, אשר מי שהשתדל להביא הגאולה ולא הצליח בחייו, הרי הוא שוב "נפסל" מלהיות משיח לעתיד. (ובאמת, דבר זה **אין לו שום יסוד כלל ביהדות**, אלא שיש שנתבלבלו בין המושג "משיח שקר" ל"משיח שלא הצליח", וכמו שיתבאר לקמן).

ובנוסף לזה שדבר זה אין לו שום יסוד כלל, הנה זוהי טעות חמורה ביותר, כי כמו שנתבאר לעיל, לפי אמונת היהודים ברור שאותו האיש אינו יכול להיות משיח (הן בעבר והן בעתיד) מצד שני טעמים: הטעם העיקרי הוא מפני שהי' רשע ומסית ומדיח וכו' שלכן הי' ברור לכל חכמי ישראל עוד בחייו שאינו (ראוי להיות) משיח והוא חייב מיתה, דהיינו שכל ענינו הי'

היפך מתפקיד המשיח לפי אמונת היהודים. והטעם המשנית הוא שמכיון שהוא טען שה' שלחו לגאול את ישראל ולבסוף הי' לו מפלה מוחלטת, הרי הוכיח סופו על תחילתו שהוא שקרן ובדאי ומעולם לא שלחו ה' לגאול את ישראל, ומובן שאיש כזה שהוא שקרן ובדאי אינו ראוי להיות משיח כלל לא בעבר ולא בעתיד.

אמנם הצד השווה שבין ב' טעמים האלו הוא שעכשיו ברור שכל פעולותיו של אותו האיש בחייו היו בניגוד גמור לפעולות המשיח (כפי שהוא ע"פ אמונת היהודים), ובאמת מעולם לא הי' לו שייכות כלל לביאת המשיח, ולא התחיל מעולם "קריירה משיחית" (לאמיתתה כפי שהוא ע"פ תורה).

ועפ"ז מובן, שמה שכן ניתן לומר, הוא, אשר מכיון שטען שה' שלחו לגאול את ישראל ולפועל לא הצליח הרי זו ראי' שהוא בדאי ומשיח שקר, וממילא מובן שמכיון שבעבר איש הזה הי' משיח שקר, הרי אין שום הוה אמינא שאיש כזה יהי' המשיח לעתיד.

[ובאותיות אחרות: מה שניתן לומר הוא אשר אי-הצלחתו של אותו האיש גילה **למפרע** שהוא הי' **פסול מעיקרו** מלהיות המשיח (כפי שהוא ע"פ התורה), וכל פעולותיו לא הי' להם שייכות כלל לביאת המשיח ע"פ תורה, כי אינו ראוי כלל להיות המשיח, ולכן פשוט שאותו האיש לא יהי' משיח גם לעתיד].

אמנם אלו המשתמשים בהסגנון אשר מכיון שאותו האיש התחיל הפעולות של משיח בחייו, אלא שלא הצליח בחייו להביא הגאולה לידי גמר לכן הוא **"נפסל"** להיות משיח, - דהיינו שאין אומרים שאי-הצלחתו גילה למפרע שהי' פסול **מעיקרו**, וכל פעולותיו לא הי' להם שייכות לפעולות המשיח כלל, ואדרבה היו ההיפך הגמור מזה, אלא שאומרים רק שאינו יכול להיות המשיח מכאן ולהבא מפני שלא הצליח לגמרם בחייו ו"נפסל" מכאן ולהבא -, הרי מתוך דברים אלו הם מייצרים הרושם כאילו בעצם אותו האיש הי' ראוי להיות משיח ח"ו, וגם פעולותיו היו **התחלת** פעולות של משיח ח"ו, אלא שמכיון שלפועל לא הצליח בחייו **לגמור** הפעולות, לכן הוא נפסל מלהיות המשיח, ושוב אי אפשר לומר **מכאן ולהבא** שהוא יהי' משיח לעתיד (דהיינו שיקום לתחי' ויגמור אז פעולותיו ויהי' משיח לעתיד).

ולפי דבריהם יוצא שהם חושבים (רחמנא ליצלן) לתומתם שפעולות אותו האיש (שהיו **ההיפך הגמור** מפעולותיו של משיח) ניתן לקרוא להם "התחלת פעולות של משיח", והם מייצרים הרושם כאילו כל הטעם למה היהודים לא מאמינים שאותו האיש יהי' משיח לעתיד הוא ענין "טכני" בלבד: מכיון שלפועל לא הצליח (בחייו, היינו) בפעם הראשונה, לכן שוב "אין לו אפשרות שני" לקום לתחי' ולהיות משיח בפעם השני. אבל במהותו, אותו האיש הי' ראוי להיות משיח⁴⁹.

⁴⁹ ופשוט לכל, אשר א"א לומר (ח"ו) אשר דברי הרמב"ם בסוף פי"א מהל' מלכים נותנים מקום לומר שאותו האיש התחיל פעולותיו של משיח. וזה לשון הרמב"ם "אף ישוע הנצרי, שדמה שיהיה משיח ונהרג בבית דין, כבר נתנבא בו דניאל, שנאמר: "ובני פריצי עמך ינשאו להעמיד חזון ונבשלו" (דניאל יא יד). וכי יש מכשול גדול מזה, שכל הנביאים דיברו שמשיח גואל ישראל ומושיעם, ומקבץ נדחיהם ומחזק מצותן; וזה גרם לאבד ישראל בחרב, ולפזר שאריתם ולהשפילם, ולהחליף התורה, ולהטעות רוב העולם לעבוד אלוה מבלעדי ה'. אבל מחשבות בורא העולם אין כוח באדם להשיגם, כי לא דרכינו דרכיו ולא מחשבותינו מחשבותיו. וכל הדברים האלו של ישוע הנצרי, ושל זה הישמעאלי שעמד אחריו, אינן אלא לישר דרך למלך המשיח, ולתקן העולם כולו לעבוד את ה' ביחד, שנאמר: "כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה, לקרוא כולם בשם יי לעבדו שכם אחד" (צפניה ג ט). כיצד, כבר נתמלא העולם מדברי המשיח ומדברי התורה ומדברי המצוות, ופשוט דברים אלו באיים

וכל זה הוא טעות חמורה ביותר, כי מובן שאם מישהו חושב שעל פי תורה ניתן לחשוב שמלכתחילה הי' איזהו אפשרות שאותו האיש יהי' משיח, אלא שהטעם למה היהודים אינם מאמינים שאותו האיש יהי' משיח לעתיד הוא רק שמכיון שלא הצליח לסיים פעולותיו בפעם הראשונה שוב אין מאמינים שיהי' לו "אפשרות שני", - הרי זה מורה שהאיש החושב כזה אינו מבין כלל מהו תפקיד המשיח כלל ע"פ תורה, ומיהו ראוי להיות משיח ע"פ תורה, וגם אינו מבין כלל ההבדל היסודי בין אמונת המשיח כפי שהוא ע"פ יהדות לכמו שהוא ע"פ אמונת הנוצרים.

ומובן שבאם מישהו באמת חושב אשר אותו האיש הי' ראוי להיות משיח (למרות פעולותיו שהתנגדו לתורה), וכל הטעם למה אינו יכול להיות משיח הוא רק מפני שלא הצליח בפעם הראשונה ו"אין נותנים לו אפשרות שני", הרי הוא ר"ל **נותן מקום לשיטת הנוצרים הרבה יותר** מאלו הטוענים שע"פ תורה מי שהוא ראוי להיות משיח יכול לקום לתחי' ולהיות המשיח לעתיד, והטעם שאותו האיש אינו יכול להיות משיח הוא מפני שאינו ראוי להיות משיח כלל ולכן לא הי' יכול להיות משיח לא בעבר ולא בעתיד.

[והתמיהה גדולה עוד יותר, שהרי בהיכוחים האלו הבהירו היהודים אשר אותו האיש מעולם לא קיים דברי הנביאים והנבואות אודות משיח, ומתוך דבריהם מובן בדרך ממילא שאותו האיש מעולם לא עשה אפילו **התחלה** של פעולות המשיח, - ואיך אפשר לאנשים להתבלבל בהפירוש של אותם הקטעים עצמם ולומר שהכוונה הוא שאותו האיש נפסל מלהיות המשיח לעתיד מכיון שלא הצליח **לגמור** כל הפעולות של משיח, וכאילו שיש איזה הוה אמינא שאפשר לקרוא פעולותיו בשם **התחלת "פעולות המשיח"**!⁵⁰]

וגם מה שאומרים אשר ה"הגנה הראשונה" שיש ליהדות מפני אמונת הנוצרים הוא הטענה שע"פ אמונת היהדות הרי מי שלא הצליח בפעם הראשונה אין אנו נותנים לו "אפשרות שני" להיות משיח לעתיד אינו נכון כלל (ולהלן יתבאר מהיכן נובע הטענה הזאת ומהו הפי' האמיתי של טענה הזאת). ובאמת, ה"הגנה הראשונה", **ועיקר** ה"הגנה" שיש ליהדות מפני אמונת הנוצרים היא **להסביר ענינו ותפקידו של משיח כפי שהוא ע"פ תורה, וממילא יובן לכל שלפי אמונת היהדות הרי אין הוה אמינא מעיקרא** שאותו האיש הי' משיח בעבר או יהי' משיח לעתיד, כי כל ענינו של אותו האיש הי' **ההיפך הגמור** מתפקיד המשיח כפי שהוא ע"פ תורה.

רחוקים ובעמים רבים ערלי לב, והם נושאים ונותנים בדברים אלו ובמצוות התורה. אלו אומרים: מצוות אלו אמת היו, וכבר בטלו בזמן הזה ולא היו נוהגות לדורות. ואלו אומרים: דברים נסתרים יש בהן ואינן כפשוטן, וכבר בא משיח וגילה נסתריהם. וכשיעמוד המלך המשיח באמת, ויצליח וירום וינשא, מיד הם כולם חוזרים ויודעים ששקר נחלו אבותיהם, ושנביאיהם ואבותיהם הטעום".

והרי ברור שכוונת הרמב"ם שם הוא, שאע"פ שכל פעולותיו של אותו האיש היו **ההיפך הגמור** מפעולותיו של משיח, מ"מ באמת גם זה הוא חלק מעצת הקב"ה (אשר עמקו מחשבותיו) בכדי ליישר דרך למלך המשיח האמיתי. דהיינו אשר גם דבר שהוא ההיפך ממשיח, הרי מצד מחשבתו של הקב"ה, גם זה הוא באמת בכדי ליישר (בעקיפין) דרך למלך המשיח.

⁵⁰ וכנראה שיש אנשים שמתבלבלים וחושבים שכל מי שבא ואומר שהוא המשיח, הרי זה נקרא כבר "התחלת פעולות המשיח", ולא ידעו ולא הבינו שיש גדר של תורה מה נקרא בשם פעולות המשיח, וכמו שמבאר הרמב"ם בהלכות מלכים פי"א ה"ג. ובנוסף לזה, זה פשוט לכל מי שיש לו מוח בקדקדו, שבאם אומרים על צדיק מסויים שהוא המשיח, הרי עצם אמירה זו אין זה נקרא כלל "התחלת פעולות המשיח", והי' זה מנהג נפוץ במשך כל הדורות לומר על צדיק מסויים שהוא יהי' המשיח, או שהוא המשיח שבדור וכיו"ב, וכמו שנתבאר בפרק א של הספר.

וכמו שיתבאר עוד להלן בעז"ה.

[ראיות להנ"ל מספרי הויכוחים](#)

יב. ולהמחשת הדברים, נביא כאן כמה דוגמאות המובאים ע"י אנשים הנ"ל כ"הוכחה" להבנתם, ונראה איך שהאנשים האלו מתבלבלים בדברים פשוטים ובהבנה הפשוטה של הויכוחים.

ולדוגמא, נביא שני "הוכחות" שהביאו אלו שחידשו ההבנה המוזרה הזאת, ונראה שכל טענתם והבנתם אינו נכון.

"הוכחה" הראשונה:

בויכוח הרמב"ן כתוב:

"אמר פראי פול: ותאמין שבא?

אמרתי: לא. אבל אני מאמין **וידוע שלא בא**, ולא היה אדם מעולם שאמר ולא שיאמרו עליו שהוא משיח זולתי ישו, ואי אפשר לי להאמין במשיחותיו. שהנביא אומר במשיח ומשלו מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ, והוא לא היה לו ממשלה, אבל בחייו היה נרדף מאויביו ומתחבא מפניהם, ולבסוף נפל בידם ולא היה יכול להציל עצמו, איך יושיע כל ישראל, ואף (כי) אחרי מותו לא היה לו ממשלה, כי ממשלת רומא אינה בעבורו. אבל קודם שהאמינו בו הייתה עיר רומא מושלת ברוב העולם, ולאחר שבאו באמונתו הפסידו ממשלות רבות. ועתה עובדי מוחמד יש להם ממשלה יותר מהם.

וכן הנביא אומר שבזמן המשיח לא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את ה' כי כולם ידעו אותי וכו'. ואומר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים. ואומר וכתתו חרבותם וכו' ולא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה. ומימי ישו ועד הנה כל העולם מלא חמס ושוד, והנוצרים שופכים דמים יותר משאר האומות, והם גם כן מגלי עריות, וכמה יהיה קשה לך, אדוני המלך, ולפרשך [אלה] אם לא ילמדו עוד מלחמה. ועוד אמר הנביא במשיח והכה ארץ בשבט פיו. ופרשו בספר ההגדה אשר ביד פראי פול: אומרים למלך המשיח מדינה פלונית מרדה בכך, אומר יבוא הגובאי ויחריב אותה, אמרו לו אפרכיה (פלונית) מרדה בך, אומר יבוא עורב ויכלה אותה. ולא היה זה בישו. ואתם עבדיו, טוב לכם סוסים מזוינין, ולפעמים כל זה איננו שווה לכם.

ועוד אביא לכם ראיות הרבה מדברי הנביאים". עכ"ל.

וכל אחד הקורא הדברים האלו מתחילתם ועד סופם, יראה מיד שכוונת הרמב"ן באומרו "אי אפשר לי להאמין במשיחותיו" הוא שאי אפשר לי להאמין שהוא כבר משיח **וכבר בא**, (וכמו שכותב מיד לפני זה "וידוע שלא בא"), דהיינו שאי אפשר לי להאמין שכבר נתקיימו בו יעודי הנביאים כטענת הנוצרים. וכמו שמאריך לבאר איך שלא נתקיימו בו כלל יעודי הנביאים.

ומעולם לא נתכוון הרמב"ן לומר (כטענת אלו שחידשו ההבנה המוזרה הנ"ל) ש"אי אפשר לי להאמין שאותו האיש הוא המשיח, דהיינו שהוא זה שיקום לתחי' **לעתידי** ויקיים יעודי הנביאים, מפני שבחייו הקודמים לא נתקיימו בו יעודי הנביאים". ומובן לכל א' שאין זה בלשון הרמב"ן כלל, (ולא הי' נדון אפשרות משיחותו של אותו האיש **לעתידי** נוגע להויכוח כלל, וכמו שיתבאר להלן בארוכה).

ובדברי הרמב"ן מבואר שהטעם האמיתי למה היהודים אינם מאמינים שאותו האיש ימ"ש יהי' משיח היהודים לעתיד, אינו מפני שאמרו עליו בחייו שהוא משיח **ולא הצליח** להביא ייעודי הגאולה, אלא מפני שאותו האיש **מלכתחילה לא היה ראוי כלל** להיות משיח וכנ"ל, ולכן גם **בחייו** לא האמינו היהודים שיש אפשרות שהוא יהי' המשיח ויביא הגאולה בחייו וכמו שנתבאר לעיל.

(וכמו שהביא הרמב"ן בסוף ויכוחו "הדברים שהוא אומר באוזנינו להאמין בישו שהוא משיח, ישו עצמו הוא המביא הדבר לאבותינו, והוא אשר נשתדל לומר אותו להם, ובפניו הכחשוהו הכחשה גמורה וחזקה, והוא היודע והיכול לאמר דברים יותר מן המלך כפי סברתכם שהוא אלוה. ואם אליו לא שמעו לו אבותינו הרואים אותו ויודעים בו, איך נאמין אנחנו ונשמע בקול המלך שאין לו ידיעה בדבר אלא (מפי) שמועה רחוקה ששמע מבני אדם שלא ידעו בו ולא היו מארצו כאבותינו היודעים ועדים [שראו כמותם])."

ופשוט שהטעם למה לא האמינו בו היהודים בחייו הוא מפני שראו שהוא רשע וחייב מיתה, ולא מפני שנהרג מבלי להביא יעודי הגאולה בחייו).

יג. "הוכחה" השני':

בס' מלחמות ה' (לר' יעקב בן ראובן, ע' 78) כותב "אמרת כי המשיח נקרא יי"י צדקנו' ועתה לדברך זה משיחכם איך מלך מלך והשכיל ואיך נושעו יהודה וישראל בימיו ושכנו לבטח והלא בימיו היו בצרה גדולה והוא לא הושיעם... המלך המשיח כמו שכתוב אחריו⁵¹ "והנה ימים באים נאום יי"י ולא יאמרו עוד חי יי"י אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי יי"י אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם וישבו על אדמתם" וכל זה עדיין לא בא". וכל הספר הנ"ל מלא מזה.

וגם כאן, פשוט לכל א', שהויכוח הי' שהנוצרים טענו שכבר בא המשיח וכבר נתקיימו יעודי הנביאים (ראה שם ע' 50 שטענת הנוצרים הי' "**ועתה כבר בא המשיח**", ושם ע' 60 "וכלו עיני כל איש מכם מייחל אשר תיחלו עת בואו, והוא **כבר בא**, כאשר תראינה עיניכם היום, כי **כבר נתקיימו כל הדברים האלה עליו**", וכן מובן מכל הויכוח שם), והיהודים השיבו שאי אפשר לומר שכבר בא מכיון שלא נתקיימו היעודים, ומעולם לא הי' הויכוח האם אפשר לומר שאותו האיש יהי' המשיח **לעתיד**.

והמעין בשאר ספרי הויכוח יווכח בעצמו שתמיד הסגנון הי' שטענת הנוצרים הי' שמשיח **כבר בא** וכבר נתקיימו באותו האיש יעודי הנביאים, והיהודים טענו שאי אפשר לומר שמשיח כבר בא אלא עדיין **עתיד לבא**, ולא נתווכחו מעולם למה היהודים לא מאמינים שאותו האיש יהי' משיח היהודים לעתיד.

עוד טענו היהודים שאותו האיש הי' משיח שקר

יד. ובכמה ספרי הויכוח, הוסיפו היהודים להדגיש ולחדד הדברים עוד יותר, אשר לא רק שברור שטענת הנוצרים שמשיח כבר בא הוא שקר, אלא עוד זאת, שמכיון שאותו האיש אמר על עצמו שמתקיימים בו יעודי הנביאים ובפועל לא נתקיימו, הרי זו הוכחה שאותו האיש הוא משיח שקר. ולא רק שהוכח **לאחרי** הריגתו שהוא משיח שקר, כי אז נתברר לכל

⁵¹ ירמיה' כג ז-ח.

שלא "הצליח בשליחותו", כנ"ל ס"ו, אלא שכבר בחייו ה' ברור שהוא משיח שקר, שהרי טען על עצמו שעליו נאמרו יעודי הנביאים ושהם נתקיימו אצלו **בפועל**, ובפועל במשך ימי חייו נתקיים אצלו ההיפך מזה.

וכן משמע בס' המאורות מלחמת מצוה (לר' מאיר בן שמעון המעילי) ח"ב ע' שיח "הנה קרא עצמו מלך ואמר שעליו נאמר⁵² הנה מלכך יבא לך וגו'. והוא הודה המלכות לקיסר, וציוה לתת המכס למוכסים, ואין זה מעשה מלך, הרי שהיה מכחיש עצמו ונבואת הנביאים כי מלך המשיח יהיה רם ונשא על כל מלכי הארץ וכולם יעבדוהו, לא שיצטרך הוא וחבורתו לתת להם מכס, כי כולם יהיו תחתיו ונכנעים לפניו, כמו שכתוב במזמור שהם מפרשים עליו "וישתחו לו כל מלכים כל גוים יעבדוהו" וזה היה נכנע למלכים וירא מהם, על כן הכירו בו **שראוי לדונו למה שדנוהו**". (וע"ש בהמשך הענין שהי' חייב מיתה (גם) מפני שהי' מכשף, ומפני שסר ממצות הכהן והשופט ע"ש).

ושם ע' שלז "כתוב בישעי⁵³ העם ההולכים בחושך ראו אור גדול יושבי בארץ צלמות אור נגה עליהם וגו', עד ילד יולד לנו בן ניתן לנו ותהי המשרה על שכמו ויקרא שמו פלא יועץ א- ל גבור אבי עד שר שלום. הם אומרים כי זה נאמר על ישו, ועתה איך יוכלו לומר זה הנה אמר ותהי המשרה על שכמו, ואיזו משרה היתה עליו, הלא יום היה ירא מהאויבים וברח מיראת הורדוס המלך. ועוד כתוב⁵⁴ למרבה המשרה ולשלום אין קץ על כסא דוד ועל ממלכתו להכין אותה ולסעדה במשפט ובצדקה מעתה ועד עולם. הנה אמר בזה כי זה הבן יהיה מרבה המשרה ולשלום אין קץ, ואיזה שלום היה לו והיה בימיו, הלא הורדוס המלך הרג כמה ילדים על ידו ואיך היה זה שלום, גם אחר מותו לא נראה רק חרב ומלחמה על תלמידיו והמאמינים בו בשאר העולם עד שחרבה ירושלים ואח"כ יום יום מלחמות אין מספר כמו שכתבנו למעלה".

ושם ע' שלח "ועוד איך אמר "הנה ישכיל" שמורה על לשון הצלחה כמ"ש⁵⁵ ויהי דוד בכל דרכיו משכיל, שפירושו מצליח בכל אשר יפנה. ומה היתה הצלחתו? הלא כשלוננו ורעתנו נראית לעין, שנהרג הוא ותלמידיו, והפרושים והחכמים וכל העם דנוהו למות כמו שכתוב בספרם, ואיך אמר ירום ונשא וגבה מאד, היכן רוממותו וגבהותו בחייו רק על העץ שנתלה עליו, הלא תראה שהי' בורח וירא יום יום". ע"ש עוד.

ושם ע' שדמ "וכמו שאמר הנביא⁵⁶ אם יתמהמה חכה לו כי בא יבא ולא יאחר, כלומר לא ישוב לאחור כשיבוא, לא יצטרך לברוח ולשוב אחור, וזו ראייה על מי שברח שאינו המשיח שדברו עליו הנביאים, כל שכן שאינו אל".

⁵² ראה גם תולדות ישו, (אוצר ויכוחים ע' 230) איך שאותו האיש אמר שעליו נתנבא הנביא בפסוק זה. וראה שם אודות עוד פסוקים שטען שנאמרו עליו.

⁵³ ישעי' ט, א.

⁵⁴ שם שם ו.

⁵⁵ שמואל א יח, יד.

⁵⁶ חבקוק ב, ג.

ושם ע' שנ ואילך "כתוב⁵⁷ ומשלו מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ, ונאמר⁵⁸ וישתחוו לו כל מלכים. הנה זו ראייה ברורה כשמש בחצי השמים, אשר אין בה לפקפק ולהרהר אחריה, כי כל זה עדיין לא היה ולא נמצא בימיו, אלא שאירע בו ההפך שהשתחוה לכולם מפני פחדו ויראתו. ולא היתה לו שום ממשלה ואפילו בעיר אחת שיוכל להמלט בה שלא ישלטו בו. גם עדיין המלכות שלכם אינה בכל העולם שהרי הישמעאלים בכל יום ויום נלחמים עמכם.

כתוב⁵⁹ הגוי והממלכה אשר לא יעבדוך יאבדו והגוים חרוב יחרבו, ונאמר⁶⁰ והלכו אליך שחוח בני מעניך והשתחוו על כפות רגליך כל מנאציק. כל זה מבואר כי לא נתקיים בכם ולא בימי משיחכם, שחרי הורדוס המלך רדפו. ולא עבדוהו, שהרי אמרו כל העם "יתלה". על כן יש לנו להאמין באמת כי בנו תתקיים, בימי משיחנו שיבא במהרה בימינו".

ועוד שם "כתוב על המשיח שעתיד לבא יפרח בימיו צדיק ורוב שלום עד בלי ירח⁶¹, ונאמר⁶² ושפט בין גוים רבים, והכה ארץ בשבט פינ⁶³, ונאמר⁶⁴ ודבר שלום לגוים, מכאן ראייה כי נבואה זאת עתידה ועדיין לא היתה, כי לא תמצא כל זה במשיחכם, אלא בודאי עתידה להיות בימי משיחנו שיבוא במהרה בימינו".

טו. וברור לכל מעיין, שטענת הנוצרים המוזכר כאן הי' שמשיח כבר בא וכבר נתקיימו יעודי הנביאים, והיהודים טענה בחזרה שא"ל לומר שמשיח כבר בא אלא שהוא עתיד לבא, ומעולם לא הי' דיון שהיהודים יאמינו שאותו האיש יהי' משיח היהודים לעתיד.

אלא שהמחבר מוסיף ומדגיש, שלא רק שברור שמשיח לא בא כבר (כמו שטוענים הנוצרים), אלא עוד זאת שהוכח שאותו האיש הי' משיח שקר, וזה הוכח כבר בחייו כאשר ראו היהודים איך שהוא טוען שמתקיימים בו יעודי הנביאים, וראו שזה הי' שקר גמור, הבינו שהוא שקרן ובדאי וחייב מיתה.

דהיינו שבנוסף להנתבאר לעיל מדברי הרמב"ם באגרת תימן (והרשב"ץ במגן אבות)⁶⁵, שלאחר הריגתו הי' ברור לכל שהוא משיח שקר ומעולם לא נשלח מאת ה' להיות המשיח מכיון שנחל כשלון מוחלט, הנה ר' מאיר ב"ר שמעון המעילי מוסיף שכבר בחייו ראו שהוא

⁵⁷ זכרי' ט, י.

⁵⁸ תהלים עב, יא.

⁵⁹ ישעי' ס, יב.

⁶⁰ שם שם יד.

⁶¹ תהלים עב, ז.

⁶² ישעי' ב, ד.

⁶³ שם יא, ד.

⁶⁴ זכרי' ט, י.

⁶⁵ ראה מה שהובא לעיל ממגן אבות להרשב"ץ. וגם בויכוח הרמב"ן שהוזכר לעיל "שהנביא אומר במשיח ומשלו מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ, והוא לא היה לו ממשלה, אבל בחייו היה נרדף מאויביו ומתחבא מפניהם, ולבסוף נפל בידם ולא היה יכול להציל עצמו, איך יושיע כל ישראל", אפשר לפרש שהכוונה הוא שגם בחייו הי' ברור שהוא הי' משיח שקר.

שקרן ומשיח שקר, מכיון שטען שעליו נאמר נבואות אלו ובפועל הרי ה' אצלו ההיפך מזה כבר בחייו.

ובכל אופן, אין לזה שום שייכות כלל להנידון בקונטרס זו האם אפשר לומר על צדיק (שאמר עליו בחייו) שהוא ראוי להיות משיח, שהוא יקום לחי' ואז יתקיימו בו יעודי הנביאים ויגאל את ישראל, כי ברור ופשוט אשר לאמר על צדיק שהוא ראוי להיות משיח אין כאן שום גדר הלכתי של "ביאת המשיח", ואין הכוונה אשר **כבר נתקיימו בו** שום א' מיעודי הגאולה, (ואפי' מי שהוא בחזקת משיח אין זה גדר הלכתי של **ביאת** המשיח וקיום יעודי הגאולה כלל, וגם באם אומרים על צדיק שהוא "בחזקת המשיח", אין הכוונה שכבר נתקיימו בפועל יעודי הגאולה, ורק כאשר נתקיימו הסימנים של משיח ודאי אז נתקיימו יעודי הגאולה), וכמו שנתבאר בשאר חלקי הספר.

[עיקר מגמת היהודים בויכוחם](#)

טז. אמנם רק בספרי ויכוחים בודדים (כמו ס' המאורות מלחמת מצוה לר' מאיר בן שמעון המעילי הנ"ל), ביארו להדיא הטעם למה אותו האיש לא ה' ראוי להיות משיח כלל מלכתחילה.

ובשאר (רובם ככולם של) ספרי הויכוחים, כוונת היהודים ה' רק להוכיח להנוצרים שאי אפשר לומר שהמשיח כבר בא, כי עדיין לא נתקיימו יעודי הנביאים. ולא הסבירו בהויכוחים האלו, יסוד ושורש הדבר מדוע היהודים מלכתחילה לא קיבלו טענתו של אותו האיש (גם **לפני שנהרג**) שהוא משיח – שזהו מפני שלפי אמונת היהודים, הוא ה' רשע ומכשף ומסית ומדיח לעבודה זרה, וממילא מעולם לא ה' ראוי כלל להיות משיח לפי אמונת היהודים כנ"ל, ובמקום לחזק התורה שזהו תפקידו של משיח (לפי אמונת היהודים) הרי כוונתו ה' לעקור התורה, ולכן ה' ברור להם שהוא משיח שקר.

[ובסגנון מה שנתבאר לעיל בשאר פרקי הספר: ברובם ככולם של הויכוחים, הדיון ה' רק למה לשיטת היהודים אי אפשר לומר שאותו האיש הוא משיח **בפועל** (כשיטת הנוצרים שמשיח **כבר בא**); אמנם לא ה' הדיון למה לשיטת היהודים אותו האיש אינו אפילו **ראוי** להיות משיח].

והטעם לזה הוא מפני שזה לא ה' נוגע להיכוח כלל. כי עיקר הויכוח ה' רק אם משיח כבר בא או עתיד לבא, וכוונת הנוצרים ה' ל"הוכיח" שמשיח כבר בא וממילא היהודים צריכים לקבל אמונת הנוצרים, והיהודים טענו שמשיח עדיין עתיד לבא. ונושא הויכוח לא ה' אודות מהות אישיותו של אותו האיש, ולהסביר למה ע"פ שיטת היהדות אותו האיש מעולם לא ה' ראוי כלל להיות משיח (ואדרבה כל ענינו ה' ההיפך ממשיח) כי הוא עקר התורה וה' מסית ומדיח ומכשף.

ועוד ועיקר: כידוע ומפורסם בדרך כלל בויכוחים אלו, היו היהודים זהירים מאוד מלדבר בגנותו של אותו האיש, כי ה' סכנה גדולה בדבר לדבר בגנותו כידוע ומפורסם, ובכמה מויכוחים אלו הנוצרים טענו מרה על מה שנמצא כמה מאמרי חז"ל המדברים בגנותו של אותו האיש, והיו היהודים צריכים להשתמט מזה וכו', כמו שגלוי כל זה למעיין בספרי הויכוחים. ובדאי לא רצו היהודים להסביר שבצדק לא קיבלו היהודים אותו האיש והרגוהו מפני שכיסף והסית והדיח את ישראל, שזה ה' מגדיל חרון אף הנוצרים כמובן וגם פשוט.

ומובן מעצמו הסכנה הגדולה שהי' כרוך בזה שהיהודים היו מסבירים ומנסים "להצדיק" זה שלא "קיבלו" טענתו של אותו האיש שהוא משיח ועד שהרגוהו, שכידוע ומפורסם הי' זה נחשב בעיני הנוצרים להחטא הפלילי של היהודים, (וכידוע שהרגו ר"ל ריבוי בני ישראל בשביל "עון" זה של הריגת משיחם, וגם טענו שמפני עון זה היהודים הלכו בגלות וכו'), ומובן איך שהי' מסוכן שהיהודים ינסו להסביר ולהצדיק זה.

וידוע ומפורסם שיש כמה ענינים בויכוחים עם הנוצרים שמפני הלחץ והסכנה, הוכרחו היהודים להשתמט ולתרץ מאמרי חז"ל שונים באופנים שונים, כאשר ברור מעצמו שהיהודים באמת לא האמינו ולא חשבו שזהו הביאור האמיתי במאמרי חז"ל אלו, אך היו מוכרחים לומר כן להניח דעת הנוצרים. ובנוסף לזה, ידוע ומפורסם שכאשר התווכחו גדולי ישראל עם המינים, (אפילו במצב שלא הי' סכנה להשיבם), לא השיבו להם כפי אמיתות שיטתם בעינים אלו⁶⁶, וכמה פעמים הי' כוונתם רק לדחות המינים בקנה או בקש⁶⁷ (וכמו שאמר שלמה⁶⁸ "ענה כסיל כאולתו"⁶⁹), ולכן אין להביא ראי' מתשובת המינים⁷⁰. (וגם מצינו

⁶⁶ ראה תוספות השלם על פ' ויצא ל, לב. שם על פ' ויחי מט, י (ע' נה). חזקוני בראשית ג, ד. שם פ' ויחי מט, י. סמ"ג לאוין קמ, קמא. אור זרוע הלכות תפילין סי' תקלו. מהרש"א על שבת קח, א ד"ה מלה"ד. פני יהושע מכות ה, ב ד"ה בגמרא תנא בריבי. מנחת חינוך מצוה ר"ח ס"ק ז. ועוד.

ויתירה מזה מצינו, שכמה גדולי ישראל שסברו שמה שכתבו כמה מגדולי ישראל בדורות שלפניהם בספריהם לא הי' הביאור אמיתי ע"פ תורה, אלא כתבו כן רק מפני שהיו צריכים לפרש הכתובים לפי סברת אנשי הדור ההם מפני שלא היו יכולים לקבל הפי' האמיתי ע"פ תורה. ראה דרך חיים להמהר"ל מפראג בסוף פרק ו' דאבות. דרך פקודיך (לבעל הבני יששכר) מצות לא תעשה יא, חלק המחשבה, אותיות ד - ו, מה שכתבו אודות גישת הרמב"ם בספרו מורה נבוכים.

⁶⁷ ראה בבא בתרא טו, ב ואילך. סנהדרין לט, א רש"י ד"ה וכל אשר, ומהרש"א שם ד"ה כי קברי. עבודה זרה מד, ב, רש"י ד"ה גנובה. מנחות סה, ב, (וראה רש"י שם ד"ה ואם אוהבן "ודיחוי בעלמא קאמר ליה משום דהוא היה אומר דברי הבל"). חולין כז, ב. ירושלמי ברכות פ"ט ה"א. בראשית רבה ח, ט. וראה שם ריש פ' כ"ה, בפ"י עץ יוסף ומהר"ו. ויקרא רבה ד, ו. במדבר רבה יט, ח. תנחומא חוקת אות ח. מגילת תענית פרק ח. אוצר הגאונים ביצה (יום טוב) ע' 4.

ובכמה מקומות מצינו זה במיוחד לגבי הויכוחים עם הנוצרים, שדחאום בקש. ראה ס' יוחסין (לונדון תרי"ז, ע' 15); ספר הנצחון (לר' יו"ט מילהויזן) סי' שמו; ישועות משיחו בתחילת החלק השני ("וכבר ראיתי לחכמים מבני עמינו שדברו בעניין ההגדות והדרשות הזרות והקשות האלה באחד משלשה דרכים. [הדרך הראשון] כי מהם לקחו דרך ויכוחי להשיב את האפיקורסים ולהרוס שינימו בפימו, והיא תכלית כל השתדלותם כדי להוכיח שאותם המאמרים אי אפשר שיפורשו על עניני ישו הנוצרי בעקרי דתו כדבריהם, ולא שמו לב לפרש דברי חז"ל על אמיתתם, כי אם לשכך את האוזן ולהצילם מפי אריות וכמו שיראה מחיבורי ויכוחיהם"); אברבנאל על פ' כי תצא כג, כ ("והנה אני נתתי את כל הארבע תשובות האלה בפני חכמי הנכרים מפני השלום ולדבר על לב אדוני הארץ, ואמנם האמת שנאמין בזה הוא כפי קבלת רבותינו ז"ל"); יפה תואר הארוך על ויקרא יג, ג "ומבואר לכל מעיין כי עלה מצא לדחות בקש את הטוענים עלינו" (וקאי שם על דברי הרישב"א, בביאור המאמר של היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם, אשר נדפס בעין יעקב על ברכות יב, ב ב"הכותב" ד"ה וכי מזכירים). ועוד.

⁶⁸ משלי כו, ה.

⁶⁹ ראה לחם שמים על פרקי אבות ב, יד.

עוד ביאור על זה שהיו דוחים אותם בקש, מבואר ברשב"ם על בבא בתרא קטז, א "לא תהא תורה שלמה שלנו כו'. איני צריך לדחותך בקש. ומיהו מעיקרא לא היה חפץ לגלות לו טעמו של דבר, דאסור לגלות להם טעמי תורה".

⁷⁰ חידושי רבינו דוד (בונפיד) פסחים טז, ב, ד"ה דם "ואיפשר דתשובת מינין היא ואין למדין ממנה, שדחי' בעלמא היא שאמר' לו, כענין שאמרו (ירושלמי ברכות פ"ט ה"א. ירושלמי שבת פ"ג ה"ג. בבלי חולין כז, ב. במדבר רבה יט, ח) לזה דחית בקנה לנו מה אתה משיב". וראה ירחון האוצר, חוברת מא, ע' רמט בהערה.

איך שלפעמים היו גדולי ישראל משתמשים בסברתם העקומה של הנוצרים גופא בכדי להפריך דבריהם⁷¹).

[וכמדומה, שיתכן אשר א' הטעמים שגרם לכמה אנשים לחדש ההבנה המוזרה הנ"ל בדברי הויכוחים האלו (דהיינו שטענת היהודים הי' שאותו האיש "נפסל" להיות המשיח מפני שלא הצליח להביא הגאולה בחייו), הוא מפני שהאנשים האלו חשבו שטענות היהודים הי' (גם) לבאר היסוד והשורש של שיטת היהודים שאינם מאמינים כלל באותו האיש. ומתוך גישה זו חידשו הבנה מוזרה ביותר כאילו שהיהודים מסבירים שהטעם למה הם אינם מאמינים כלל באותו האיש הוא מפני שנפסל להיות משיח.

ובנוסף לזה שכל הבנה הזו של טענת היהודים בויכוחם הוא מוטעה וכנ"ל בארוכה, הנה עוד זאת, האנשים האלו אינם מבחינים שברוב רובם של הויכוחים, כל מגמת היהודים הי' רק להסביר להנוצרים למה אינם יכולים לקבל טענתם שמשיח **כבר בא**, ותו לא. ולא רצו כלל להכנס בדין ודברים אודות מהות אישיותו של אותו האיש והאם הוא **ראוי** להיות משיח (ע"פ אמונת היהודים) או לא].

יז. ועוד ועיקר: המבין דבר לאשורו, יבין שבדרך כלל בהויכוחים האלו, לא הי' מקום ליהודים לומר עיקר יסוד ושורש הענין למה ע"פ תורה אותו האיש מעולם לא הי' ראוי להיות משיח - כי הוא הי' רשע ומסית ומדיח ועוקר התורה -, כי לפי שיטת הנוצרים, הרי כל הדברים האלו שעשה לא הוכיחו כלל שאינו ראוי להיות משיח, ואדרבה.

כי לפי שיטת הנוצרים, הרי זה שאותו האיש רצה לעקור התורה אינו ראוי שהוא רשע ואינו ראוי להיות משיח, כי אדרבה לפי שיטתם המשובשת, הרי זהו תפקיד המשיח, להביא תורה חדשה. וכן זה שהי' מסית לאחרים לעבוד אותו⁷², הרי לפי שיטתם אין זה היפך התורה, כי לשיטתם הכוזבת הרי הוא הי' בן אלוהים וחייבים לעבדו, והם רוצים לטעון שכן הוא גם ע"פ תורה, כמבואר בהרבה ספרי ויכוחים, שהם רצו להביא "הוכחות" מהתורה לאמונת השילוש ר"ל. (ועד"ז מה שטענו היהודים שאותו האיש עשה פעולותיו בכשוף, הנה הנוצרים ממאנים לקבל את זה, וסוברים שעשה את זה בכח אלקי ר"ל).

וממילא נמצא שלפי הבנת הנוצרים המשובשת בענין משיח, לא הי' שייך להוכיח להם שאותו האיש אינו ראוי להיות משיח מלכתחילה, כי זה גופא שבעיני היהודים הוא הוכחה שאינו ראוי להיות משיח, הרי בעיני הנוצרים הוא הוכחה שהוא המשיח. ובעיניהם הי' זה לא רק הוכחה שהוא **ראוי** להיות משיח, אלא זה הי' הוכחה לשיטתם שהוא **כבר בא** וכבר קיים תפקיד המשיח.

ולכן בדרך כלל בויכוחים האלו, היהודים לא הסבירו כלל לשיטתם אותו האיש לא הי' ראוי אפילו מלכתחילה להיות משיח, דהיינו שלא דנו כלל באופי אישיותו של אותו האיש והאם

⁷¹ ראה לדוגמא בויכוח הרד"ק, קטע "תשובה על שאו שערים ראשיכם". ס' נצחון ישן סי' צד. ובעוד כמה וכמה מקומות.

⁷² ראה ס' מגן אבות (אמונות ודיעות) מכון הכתב, ע' 201, שלפי שיטת הנוצרים, אותו האיש הסית אחרים לעבדו, משא"כ לפי שיטת היהודים הוא הסיתם לעבודה זרה אחרת.

הוא הי' בכלל ראוי להיות משיח. כי מה שהי' נוגע להויכוחים הוא לבאר ולתרץ ה"הוכחות" שהנוצרים הביאו מתנ"ך שהמשיח כבר בא בפועל⁷³.

למה לא דובר בהויכוחים האם אותו האיש יהי' משיח לעתיד

יח. ובנוסף לזה שברוב הויכוחים לא ניסו היהודים לבאר הטעם למה אותו האיש אינו ראוי כלל להיות משיח, הנה עוד זאת **השוה בכל הויכוחים כולם**, שמעולם לא הי' נושא הויכוח אודות משיחיותו של אותו האיש **לעתיד**.

דהיינו, שמעולם, בכל הויכוחים כולם, לא תמצא שהעלו הנוצרים הטענה, אשר על פי שיטת היהודים שמשיח יבוא **בעתיד**, למה לא מאמינים היהודים שאותו האיש ימ"ש יקום **לעתיד ויהי' משיח היהודים** (דהיינו שיקום לעתיד ויקיים אז יעודי הגאולה, באופן שבהם מאמינים היהודים).

והטעם לזה הוא פשוט ומובן מעצמו לכל:

כמו שנתבאר לעיל, כל טענת ודת הנוצרים מיוסד על ההנחה שמשיח **כבר בא**. וכל מגמתם בויכוחם עם בני ישראל הי' שגם היהודים יקבלו דת הנוצרים ויאמינו במשיחיותו של אותו האיש לפי הבנת הנוצרים – שהוא הביא גאולה רוחנית וברית חדשה וכו'.

ומובן שלא הי' מקום לדון למה לא יאמינו היהודים שאותו האיש יהי' משיח **היהודים לעתיד**, ויהי' לו תפקיד המשיח **כפי הבנת היהודים** (היינו הגאולה הגופנית וקיום ייעודי הגאולה כמשמען הפשוטה שהיהודים מאמינים שיתקיימו לעתיד), שהרי זה גופא הי' נושא הויכוח בין היהודים להנוצרים – מהו תפקידו של משיח, האם הוא (כפי הבנת הנוצרים) להביא גאולה נפשית וכו' ולכן משיח כבר בא, או שענינו הוא (כפי הבנת היהודים) לקיים יעודי הגאולה כמשמעם הפשוטה (גאולה גופנית), ולכן הוא עדיין עתיד לבא.

וממילא מובן שהנוצרים לא היו יכולים להעלות הטענה שהיהודים יאמינו שאותו האיש יהי' משיח היהודים לעתיד, כי באם היו הנוצרים מעלים על דל שפתם טענה זאת, דהיינו שהם היו מעלים האפשרות שהם מקבלים הבנת היהודים בענין המשיח, א"כ ע"י טענתם הזאת הרי נמצא שהם מאפשרים לומר שכל דת הנוצרים וכל תורתם בטל ומבוטל מאליו וממילא, כי כל דתם מיוסד על ההנחה שמשיח כבר בא ולא שהוא עתיד לבא⁷⁴.

⁷³ ועוד יש להוסיף, שבכמה מהויכוחים, היהודים טענו איך אפשר לומר שאותו האיש הוא משיח בפועל והביא גאולה, כאשר א' מיעודי הגאולה הוא ריבוי השלום בעולם והעדר המלחמות, ועדיין יש מלחמות וכו'. ובכמה מספרי הויכוחים הוסיפו לטעון שלא רק שעדיין יש מלחמות, אלא שאדרבה, אלא שמאמינים באותו האיש הרבו לשפוך דם בשמו ובסיבתו, וא"ע איך אפשר לומר שכבר באה הגאולה.

וא"כ, מי שהי' לו מוח בקדקדו הי' יכול להבין שלפי הבנת היהודים איש כזה אשר כל פעולותיו גרמו להיפך מיעודי הגאולה, בודאי אינו ראוי כלל להיות משיח לפי שיטתם. אמנם בכל אופן, היהודים לא הדגישו זה להדיא, כי לא רצו להרגיז הנוצרים, כנ"ל.

⁷⁴ ובסגנון אחר: לפי שיטת היהודים שעדיין לא בא משיח, והוא יבוא רק בעתיד, אין שום נפקא מינה כלל מי הוא אותו המשיח, כי עד שיבוא בעתיד אין עליו שם משיח כלל. וא"כ, מצד הנוצרים, הלא לא הי' להם שום תועלת לנסות להשתדל לשכנע היהודים להאמין שאותו האיש יהי' משיח היהודים לעתיד, כי עד שיבוא בעתיד מובן שעדיין אינו משיח כלל, ואין כאן שום דת חדשה וכו' ואין שום טענה להם על היהודים. וראה גם ספר וכוז (להרב ברוך בענדיט גליקסמאן) ע' 6 ואילך, 21-22.

ובסגנון אחר: מובן מעצמו שמעולם לא הי' איזה טעם שהנוצרים יטענו להיהודים שהם יאמינו שאותו משיח שיבוא **לעתיד** ויקיים יעודי הגאולה (לפי אמונת התורה) יהי' אותו האיש, כי ברגע שהם יקבלו טענת היהודים שעדיין לא בא משיח וצריך לבוא לעתיד, הרי אין להם עוד שום תרעומת על היהודים. שהרי מובן שכל זמן שעוד לא בא משיח אין כאן שום דת חדשה וברית חדשה, וצריך לחכות עד שיבוא משיח בעתיד, וא"כ אין להם שום טענה על בני ישראל למה אינם מקבלים עכשיו דת הנוצרים.

דהיינו שמצד הנוצרים, לא הי' להם **שום תועלת** שהיהודים יאמינו שאותו האיש יהי' משיח היהודים לעתיד, ולא הי' **שום טעם** שהנוצרים ישתדלו שהיהודים יאמינו זה, כי אפילו באם יקבלו היהודים טענה זו, הרי ברגע שהנוצרים מקבלים עיקר טענת היהודים – שמשיח עדיין צריך לבא – שוב נסתר כל אמונת הנוצרים, ושוב בטל כל טענתם שהיהודים צריכים כבר עכשיו לקבל דת הנוצרים (שזה הי' כל מגמתם בויכוחם מלכתחילה, כנ"ל).

[וגם מובן שאם עדיין לא בא משיח, א"כ א"א להם להוכיח בוודאות שאותו משיח שיבוא לעתיד יהי' אותו האיש. ובכלל לא הי' להנוצרים שום תועלת כלל שהיהודים יאמינו שאותו משיח שיבוא לעתיד לפי אמונתם, ויעשה הפעולות שהמשיח צריך לעשות לפי אמונת היהודים, יהי' אותו האיש. כי ע"פ אמונת היהודים הרי גם לעתיד לא יהי' דת חדשה כדעת הנוצרים. ופשוט].

יט. ועוד: כמובן מכל הנתבאר לעיל, הרי באם הנוצרים היו מקבלים – או נותנים מקום אל - טענת היהודים שהמשיח עדיין לא בא, הרי שוב נמצא שהם מודים שאותו האיש הי' שקרן ובדאי, שהרי הוא אמר שה' שלחו להביא הגאולה ולבסוף נתברר שהוא הי' בדאי. (וזהו הטעם למה הנוצרים המציאו מלכתחילה האמונה שאותו האיש הביא הגאולה הרוחנית לנפשות והצילים מגיהנם, בכדי לבאר שהוא לא הי' סתם שקרן, אלא שבאמת הביא הגאולה המובטחה ומשיח כבר בא, וכמו שנתבאר לעיל).

וממילא מובן שהנוצרים לא היו יכולים להעלות האפשרות שהבנת היהודים במשיח (שהוא עדיין צריך לבוא) הוא האמת, כי ברגע שהם מעלים אפשרות זו נמצא שהם מודים לטענת היהודים שאותו האיש הוא סתם שקרן.

ובנוסף לזה שהם לא יכולים להרשות לעצמם להעלות האפשרות שאותו האיש הי' בדאי, הרי עוד זאת, באם היו מודים שאותו האיש לא קיים יעודי הנביאים, הרי שוב **מובן מעצמו** הטעם למה לא מאמינים היהודים שאותו האיש יהי' משיח היהודים לעתיד, כי איזה טענה הוא שהיהודים יאמינו שאיש שהוא שקרן ובדאי יהי' המשיח, הלא איש כזה **פשוט** שאינו ראוי כלל להיות משיח וכנ"ל.

[וידוע ומפורסם שהנוצרים היו מודעים היטב איך היהודים חושבים אודות אותו האיש, והיו בקיאים במאמרי חז"ל בגמרא אודות אותו האיש. (ולכן כנ"ל מהויכוחים היו באים בטענות לבני ישראל אודות מאמרי חז"ל שדיברו אודות אותו האיש לגנאי, והיהודים היו צריכים להשתמט עצמם מזה, כי ידוע וכמו שהוזכר בהרבה מספרי הויכוחים).

וגם הי' ידוע להנוצרים (ועכ"פ הי' מובן מעצמו לכל מי שהי' לו מוח בקדקדו) שלפי טענת היהודים שאותו האיש לא קיים יעודי הנביאים הרי הוא שקרן ובדאי. וא"כ מובן ופשוט שלא הי' להם מקום לשאול להיהודים, שלפי שיטתם שאותו האיש עדיין לא קיים יעודי הנביאים,

למה לא מאמינים היהודים שאותו האיש יהי' זה שיקיים אותם היעודים לעתיד. וכ"ז מובן ופשוט מאד].

הבלבול שנוצר מצד טענת הנוצרים אודות "ביאה שני"

כ. והנה הטעם העיקרי שגרם לכמה אנשים להמציא ההבנה החדשה והמבולבלת בדברי הויכוחים האלו, ולהסביר אשר טענת היהודים הי' אשר אותו האיש "נפסל" להיות משיח מכיון שלא הצליח בחייו, הוא מפני שהם נתבלבלו מהמושג של "ביאה שני", ונדמה להם אשר טענת היהודים בויכוחם הי' לענות לטענת הנוצרים אודות "ביאה שני", ולכן חידשו ההבנה המוזרה הנ"ל בספרי הויכוחים, כדלקמן.

ושורש הדבר הוא, שהם מסבירים שלאחר הריגת אותו האיש ימ"ש שאז נתברר לכל שהוא הי' סתם שקרן ובדאי, אז א' מהטענות העיקריות שהמציאו הנוצרים כדי להעמיד אמונתם, הוא האמונה ב"ביאה שני". דהיינו שהנוצרים טענו (בנוסף לטענתם שאותו האיש באמת הביא הגאולה, כי "גאל" הנפשות מגיהנם ע"י הריגתו), שאע"פ שאותו האיש לא קיים הרבה מיעודי הנביאים אודות משיח, אמנם הוא יבוא עוד פעם שני' ואז יקיים יעודי הנביאים ויביא הגאולה הגופנית לבני ישראל ולהעולם כולו.

ומזה הם באים לידי טעות, שנדמה להם, שזה הי' עיקר הטענה והויכוח (או עכ"פ א' מעיקרי הטענות) בין הנוצרים ולהבדיל היהודים במשך הדורות לגבי האמונה בביאת המשיח: שהנוצרים טענו שיש להאמין שאותו האיש הוא משיח מפני שיבוא **לעתידי** בביאה שני', והיהודים סברו שאי אפשר להאמין בביאה שני', מכיון שבביאתו הראשונה לא קיים היעודים.

ומזה שהיהודים לא קיבלו טענת הנוצרים, חידשו דבר **חדש** (ולפי שיטתם המוטעית הם חושבים שזהו יסוד **עיקרי** באמונת היהדות אודות משיח), אשר ע"פ תורה ומסורת היהדות אי אפשר להאמין שמי שחי פעם אחת והשתדל להביא הגאולה ומת לפני שהצליח להביא הגאולה, שהוא יקום לתחי' לעתיד ואז יהי' משיח. וזה הי' (לשיטתם) הטעם למה היהודים לא קיבלו אמונת הנוצרים שאותו האיש יהי' משיח לעתיד.

ובלשונם "אין היהדות מאמינה בביאה השני", שלשיטתם הפירוש בזה הוא ש"היהדות איננה נותנת למשיח הזדמנות שני", דהיינו שאם אחד לא הצליח להביא הגאולה לפני מיתתו, אי אפשר להאמין שיהי' לו הזדמנות נוספת, כלומר שיקום לתחי' לעתיד ואז יקיים יעודי הנביאים ויהי' משיח, כי "נפסל" מלהיות המשיח.

ויש כאלה שהרחיקו לכת, וכתבו דברים מוזרים ביותר, כאילו יסוד זה - שאי אפשר להאמין שמי שלא הצליח להביא הגאולה בחייו יקום לתחי' ואז יהי' משיח - הוא ה"הגנה ראשונה" שיש לאמונת היהדות מפני טענות הנוצרים. ועוד כתבו שטויות והבלים, שהיהודים במשך הדורות מסרו נפשם שלא לקבל דת הנוצרים מפני יסוד זה, (כאילו מצאנו באיזה מקום בהלכה שיש חיוב של "יהרג ואל יעבור" שלא לומר שמאמין בהאפשרות אשר מי שאמר על עצמו שהוא משיח ולא הצליח שהוא יוכל לבוא בפעם שני' ויהי' משיח⁷⁵).

⁷⁵ ופשוט שמה שמסרו היהודים נפשם הוא מפני שדת הנוצרים הוא עבודה זרה ממש, מפני אמונתם הטפילה בשילוש ר"ל, וגם מצד זה שהוי שעת השמד, דרצו לעקור הדת היהודית וקיום התומ"צ, שכל זה הוא בגדר יהרג ואל יעבור.

וזה גרם להם להבין באופן מוזר כל ספרי הויכוחים שהוזכרו לעיל, ששם מבואר שהיהודים לא קיבלו אמונת הנוצרים **שכבר בא**, מפני שטענו שהוא לא קיים את ייעודי הנביאים. ומפני שחושבים שכוונת היהודים הי' לענות להנוצרים על טענת "ביאה שני", הם רוצים לפרש שהכוונה בזה הוא שהיהודים טוענים שאי אפשר לומר שאותו האיש יקום לתחי' ויקיים יעודי הגאולה **לעתיד**, מפני שכשהוא בא **בפעם הראשונה** הוא לא הצליח להביא הגאולה ולקיים יעודי הנביאים.

כא. וכבר נתבאר לעיל איך שכל ההבנה הזאת מוטעית ביותר, וכל א' הקורא ספר הויכוחים יווכח מיד שאין שום רמז כלל להבנה הזאת, ומעולם לא הי' הדיון האם אותו האיש יהי' משיח לעתיד, ומעולם לא טענו היהודים שאותו האיש נפסל להיות משיח מפני שלא הצליח בפעם הראשונה. וכנ"ל בארוכה.

ובאמת, ברובם ככולם של ספרי הויכוחים, לא הוזכר כלל טענת הנוצרים אודות "ביאה שני", ולא על זה נסוב הויכוח כלל, כמו שכל הקורא בספרי הויכוחים יראה בעצמו, וכמו שיבואר לקמן בארוכה. ואין שום מקום וטעם לחדש ההסברה המוזרה הנ"ל.

ומכיון שטענת הנוצרים אודות "ביאה שני" גורמת בלבול אצל הרבה אנשים, והם חושבים שנקודה זו הוא ההבדל בין אמונת הנוצרים להיהודים, וגם מחדשים עפ"ז הבנה מוזרה ביותר בכל ספרי הויכוחים, לכן נתעכב על זה, ונסביר הדברים בצורה יסודית בעז"ה, כדי להבהיר איך שהבנה זו אינה נכונה כלל.

ולהלן נבאר אשר: א) עיקר אמונת הנוצרים, אינו קשור כלל בהטענה אודות "ביאה שני".

ב) ברוב ספרי הויכוחים ככולם, מעולם לא הוזכרה כלל טענת הנוצרים אודות "ביאה שני", ולא על זה נסוב הויכוח כלל. כי כנ"ל עיקר ההבדל בין אמונת היהודים לאמונת הנוצרים אינו קשור עם טענה זו כלל.

ג) אמיתת התירוץ לטענת הנוצרים אודות "ביאה שני", הוא ש"אין היהדות מאמינה בביאה הראשונה", (או ש"אין היהדות מאמינה בשתי ביאות"), ולא ש"אין היהדות מאמינה בביאה שני". וכמו שיתבאר להלן בארוכה בעז"ה.

ד) באותם מקומות בודדות שאכן הוזכר טענה זו בספרי הויכוחים, הנה המענה לזה לא הי' ש"אין היהדות מאמינה בביאה שני", אלא תירוץ אחר לגמרי.

כב. והנה קודם שנבאר כל הנ"ל, יש להבהיר עוד הפעם, שהטעם **האמיתי** למה מעולם לא הי' איזה שהוא הוה אמינא אצל היהודים אשר אותו האיש ימ"ש יקום לתחי' ויהי' משיח, הוא כי מעולם לא הי' אפילו **ראוי** להיות משיח, ואדרבה כל ענינו הי' **ההיפך** הגמור מתפקיד המשיח כפי שהוא ע"פ תורה, וכנ"ל בארוכה. ולכן גם בחייו, לא המתינו היהודים לראות אם יצליח להביא הגאולה, אלא הרגוהו, כי הי' ברור להם שאיש כזה אין לו שייכות כלל לתפקיד המשיח.

וממילא מובן, שלאמיתתו של ענין, אין לומר שהיהודים לא חשבו שאותו האיש הוא יקום לתחי' ויקיים יעודי הגאולה בעתיד (ב"ביאה שני") **מפני** שלא הצליח בפעם הראשונה

("ביאה ראשונה"), כי כבר ב"ביאתו הראשונה" לא האמינו בו חכמי ישראל והרגוהו, ולא נתנו לו אפשרות ל"הצליח" מלכתחילה⁷⁶.

ואפילו לפי מה שנתבאר לעיל, כטעם משנית למה לא מאמינים בו היהודים, שהוא מכיון שהוא הי' משיח שקר, דהיינו שהוא אמר שה' שלחו להושיע ישראל ולבסוף נהרג בידם, שזה הי' עוד הוכחה שהוא הי' סתם שקרן ובדאי, הרי (בנוסף לזה שזהו רק טעם שני, הרי) מובן שהכוונה בזה הוא אשר איש כזה אינו ראוי כלל וכלל מלכתחילה להיות משיח⁷⁷, וממילא מובן שאין שום הוה אמינא לחשוב אשר איש כזה יקום לתחי' ויהי' המשיח לעתיד.

[וממילא מובן עד כמה מופרך ההבנה כאילו שהטעם למה לא סברו היהודים שאותו האיש יכול לקום לתחי' ולהיות משיח לעתיד הוא מפני ש"נתקע" באמצע, דהיינו שהתחיל פעולות של משיח ולא הצליח לגמרם, כי פשוט וברור שע"פ אמונת היהדות כל פעולותיו של אותו האיש מלכתחילה לא הי' להם שום קשר לפעולות המשיח, ואדרבה היו ההיפך מזה לגמרי].

אמנם אין לזה שום קשר כלל להדין בקונטרס זו האם אפשר לומר על צדיק שהוא הי' ראוי להיות משיח, וכל פעולותיו היו מעין פעולות של משיח – דהיינו להביא לשלימות קיום התומ"צ אצל כל בני ישראל, ומאיזה טעם (כמו עוונות הדור וכיו"ב) לא הצליח להביא הגאולה בחייו, שהוא יקום לתחי' לעתיד (כאשר יזכו בני ישראל) ואז יצליח להביא הגאולה. כי כמו שנתבאר בשאר חלקי הספר, איש כזה הוא עדיין ראוי להיות משיח, ואינו ח"ו שקרן ובדאי ומשיח שקר, (אלא אם כן אמר שה' כבר שלחו בפועל להוציא את ישראל מן הגלות ולא הצליח).

שיבוש הנוצרים בטענתם אודות ביאה שני'

כג. וראשית כל נסביר קצת גוף הטענה של הנוצרים אודות "ביאה שני":

המושג של ביאה שני', הוא דבר שהנוצרים מאמינים בו מאז ומקדם, והם טוענים שאותו האיש עצמו "הבטיח" שיחזור עוד פעם⁷⁸, ולשיטתם הכוזבת יש כמה "ייעודים" שיתקיימו אז, (כמו קיבוץ הנפוצות, תחיית המתים, יום הדין⁷⁹, שאז כל האמינים באותו האיש ינצלו ויקבלו שכרם בעולם שכולו טוב, והשאר ייענשו, ועוד הבלים וכזבים שאין מן הצורך לפרטם. וחשוב להדגיש, שלהנוצרים עצמם אין דיעה אחידה בכל זה, ויש חילוקי דיעות יסודיים ביניהם בענין ביאה השני', ואכ"מ).

⁷⁶ וראה גם ספר המאורות מלחמת מצוה לר' מאיר בן שמעון המעילי שהובא לעיל.

⁷⁷ ולכן אין לזה שום שייכות כלל להאפשרות שהיא חלק ממסורת היהדות, אשר יתכן להאמין אשר צדיק שהי' ראוי להיות משיח בחייו, והשתדל להביא הגאולה בימיו ולא הצליח מפני עוונות הדור וכיו"ב, שהוא יקום לתחי' ויהי' משיח בעתיד. וכמו שמצינו כמה גדולי ישראל שהעלו האפשרות שדוד המלך או זרובבל יקום לתחי' ויהי' משיח, אע"פ ששניהם עשו פעולות בחייהם להשתדל להביא הגאולה לבני ישראל ולא הצליחו להביא הגאולה בפועל, וכמו שיתבאר.

⁷⁸ ראה גם מגן אבות (אמונות ודעות), מהדרות מכון הכתב ע' 210 (שאותו האיש "הבטיח" שיבוא ויאסוף מארבע כנפות השמים. וע"ש שהוא הבטיח שיתקיים הדבר באותו הדור, ולאחר שלא נתקיים באותו הדור, הוכרחו הנוצרים להמציא "פירוש" חדש בדבריו). ילקוט שמעוני פרשת בלק רמז תשס"ו (קטע זו נמצא בדפוסים החדשים ונשמט מהדפוסים הישנים מפני הצנזור), שכתוב שם אודות אותו האיש "והוא עתיד להטעות ולומר שהוא מסתלק ובא לקיצים".

⁷⁹ ראה גם ס' מלחמות ה' (יעקב בן ראובן) ע' 70.

דהיינו שאמונת הנוצרים המשובשת היא שיש ב' שני זמנים ו"ביאות" בפעולות המשיח: ביאה הראשונה כאשר בא בעבר, ואז הביא ה"ברית החדשה", וגאל נפשות האנושות מן הגיהינם ע"י הריגתו. ואח"כ הם מאמינים שיהי' עוד זמן ו"ביאה שני", שיקרה באיזה פעם לעתיד, שאז יהי' יום הדין, שכר ועונש, ועוד ייעודים.

ולאחר שהנוצרים סילפו פירוש פסוקי ונבואות התנ"ך לפי הבנתם המשובשת, הנה לפי שיטתם הם פירשו שכמה נבואות בתנ"ך מדברים אודות ביאתו הראשונה של משיח, (כמו ישעי' פרק נג, ועוד כו"כ פסוקים ומזמורי תהלים וכו'), וכמה נבואות אחרות (כמו נבואת דניאל ז, יג ועוד) מדברים לפי שיטתם בביאה שני'. וא"כ נמצא שלפי דבריהם צריך לחלק בין הנבואות אודות ביאת המשיח, ולפרש חלקם על ביאה הראשונה וחלקם על ביאה השני'.

ובתור סניף להבנתם המשובשת, הם רצו להסתייע⁸⁰ מזה שבהפסוקים אודות ביאת המשיח יש תיאורים שונים אודות אופן ביאת המשיח, שבפסוק א' נאמר שמשיח יביא כעני ורוכב על חמור⁸¹, ובפסוק אחר נאמר שמשיח יבוא "עם ענני שמיא"⁸², והם רצו לפרש שהשינוי בין הפסוקים מורה על השני ביאות, שבביאה הראשונה בא אותו האיש כעני ורוכב על חמור (דהיינו כעני סובל יסורים וכו'), ובביאה השני' יבוא עם ענני שמיא (עם תוקף וגבורה).

והנה מובן ופשוט שלפי תורת ישראל כל זה אין לו שום שורש וענף, כי הרי כל מושג הנוצרים של ביאה הראשונה (שלשיטתם בה נהרג המשיח בכדי לגאול הנפשות מגיהינם, ומביא תורה חדשה) אין לו שום מקום ביהדות⁸³, וכל ה"הוכחות" לביאה הראשונה בתנ"ך (שבה משיח נהרג) מיוסד על פירושים מסולפים ומשובשים, ובדרך ממילא מובן שאין שום מקור לומר שיש שני ביאות של משיח בתנ"ך.

וזה שמצינו נבואות שונות באופן תיאור ביאת המשיח, הוא מפני שיש אופנים שונים בביאת המשיח⁸⁴, כמו שביארו חז"ל (סנהדרין צח, א) "אמר רבי אלכסנדר רבי יהושע בן לוי רמי כתיב (ישעיהו ס, כב) בעתה וכתוב אחישנה, זכו אחישנה, לא זכו בעתה. אמר רבי אלכסנדר רבי יהושע בן לוי רמי כתיב (דניאל ז, יג) וארו עם ענני שמיא כבר אינש אתה וכתוב (זכריה ט, ט) עני ורוכב על חמור, זכו עם ענני שמיא, לא זכו עני ורוכב על חמור".

דהיינו שהמענה האמיתי לטענת הנוצרים, הוא שכל דבריהם אינו נכון כלל, ואין שום מושג בתנ"ך של "שני ביאות", דהיינו ביאה ראשונה שבה משיח ייהרג וביאה שני' שאז יבוא ויקבץ

⁸⁰ ראה חרב פיפיות (לר' יאיר בן שבת) פרק יח. מגן וחרב ע' 73.

⁸¹ זכרי' ט, ט.

⁸² דניאל ז, יג.

⁸³ ובלשון הרמב"ן בויכוחו "כי לא תמצא לעולם בשום ספר מספרי ישראל לא בתלמוד ולא בהגדות שיהרג משיח בן דוד לעולם, ולא שימסר ביד שונאיו ולא שיקבר בין הרשעים".

וליתר ביאור יש להוסיף: אפי' לפי המבואר בכמה מקומות בחז"ל שמשיח סובל יסורים, ושעליו נדרש הפסוק (ישעי' נג, ד) אכן חלינו הוא נשא וגו', - (ראה סנהדרין צח, ב "ורבנן אמרי חיוורא דבי רבי שמו, שנאמר אכן חלינו הוא נשא ומכאובינו סבלם ואנחנו חשבנוהו נגוע מוכה אלקים ומעונה", ועוד מקומות) - אמנם מ"מ מובן שאין זה נקרא ביאת המשיח, אלא מדובר על יסורים שסובל לפני ביאתו. ושיבוש הנוצרים בזה הוא שהם חידשו ההבנה המסולפת, שביאת המשיח בפעם הראשונה ("ביאה ראשונה") הוא שבא וסובל יסורים ונהרג, דהיינו שזה גופא הוא ביאת המשיח והבאת הגאולה.

⁸⁴ ראה ס' חרב פיפיות שם.

הנפוצות וכיו"ב. אלא כל הנבואות מדברים אך ורק על ביאה אחת, שבה משיח בא ויחזור מלכות ישראל ויבנה המקדש ויקבץ נדחי ישראל ויקיים שאר היעודים. וממילא מובן שכל זמן שזה לא נתקיים, אי אפשר לומר שכבר בא המשיח, ואין כאן גדר של "ביאת המשיח" כלל וכלל.

כד. והמעין הישר בענין זה יבין, כי מענת היהודים על טענת הנוצרים אודות "ביאה שני", אינה שה"יהדות אינה מאמינה בביאה שני", (דהיינו שמי שלא הצליח לגמור פעולותיו של משיח בפעם הראשונה שוב "נפסל" מלהיות משיח מכאן ולהבא), כי טענה זו לכשלעצמה אינה תירוץ הולם לטענת הנוצרים:

טענת הנוצרים היא שבתנ"ך מתואר ביאת המשיח שני פעמים: בפעם הראשונה הוא סובל יסורים ונהרג וכו', ובפעם השני' הוא בא בכבוד ובגדולה ומקבץ הנפוצות ומקיים עוד יעודים.

דהיינו, שטענתם אודות "שני ביאות" אינה שיש ביאה ראשונה שבה משיח בא ואינו מצליח לגמור פעולותיו, ולאחר מכן הוא ישוב עוד הפעם ואז הוא יצליח לגמרם, אלא שה"שני ביאות" הם מלכתחילה שני סוגים שונים של פעולות המשיח: (1) בפעם הראשונה בא, ואז תפקידו הוא לסבול יסורים וליהרג. (2) אח"כ בא בפעם שני' ואז מקבץ הנפוצות וכיו"ב.

וא"כ מובן שלשיטת הנוצרים, אינו נכון לומר שאותו האיש "לא הצליח" בפעם הראשונה, כי לשיטתם, הוא אכן "הצליח" בפעם הראשונה, דהיינו שאז הוא מילא "תפקידו" בביאה הראשונה, שהוא לסבול יסורים וליהרג (ולהביא "ברית חדשה"). וזה שלא קיים שאר היעודים (קביוצ הנפוצות וכו') בפעם הראשונה, מובן בפשטות, שהרי תפקידו בפעם הראשונה הי' לבוא כעני וסובל יסורים וליהרג ע"י בני אדם, והרי מובן שלא שייך שבאותו ביאה יבוא כמלך על העולם ויקבץ הנפוצות וכו' (כמו שהם חושבים שיהי' בביאה השני').

אלא המענה האמיתית לטענת הנוצרים הוא שאין שום מושג בתנ"ך של "ביאה ראשונה" שבה משיח נהרג, ואין שום מושג כלל של "שני ביאות", של ביאה אחת שבה המשיח בא ומקיים כל היעודים, וכנ"ל בארוכה.

כה. וכאן יש כמה אנשים שנתבלבלו ועושים טעות יסודי בהבנת הדברים, והם מפרשים שטענת הנוצרים הי', שבביאה הראשונה "לא הצליח" אותו האיש לגמור פעולותיו, אבל הוא יצליח לגמרם בביאתו השני'. ועפ"ז הם מחדשים דבר חדש שלא נמצא בשום א' מספרי הויכוחים, והוא שמענת היהודים על טענת הנוצרים הוא ש"אין היהדות מאמינה בביאה שני", דהיינו שלפי התורה, אי אפשר להאמין שמי שלא הצליח לגמור פעולותיו בפעם הראשונה שוב יבוא בפעם שני' ואז יגמור פעולותיו, כי אם לא הצליח בפעם הראשונה ו"נתקע" באמצע, הוא נפסל מלהיות משיח.

ודבר זה אינו נכון כלל, הן מצד טענת הנוצרים, והן מצד תשובת היהודים:

עיקר טענת הנוצרים הי' שהיהודים יקבלו דת הנוצרים, דהיינו שהיהודים יאמינו שאותו האיש הוא משיח וכבר בא (דהיינו שה"ביאה הראשונה" נחשב כבר לביאת המשיח), ולכן יקבלו דתם. וטענתם לא הי' שהיהודים יאמינו שאע"פ שאותו האיש לא הצליח בפעם הראשונה, מ"מ ישוב ויצליח בפעם שני', כי טענה זו לכשלעצמה אינה כלום, כי עד שיבוא ויצליח בפעם בשני' אין להם שום טענה אל בני ישראל, אלא עיקר טענתם הי' שיאמינו שהוא משיח ויקבלו דת הנוצרים על סמך "ביאתו הראשונה", וכדלקמן.

וגם הבנתם במענת היהודים אינו נכון כלל, כי מובן מעצמו שמענת היהודים אודות טענת הנוצרים אודות "ביאה שני", אינה שמי שלא הצליח להיות משיח בחייו הקודמים, אי אפשר להאמין שהוא ישוב ויהי משיח - וכמו שיתבאר לקמן שהרבה גדולי ישראל הביאו בפשיטות האפשריות שדוד המלך⁸⁵ (או זרובבל⁸⁶) יקום לתחי' ויהיו משיח, אע"פ שהשתדל להביא הגאולה בחייו ולא הצליח⁸⁷ -, אלא המענה האמיתי הוא שאין שום ממשות בה"טענה" שכאילו יש שתי ביאות נפרדות של משיח, כי אין שום מקום להטענה המשובשת אודות "ביאה הראשונה". וממילא נמצא שכל מה שמצינו בתנ"ך הוא היעודים של קיבוץ גלויות ובנין ביהמ"ק וכו' (- דהיינו היעודים שעליהם טענו הנוצרים שיתקיימו ב"ביאה השני" -), ועד שהם יתקיימו אין כאן גדר של "ביאת המשיח" כלל.

כו. וליתר ביאור: כלפי טענת הנוצרים עצמם אודות ביאה שני', מובן מעצמו שמענת היהודים היא שאין שני ביאות של משיח, ואין שום מושג של ביאה ראשונה שבה משיח נהרג וכו', ויש רק ביאה אחת שבה המשיח בא ומקיים כל היעודים. וממילא מובן שמשיח עדיין לא בא ואותו האיש אינו משיח.

(ולשיטת היהודים, הטעם למה אין לחשוב למה אותו האיש הוא יהי' זה שיהי' משיח לעתיד, מובן מעצמו כי לפי שיטת היהודים הוא אינו ראוי כלל להיות משיח לא בעבר ולא בעתיד, וכנ"ל⁸⁸).

⁸⁵ ראה ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד; איכה רבה א, נא; זהר חלק א פב, א; רמזי רבינו יואל (מבעלי התוספות) על פרשת בהר כה, מט; רד"ק ליחזקאל לו, כד, ועל ירמ' ל, ט; אור יקר להר' משה קורדובירו על זהר פ' לך ע' קלח ואילך; שני לוחות הברית פרשת בהר בסוף חלק תורה אור, ובסוף ספרו. וראה שם על מס' פסחים, מצה עשירה, קרוב לסוף דרוש הראשון; ספר חלקם בחיים (לר' חיים פאלאגי) ע' יב, א; דגל מחנה אפרים (לנכד הבעש"ט) סוף פרשת בהר; ועוד הרבה מקומות שנשמנו לעיל בפרק .

⁸⁶ ראה מלבי"ם סוף חגי.

⁸⁷ אודות דוד המלך, הרי ידוע שכל פעולותיו היו דומים לפעולות המשיח, כמו שהביא הרמב"ם בהל' מלכים ריש פ"א, א, עד כדי כך שדוד נקרא (שם) בשם "משיח הראשון". וגם ידוע שהי' רוצה להביא הגאולה השלימה בימיו ולא הצליח, ראה רש"י בפ' לך טו, יא "רמז שיבא דוד בן ישי לכלותם ואין מניחין אותו מן השמים עד שיבא מלך המשיח", ועד"ז בדברים רבה א, טז. וראה גם רמ"ע מפאנו בספרו עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ב פ"ז "הי' דוד צופה כל ימיו אולי יזכה בשיריו וזמריו ליעשות משיח" (וראה שם ח"א פ"ב; סנהדרין צד, א, "ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך לא עשיתו משיח"). עמק המלך שער טז (שער רישא דז"א) סוף פ"ב. שם פמ"ג. וראה גם ילקוט שמעוני ריש פ' ויקהל "כל ימיו של דוד מעין דוגמא של משיח הי'". והדמיון בין דוד ומשיח מבואר גם במכות כג, ב, ריב"ן ד"ה ממני "שני בנים הללו לכבוש העולם שהרי עתיד דוד ומשיח לצאת ממנה", (וראה כעין זה בשיר השירים רבה א, א, [ו] ובכ"מ, אשר דוד "מלך מסוף העולם ועד סופו"). מדרש תהלים בתחילתו "דוד הוציא את ישראל משעבוד גליות". באר משה (להאדמו"ר מאזורוב) על שמואל, ע' תנח. ואלמלי זכו ישראל והי' אז הגאולה השלימה, הי' נעשה דוד משיח, ראה מחשבות חרוץ לר' צדוק הכהן, מהדורת הר ברכה ע' 158.

ואודות זרובבל, הרי הוא השתדל לבנות בית המקדש ולקבץ היהודים בחייו לארץ ישראל, שכל אלו הם חלק מפעולות המשיח. ואילו זכו בני ישראל והי' אז הגאולה השלימה, הי' זרובבל נעשה אז משיח. ראה דובר צדק (לר' צדוק הכהן) מהדורת הר ברכה ע' 244. מחשבות חרוץ (לר' צדוק הכהן) מהדורת הר ברכה ע' 196. תקנת השבין (לר' צדוק) סי' ד. מלבי"ם ריש חגי.

⁸⁸ וגם (כמו שנת"ל), הנוצרים היו יכולים להבין מעצמם, שלשיטת היהודים שאין שום מושג כזה בתנ"ך של "ביאה הראשונה" שבה משיח נהרג, הרי נמצא שוב שלפי שיטת היהודים, מה שכן נקבע ונתגלה ע"י "ביאתו הראשונה" הוא שהוא הי' שקרן ובדאי, כי הוא אמר שה' שלחו להביא הגאולה ונתגלה כשקרן ובדאי שהרי לא הביא הגאולה, (שהרי לפי שיטת היהודים, א"א לומר ש"הריגתו" נחשב ל"הבאת הגאולה"). וממילא, מכיון שהיהודים לא מאמינים ב"ביאה הראשונה" הרי

אמנם יש דיון אחר לגמרי (שאינו קשור כלל לויכוח הנוצרים עם היהודים) והוא, שמי שהוא באמת ראוי להיות משיח ע"פ תורה, והשתדל להביא הגאולה והתחיל לקיים כמה פעולות שהם אכן מעין פעולותיו של משיח ע"פ התורה, ולא הצליח לגמרי ולהביא הגאולה בחייו, האם אפשר לומר שהצדיק הזה יקום לתחי' לעתיד כשיגיע זמן הגאולה ואז יעשה הפעולות הנדרשות של משיח ויצליח ויביא הגאולה.

וענין זה אינו שייך כלל להדיון עם הנוצרים אודות "ביאה שני'", ואין לזה שום דמיון אפילו בקריאת שמות בעלמא. כי פשוט וברור אשר ע"פ תורה יש רק ביאה אחת של משיח, ולכן ממא נפשר:

באם יעמוד מלך מבית דוד וכו' ויקיים כל היעודים הנדרשים ממנו (היינו הסימנים של חזקת משיח ומשיח ודאי המנויים ברמב"ם הל' מלכים פי"א ה"ד), אז הוא משיח בודאי, וע"פ תורה עכשיו ברור שבא המשיח.

אמנם אם לא יצליח לקיים כל היעודים הנדרשים ממנו, ואפילו אם יעשה רובם אבל לא יוכל לעשות כולם – הרי אז נתברר שעדיין לא בא משיח, דהיינו ש(אע"פ שהאיש הזה הוא צדיק וכו', אמנם) מצד עוונות הדור לא זכו שיהי' אז הגאולה, ואין כאן חלות שם של ביאת המשיח כלל. [וכמו שיתבאר בשאר חלקי הספר, איש כזה נקרא "משיח שלא הצליח" (ועליו מדבר הרמב"ם בהל' מלכים פי"א ה"ד), ועדיין הוא ראוי להיות משיח, ואינו נקרא בשם "משיח שקר"].

וכשבאנו לדון האם צדיק זה יכול להיות זה שיבחר בו הקב"ה לכשיגיע זמן הגאולה להקימו ולהחיותו ולשלחו לגאול את ישראל, הנה המענה בפשטות היא שאין שום סיבה וטעם למה לא יוכל צדיק זה להיות המשיח, (וכמו שמצינו דעות (כנ"ל) שדוד המלך וזרובבל יכולים להיות משיח). [וכמו שיתבאר בארוכה אי"ה כשנדון בשיטת הרמב"ם אודות משיח שלא הצליח, שכוונת הרמב"ם הוא רק שהתברר שאינו משיח **בפועל** ולא הגיע זמן הגאולה, אבל לא שהצדיק הזה "נפסל" מלהיות משיח לעתיד באם ירצה ה'].

אמנם זה פשוט שאין שייך כלל לומר שהצדיק הזה כאשר חי בעבר והשתדל להביא הגאולה, פעולותיו נקראו בשם "ביאה ראשונה", ולכשיקום לתחי' יהי' פעולותיו נקראים בשם "ביאה שני'".

ובענין זה מתבלבלים כמה אנשים, ואינם מבחינים כלל ההבדל בין אמונת הנוצרים, שלפי אמונתם הכוזבת יש "שני ביאות", לאמונת התורה (להבדיל) שיש רק ביאה אחת של משיח ולא שייך לחלקה לשנים, וכנ"ל.

וגם מתבלבלים האנשים האלו ואינם מבינים שע"פ תורה וע"פ הלכה יש הגדרה ברורה מה נקרא "ביאת המשיח", ואיזה פעולות נקרא בשם "פעולות המשיח", כמו שמפרט הרמב"ם בהל' מלכים פי"א ה"ד. ואין שום דמיון כלל בין פעולותיו של אותו האיש לביאת המשיח ההלכתי כלל, ולא שייך כלל לומר ע"פ הלכה שאותו האיש התחיל "שליחות משיחית".

כז. ועכשיו נחזור להיכוחים בין היהודים לנוצרים, ונראה האם בכלל הי' איזה סברא לומר שטענת הנוצרים אודות ביאה שני' ישפיע על היכוחים האלה, ומה הי' מענת היהודים עלי':

כמו שנתבאר לעיל, פשוט וברור לכל אחד שמעיין בספרי היכוחים האלו, שמגמת הנוצרים בויכוחם עם בני ישראל והבאת ה"הוכחות" שלהם שאותו האיש הוא משיח **וכבר בא**, הי' בכדי ל"שכנע" היהודים שהם יקבלו על עצמם דת הנוצרים וה"ברית החדשה" וכו', ולכן השתדלו להוכיח מכל מיני פסוקים איך שאותו האיש הוא באמת משיח והוא גאל הנפשות מגיהנם, ושכבר נתנבאו עליו הנביאים שהוא יתן ברית חדשה וכו'.

והיהודים טענו שאין זה נכון כלל, ושאין זה תפקיד המשיח לגאול הנפשות מגיהנם ולהמציא ברית חדשה, וכל "ההוכחות" מהפסוקים הוא שקר וסילוף. אלא עיקר תפקיד המשיח הוא לגאול את ישראל מן הגלות הגשמי ולבנות בית המקדש ולהביא שלום לעולם ושאר יעודי הנביאים, ולכן אינם יכולים להאמין שאותו האיש הוא משיח וכבר בא.

והנה באם יטענו הנוצרים בחזרה: "אכן, אתם צודקים, עדיין לא קיים אותו האיש הרבה מיעודי הגאולה, אבל אנחנו מאמינים שהוא יבוא בפעם שני' ואז יקיים יעודי הגאולה שלא קיים בביאה הראשונה",

- הרי מובן שכוונתם בטענה זו לא הי' שהיהודים יאמינו שאותו האיש הי' משיח רק **לעתיד** (כשיבוא ב"ביאה השני"), כי אם היו מקבלים הבנת היהודים שמשיח יבוא רק בעתיד וכל פעולות אותו האיש בביאה הראשונה אין להם שום קשר כלל לביאת המשיח, הרי נמצא שכל דתם בטל ומבוטל ממילא וכנ"ל בארוכה⁸⁹, -

אלא מובן שטענתם הי' שהיהודים יאמינו שכבר בא משיח (דהיינו שביאתו הראשונה של אותו האיש נחשב כבר "ביאת המשיח", ואז נתקיים ה"יעוד המשיחי" של נתינת ברית חדשה וחידוש דת הנוצרים), ובאותיות אחרות: הנוצרים רצו שהיהודים יאמינו ב"ביאת הראשונה"⁹⁰,

- אלא שכאשר יטענו היהודים שאי אפשר לומר שאותו האיש הי' משיח וכבר בא שהרי כל ייעודי הגאולה לא נתקיימו, יטענו הנוצרים בחזרה שאמת הוא שלא נתקיימו היעודים האלו, אבל תדעו לכם שיש בביאת המשיח שני שלבים (ושני "ביאות"), וביאה הראשונה של אותו האיש הוא שבא ונהרג ועי"ז גאל הנפשות מגיהנם והביא ברית חדשה, ועוד יבוא בפעם שני' ואז יקיים כל אותם היעודים שהיהודים הזכירו, אבל מ"מ אתם צריכים להאמין שכבר בא משיח ב"ביאתו הראשונה".

דהיינו שהנוצרים השתמשו בטענת ה"ביאה השני" בכדי להעמיד טענתם אודות ה"ביאה הראשונה".

⁸⁹ וא"כ, אפילו אם ישכנעו משהו להאמין שאותו האיש יבוא בפעם השני' ואז יהי' משיח, הרי הוא צריך לחכות עד שזה יקרה (לפי שיטתו), ועד אז בוודאי שאין כאן שום דת חדשה ותורה חדשה, כי מובן מעצמו שכל זמן שעדיין לא בא משיח אין שום הוא אמינא לומר (אפי' לשיטת הנוצרים) שיש כבר לקיים הברית החדשה ולבטל ח"ו התורה.

⁹⁰ ראה ספר וכוח (להרב ברוך בענדיט גליקסמאן) סוף ע' יד.

ומהו היהודים עונים על זה?

פשוט, שמענת היהודים על זה הוא לפי אמונת היהודים אין שום מקור בתנ"ך ל"ביאה הראשונה", שבה נהרג משיח ונותן דת חדשה וכו'. וכן"ל. וממילא מובן שטענת הנוצרים אודות "שני ביאות" אין לה שום מקום כלל. וממילא חוזרת טענת היהודים למקומה, שאיך אפשר לומר שאותו האיש הוא משיח וכבר בא באם לא קיים כלל יעודי הגאולה בביאתו.

[ומובן שאי אפשר להנוצרים לענות בחזרה שאכן היהודים צודקים **שעדיין לא בא** משיח בביאה הראשונה, אבל אנחנו מאמינים שבא יבא בביאה השני' ואז יבוא ויקיים יעודי הגאולה ורק אז יעשה משיח, כי באם כן נמצא שהנוצרים מודים אשר כל דתם בטל ומבוטל ממילא, ואין להם שום טענה כלל על היהודים. וגם שוב מובן מעצמו למה לא יאמינו היהודים שזהו אותו האיש כי אם עדיין לא הביא הגאולה בביאה הראשונה נמצא שהוא הי' שקרן ובדאי, וכן"ל בארוכה].

וא"כ מובן לכל מי שמעיין בתוכן הויכוח, שטענת הנוצרים אודות ביאה שני' לשלעצמה אינה עיקר הויכוח כלל, כי כל כוונתם בטענה זו הי' רק להעמיד טענתם אודות "ביאה הראשונה". (ובאותיות אחרות: אין שום אפשרות לשכנע מישהו להאמין שאותו האיש יבוא בביאה שני', אם לא מאמינים בביאה הראשונה. והטענה אודות ביאה שני' היא רק לתרץ הקושיא למה לא קיים אותו האיש שאר היעודים, ועיקרה בא בכדי להסיר מונע על אמונתם בביאה הראשונה).

ועיקר ההבדל בין היהודים להנוצרים הוא אודות הביאה הראשונה (ולא הביאה השני'), שהנוצרים טוענים שיש כזה מושג של ביאת המשיח (ב"ביאה הראשונה") שבה המשיח נהרג וגואל הנפשות ומביא ברית חדשה, וטענת היהודים הוא שאין כזה מושג בתנ"ך, ומה שכן מוזכר בתנ"ך הוא הרבה ייעודים שלא נתקיימו אצל אותו האיש כלל, וממילא מובן שביאת אותו האיש בפעם הראשונה אינו נקרא ביאת המשיח כלל, וממילא אין להם על היהודים שום טענה שהם יאמינו בו⁹¹.

ובאמת, לא מצינו ברוב ספרי הויכוחים שהנוצרים בכלל יזכירו הטענה אודות ביאה שני', (ובאותם מקומות בודדים שהוזכר, הוזכר רק כטענה שולית ולא כטענה עיקרית), כי לא זה הי' עיקר הויכוח כלל, ולא בזה הי' תלוי עיקר הויכוח כלל.

וכלפי עיקר טענת היהודים, [בנוסף לזה שהם הראו שכל הפירושים של הנוצרים הם דברים משובשים ואין להם שום ממשות כלל], שאי אפשר להם להאמין שאותו האיש הוא משיח מכיון שעיקר ייעודי הנביאים אודות משיח מעולם לא נתקיים – הנה תגובת הנוצרים לזה הי' **בעיקר** עי"ז שהם חידשו פירוש מסולף של כל הכתובים האלו, ורצו לפרש שעיקר

⁹¹ ראה גם ספר וכוח (להרב ברוך בענדיט גליקסמאן) ע' 6 ואילך, 21-22.

וממוצא דברים מובן למעיין שהנוצרים לשיטתם, מכיון שהם האמינו שאותו האיש כבר נעשה משיח ב"ביאה הראשונה" וקיים כמה יעודים, לכן הם האמינו שיבוא עוד פעם ב"ביאה שני'". ולשיטת היהודים הנה ב"ביאה הראשונה" הוכח בודאי שאותו האיש הוא משיח שקר, וממילא מובן אשר אותו האיש אינו ראוי כלל להיות משיח לא בעבר ולא בעתיד, (אלא שלא אמרו זה בפירוש ברוב הויכוחים, כמו שנתבאר לעיל).

הגאולה המדובר שם הוא נפשית⁹², או שהייעודים האלו כבר נתקיימו, או שהיו על תנאי וכיו"ב, וכנ"ל.

וברוב ספרי הויכוחים לא תירצו הנוצרים שהייעודים האלו יתקיימו בביאה שני'. ומזה עוד הוכחה, שבמשך הדורות, טענת הנוצרים אל בני ישראל שיאמינו בביאה הראשונה אינו תלוי כלל באמונתם בביאה השני', ובפרט שבמשך הדורות היו הרבה נוצרים שהאמינו שגם בביאה השני' לא יתקיימו כל ייעודי הנביאים כפירושם הפשוט כפי שהאמינו בני ישראל⁹³, וא"כ הם בודאי לא היו יכולים לטעון אל בני ישראל שיעודים אלו יתקיימו בביאה השני'.

הטענה אשר "היהדות מצפה שהמשיח ישלים את שליחותו בהנסיין הראשון שלו"

כח. והנה בימינו, רגיל אצל הארגונים אנטי-מסיונרים לענות לטענת הנוצרים (האומרים אשר אותו האיש ימ"ש יקיים היעודים העיקריים אודות הגאולה – כמו ריבוי שלום בעולם ולפעול על כל העולם לעבוד ה' וכו' - בביאה השני'), באמרם ש"היהדות אינה מאמינה בביאה שני'", ומסבירים אשר "היהדות מצפה שהמשיח ישלים את שליחותו בהנסיין הראשון שלו"⁹⁴ וממילא מובן שאותו האיש אינו משיח.

והנה ראשית כל יש להבהיר, אשר הרצאת הדברים בנוסח הנ"ל, הוא הסברה שלא נמצא בשום א' מספרי הויכוחים שבין היהודים והנוצרים. ולא כאותם המשתבשים ורוצים לפרש טענת היהודים בספרי הויכוחים באופן דומה, וכמו שנתבאר לעיל בארוכה.

והרצאת הדברים בנוסח הנ"ל, מיוסד ככל הנראה על דברי ספר הברית ח"ב מאמר יב פרק ט⁹⁵. וכמו שיתבאר להלן בארוכה בעז"ה, כוונת ספר הברית הוא שמי שאומר שהוא משיח

⁹² ולדוגמא, לשיטת הנוצרים, היעוד אודות קיבוץ גליות פירושו הוא "הקהילה מאנשי האמונה" (ולא קיבוץ עם בני ישראל) – ראה חרב פיפיות ע' 25 והנסמן שם בהערה 15.

⁹³ ראה לדוגמא ס' המאורות מלחמת מצוה ח"ב ע' שמט, שהנוצרים טענו שלא יבנה בית המקדש עוד. וראה ס' מחקרים ומקורות (רונזטל) ח"ב ע' 556 ואילך. וכמה מהנוצרים במשך הדורות לא סברו שבביאה השני' של אותו האיש יתקיים היעוד של קיבוץ נדחי ישראל במובנו הפשוט (דהיינו – עם ישראל ולא הנוצרים). ואכמ"ל. וראה גם ספר וכוז (להרב ברוך בענדיט גליקסמאן) ע' 30 ואילך. א"כ לשיטתם, מובן שהם לא היו יכולים לטעון שאותו האיש ימלא תפקידו של משיח – כפי שהיה לפי אמונת התורה ובני ישראל – בביאתו השני'.

⁹⁴ ראה לדוגמא הספר "המשיח האמיתי" (באנגלית The Real Messiah) לר' ארי' קפלן, ע' 5, 37.

⁹⁵ וז"ל שם: אך אשאלך והודיעני אם בא יבא משיח בימינו והרוב מבני עמנו יעידון ויגידון עליו כי הוא זה אשר יושעם מיד אויביהם, אם מחיב אני להאמין כי הוא המלך המשיח. והשיב לו דע לך שאפילו אם יעידון עליו כל ישראל כי זה האיש משיח ה' ומושיע אין זולתו, ואפילו יעשה אותות ומופתים בשמים ובארץ אשר לא נבקאו בכל הארץ ובכל הגוים, אני לא אאמין כי הוא ולא אחר עד שיגמור הדבר באותו הדור, ויקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ כל ישראל חברים כאיש אחד לארצנו, יושע ציון ויבנה חומות ירושלים ובית המקדש ונקריב כל הקרבנות תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן דבר יום ביומו, וישב ישראל בטח והשכינה והנבואה תשוב לציון ויתקיימו כל הנחמות שהתנבאו הנביאים, ואחר כך אאמין כי הוא זה ולא אחר.

אמנם כל עוד שלא יגמור כל אלה אין אנו מחיבים להאמין כי הוא זה דוקא, אף גם איני מחיב להכחישו בעוד שלא ימצא בו דבר נגד תורתנו שבכתב ושבעל פה או קבר שקר בפיו. רק על משמתי אעמודה בספק, אשמרה לפי מחסום ואחשוב בלבבי יכול להיות הוא ולא אחר, ויכול להיות אחר ולא הוא. ועל משמתי אנכי נצב לראות סוף הדבר. כי כבר קרה לישראל כן פעמים רבות בגלות החל הזה במשיחים מזויפים זרועם לא הושיע לנו. כי יותר מעשר פעמים קרה לנו בזו הגלות אשר קם איש יהודי והרעיש את העולם באמרו שהוא משיח ה' וכובע ישועה בראשו והוא יפדה את ישראל, וכלם נשא רוח רעה להשמדם עדי עד ואנחנו לא נושענו ועדיין לא שבנו לנחלתנו. בפרט האחרון שבהם היה משיח מדיח את ישראל מתורת ה' ורב הכופר ש"צ שם רשעים ירקב, אשר העידו עליו רבים וגדולים מבני עמנו שהוא ולא אחר כי טעו בו, וסופו מוכיח על

– דהיינו **שה' שלחו** לגאול את ישראל – ולא הצליח להביא הגאולה בשלימותו, הרי זו הוכחה שהוא משיח שקר **ולא שלחו אלקים**, דהיינו **שהוכיח סופו על תחילתו** שהוא ה' מלכתחילה משיח שקר, דהיינו שהוא ה' שקרן ובדאי מתחילתו, (ונתגלה למפרע של פעולותיו מלכתחילה לא היו באמת פעולותיו של משיח אלא פעולותיו של שקרן ובדאי).

ודברי ספר הברית אינם מכוונים לאותו האיש, שהרי ברור לכל שכל פעולותיו מתחילתן היו ההיפך הגמור מענינו של משיח כפי שהוא ע"פ תורה, וכנ"ל. אלא ספר הברית מדבר⁹⁶ אודות א' אשר יש מקום לחשוב שהוא משיח, ויכול להיות אפילו שהתחיל לעשות פעולות שע"פ תורה הם מוגדרים כפעולותיו של משיח, אלא שמכיון שאמר שה' שלחו לגאול את ישראל ולא הצליח לגמור פעולות אלו הרי הוכח שהוא משיח שקר, שהרי אמר שה' שלחו להושיע את ישראל והוכיח סופו על תחילתו שלא שלחו ה' מלכתחילה.

וגם כאן, אלו שמשתמשים בנוסח הנ"ל, כוונתם באמת הוא גם כן לומר אשר מכיון שאותו האיש טען שה' שלחו להביא הגאולה ולא הצליח להביא הגאולה בימיו, הרי זו הוכחה שהוא ה' משיח שקר (מתחילתו), ומכיון שהוא משיח שקר מובן שאין מקום לומר שהוא ה' משיח בעבר או שהוא זה אשר יבחר ה' להיות המשיח לעתיד.

אלא שבמקום לומר ולהבהיר ההשקפה היהודית האמיתית, שהי' ברור לכל חכמי ישראל כבר בחייו של אותו האיש שכל פעולותיו אינם פעולות של משיח כלל, ואדרבה הם ההיפך הגמור מזה, - בחרו להציג הדברים באופן קצת שונה, ולומר (מיוסד על דברי ספר הברית הנ"ל המדבר בשאר משיחי שקר), אשר אפי' אי נימא שפעולות אותו האיש היו יכולים להיות מוגדרים בשם פעולות של משיח, אמנם סו"ס מכיון שלא גמרם בחייו הוכח שאינו משיח, אלא שהוא משיח שקר.

וכנראה שהטעם למה השתמשו בהסברה הזאת ובנוסח זה, מפני שלא רצו להרגיז הנוצרים וכיו"ב ולומר להדיא אשר ה' ברור לחכמי ישראל גם בחייו של אותו האיש שכל ענינו ה' היפך פעולות המשיח.

ולכן בחרו להשתמש בנוסח "דיפלומטי" שיכול להתקבל גם אצל אלו אשר (אינם יהודים, או אלו אשר אינם מבינים שורש ההבדל בין אמונת הנוצרים והיהודים בענין המשיח, ולכן) סוברים שפעולות אותו האיש היו יכולים להקראות "פעולות של משיח", ולהסביר להם שאפי' לשיטתם שפעולות אותו האיש נקראים "פעולותיו של משיח", אמנם מכיון שלא גמר כל פעולות המשיח בחייו, לכן אינו משיח ו"אין נותנים לו הזדמנות שני".

תחלתו, שכאשר נתפרסם בין האומות ובבואו לפני המלך ישמעאל כפר יושת עליו, כי אמר לו המלך או יומת ובעד השלח יפל, או ישתמד ויעשה ישמעאל וכפר בריתו את מן ונשתמד. והרבה מישראל יותר משלש מאות נפשות רשעים ופושעים נשמדו יחדו עמו בחייו. וכמה כפרו על ידי תלמידיו בדור אחר ימח שמם, ונשמדי במות האון, ולא קם רשע כמוהו בכל המשיחים אשר היו לפניו, כאשר דברתי וספרתי קצות ארחות פריץ הזה כשהיה יהודי עד השמדו. רק אנו חייבים להאמין שבא יביא איש יהודי, והוא יחל להושיע את ישראל והוא יגמור ישועת יעקב באותו הדור, ומי שיגמור הדבר הוא הוא, ומי שלא יגמור באותו הדור ומת או נשבר או נשבה **אינו הוא ולא אלקים שלחו**. השמר לך פן תנקש אחרי תלמידיו הרעים האומרים שלאחר כמה דורות בא יבא ויגאל, לא יפדה כי לא לו משפט הגאולה.

⁹⁶ ובאמת, עיקר כוונת ס' הברית ה' לאפוקי האמונה בשבתי צבי ימ"ש (ולא באותו האיש ימ"ש) שעדיין ה' בימיו אלו שהאמינו בו, שאליו ירמזון מה שכתב בסוף דבריו "ומי שלא יגמור באותו הדור ומת או נשבר" [=כנודע ששבתי צבי ימ"ש נקרא "צבי השבור"] או נשבה אינו הוא ולא אלקים שלחו. השמר לך פן תנקש אחרי תלמידיו הרעים האומרים שלאחר כמה דורות בא יבא ויגאל, לא יפדה כי לא לו משפט הגאולה.

ומאותה סיבה, הנה במקום לומר להדיא אשר מכיון שאותו האיש לא הצליח להביא הגאולה בשלימות בימיו לכן הוא "משיח שקר", שהכוונה בזה הוא (כנ"ל בדברי ספר הברית) שנתגלה למפרע שכל פעולותיו לא היו מלכתחילה פעולות של משיח כנ"ל (אלא פעולות של שקרן ובדאי), השתמשו בנוסח "דיפלומטי" אשר "אין נותנים לו הזדמנות שני", שהכוונה האמיתית בזה הוא אשר מכיון שהוא משיח שקר מובן שאין שום מקום לומר שהוא זה אשר יבחר ה' לעתיד להיות המשיח.

כט. וזהו אמיתית הכוונה המסתתרת אחר הטענה שאין "היהדות מאמינה בביאה שני", וש"אין נותנים לו הזדמנות שני". ולא כאלו שלא ירדו לשורש הדברים, וחושבים שכאילו שיש איזשהו יסוד באמונת היהדות האומרת אשר מי שהתחיל פעולות המשיח בכדי להביא הגאולה ו"נתקע באמצע" ומת קודם שנגמר, שהוא "נפסל" מלהיות המשיח מכאן ולהבא.

אלא הכוונה כאן הוא שמי שאומר **שה' שלחו לגאול את ישראל** ו"נתקע באמצע", הרי הוכיח סופו על תחילתו שהוא משיח שקר **ולא שלחו אלקים**, ומובן אשר עי"ז **נתגלה למפרע** שאותו האיש הוא שקרן וכזבן, וממילא מעולם לא ה' ראוי כלל להיות משיח, לא בעבר ולא בעתיד, (ולא שנתחדש כאן איזה פסול **מכאן ולהבא**).

אמנם (כמו שיתבאר בשאר חלקי הספר בארוכה), צדיק הראוי להיות משיח שמתחיל לעשות פעולות של משיח (דהיינו פעולות כאלו שמוגדרות ע"פ תורה כתפקידיו של משיח) ולא אמר שה' שלחו לגאול את ישראל, ו"נתקע באמצע", ולא הצליח לסיימם, הנה אין לומר שהאיש הזה "נפסל" מלהיות המשיח מכאן ולהבא, אלא שנתברר שעדיין לא זכינו לביאת המשיח המובטח (מפני עיכוב עוונות הדור וכיוצא), ולכן צריך לחכות עד זמן הגאולה השלימה, שאז ישלח ה' מי שיבחר להיות המשיח. ועדיין יתכן שאותו הצדיק הראוי להיות משיח שהתחיל פעולות המשיח בעבר ולא הצליח לסיימם, יהי' זה אשר יבחר ה' בעתיד להביא הגאולה בזמנו.

וכמו שמצינו במשך הדורות שהיו כמה צדיקים שהתחילו "פעולות המשיח", כמו דוד המלך וזרובבל, ו"נתקעו באמצע" ולא הצליחו להביא הגאולה בחייהם, ולמרות זאת סברו כו"כ גדולי ישראל שאפשר אשר דוד המלך (או זרובבל) יהי' המשיח לעתיד.

וכמו שיתבאר בשאר חלקי הספר בארוכה, שזהו ההבדל בין דברי ספר הברית ודברי הרמב"ם בסוף פי"א מהל' מלכים ("ואם לא הצליח עד כה או נהרג בידוע שאינו זה שהבטיחה עליו תורה"): דברי ספר הברית מוסבים על משיח שקר, דהיינו שאומר שה' שלחו לגאול את ישראל ולבסוף לא הצליח. שאי-הצלחתו מגלה למפרע שלא שלחו ה', ושהוא משיח שקר.

לאידך גיסא, הרמב"ם מדבר על מי שעושה הפעולות המוטלות על משיח לעשותם⁹⁷, (ולא אמר שה' שלחו לגאול את ישראל, כי לשיטת הרמב"ם ברור שמי שהוא בחזקת משיח אינו אומר שה' שלחו לגאול את ישראל, כי א"כ אם לא הצליח ברור שהוא ה' נביא שקר, ולא ה' הרמב"ם כותב עליו שהוא מ"מלכי בית דוד השלמים והכשרים", וכמו שיתבאר בשאר חלקי הספר), אלא שהתחיל ולא הצליח לגמרו.

⁹⁷ ראה בהערה הבאה.

וע"ז כותב הרמב"ם "בידוע שאינו זה שהבטיחה עליו תורה" שהפירוש בזה אינו שהוא משיח שקר, (שהרי מיד ממשיך הרמב"ם ש"הרי הוא ככל מלכי בית דוד השלמים והכשרים שמתו", דהיינו שהוא צדיק כמו דוד המלך ושאר צדיקי מלכי בית דוד, ומובן ופשוט שאיש כזה אינו שקרן ובדאי או נביא שקר וכיו"ב), אלא שאין כאן גדר הלכתי של ביאת המשיח כלל, כי עדיין לא נתקיימו הבטחות התורה על הגאולה⁹⁸, ונתברר שעדיין לא הגיע זמן הגאולה, אבל אין הפירוש שהצדיק הזה "נפסל" מלהיות משיח לעתיד. וכמו שיתבאר בשאר חלקי הספר בארוכה בעז"ה.

ל. ולתוספת ביאור - דמכיון שהרבה אנשים מתבלבלים כאן, יש להבחין ולפרט ההבדל בין אמונת הנוצרים לשאר ענינים הנראים דומים אבל באמת שונים מחבירו:

1) מצינו בכ"מ בחז"ל האפשרות אשר צדיק שחי בדורות הקודמים שהי' ראוי להיות משיח, יקום לתחי' בעתיד ואז יהי' משיח בפועל, דהיינו שאז יתחיל ויגמור יעודי הנביאים, (וכמו שמצינו בחז"ל שאמרו אודות דניאל שהוא יהי' משיח).

ענין זה אין לו שום קשר ודמיון כלל להטענה של הנוצרים להבדיל אודות "ביאה שני", כי כאשר אומרים אודות צדיק שחי בעבר שהוא הראוי להיות משיח, ולא זכה להביא הגאולה בימיו, שהקב"ה יחיהו לעתיד ואז יהי' המשיח בפועל, הרי לא הי' כאן "ביאה ראשונה" ו"ביאה שני", כי פעולותיו שהיו בעבר כאשר הי' חי לא נקרא בשם "ביאת המשיח" כלל.

(ויש הרבה אנשים שמבלבלים בזה, וחושבים שבאם אנחנו אומרים שיחיהו הקב"ה לעתיד ויהי' משיח אז נמצא שכאשר חי בעבר נקרא "ביאה ראשונה", ושיקום לתחי' זה נקרא "ביאה שני", וזהו שטות והבל. ואפילו צדיק שאמרו עליו בחייו שהוא יהי' משיח, אין זה נקרא בשם "ביאת המשיח" כלל, דלא כטעות אצל כמה אנשים שחושבים שכאשר אומרים על צדיק שהוא משיח הפירוש בזה הוא שכבר נשלח מאת ה' להביא הגאולה, אלא הפי' הוא שהוא הראוי להיות משיח והוא זה שיהי' משיח **לעתיד** וכנ"ל בשאר חלקי הספר).

ולאידך גיסא, מובן ופשוט שאין שום מקום למישהו לדמות אותו האיש ימ"ש לדניאל, כי דניאל הי' צדיק הראוי להיות משיח, משא"כ אותו האיש שלא הי' ראוי להיות משיח כלל וכלל כי כל ענינו ופעולותיו שעשה בעבר (במה שנקרא בשם הנוצרים "ביאה ראשונה") הי' ההיפך הגמור מענינו של משיח וכנ"ל, ועוד זאת שהי' משיח שקר, דהיינו שהי' שקרן ובדאי וממילא מובן שאיש כזה אינו ראוי כלל להיות משיח.

2) עוד מצינו בכמה ספרים שיש אפשרות אשר צדיק שחי בעבר, שהתחיל הפעולות להביא הגאולה ולא הצליח לגמרם בחייו, דהיינו שלא רק שהי' ראוי להיות משיח אלא שכבר **התחיל** כמה מהפעולות של משיח ולא הצליח לגמרם ולהביא הגאולה השלימה, הנה לעת קץ יחיהו הקב"ה ואז יתחיל ויגמור היעודים שעלי' נתנבאו הנביאים ויהי' משיח.

⁹⁸ בשאר חלקי הספר יתבאר, אשר כל זמן שמשיח לא גמר כל הפעולות של "משיח ודאי", עדיין אי אפשר לומר שיש כאן קיום של "יעודי הגאולה". דהיינו שאע"פ ש"בנה מקדש במקומו", מ"מ כל זמן שלא קבץ נדחי ישראל, עדיין אין כאן וודאות שהגיע הגאולה, וממילא מובן שעדיין אי אפשר לומר שכבר נתקיימו יעודי הנביאים. ולכן כתבנו כאן בפנים שמשיח שלא מצליח עשה הפעולות שמוטל על משיח לעשותם, אמנם עדיין לא נתקיימו הבטחות התורה על הגאולה. וענין זה יתבאר במקומו בארוכה בעז"ה.

וכמו שמצינו בכ"מ בחז"ל ובספרי גדולי הדורות שהזכירו האפשרות שדוד המלך יהי' משיח (אע"פ שבחיו השתדל להביא הגאולה השלימה ולא הצליח בזה), וכן המלבי"ם מעלה האפשרות שזרובבל (שהתחיל בימיו כמה פעולות של גאולה, כמו קיבוץ גליות ובנין בית המקדש, אלא שלא הצליח להביא הגאולה השלימה), יקום לתחי' לעתיד ויהי' משיח.

וגם ענין זה אין לו שום קשר ודמיון להמושג הנוצרי "ביאה ראשונה" ו"ביאה שני", כי גם כאן אין הכוונה שפעולותיו הראשונות היו בגדר "ביאה ראשונה" וכשיקום לתחי' יהי' "ביאה שני", כי מכיון שלא הצליח בפעולותיו בפעם הראשונה אין זה נקרא בשם ביאת המשיח כלל. (וכמו דוד המלך, שמוכן אשר אם יקום עכשיו לתחי' - לאחר חורבן הבית והפסק מלכות בית דוד וכו' - ויעשה פעולות הגאולה ויהי' משיח הרי יהי' זה ענין חדש והתחלה חדשה⁹⁹, ולא יעלה על הדעת לאמר אשר פעולותיו לשעבר (שנפסקו בכל משך זמן הגלות) נקרא בשם ביאת המשיח).

[וכמו שיתבאר בשאר חלקי הספר בדעת הרמב"ם, שאפי' מי שהוא בחזקת משיח, הנה כל זמן שאינו משיח ודאי, אין זה נקרא עדיין (לאמיתתה של ענין) ביאת המשיח, ע"ש בארוכה].

המענה האמיתי לטענת הנוצרים אודות "ביאה שני"

לא. אלא שבמקומות **בדדים בלבד** בספרי הויכוחים¹⁰⁰ מוזכר טענת הנוצרים אודות "ביאה שני", דהיינו שהנוצרים השיבו אל טענת בני ישראל (שטענו שאי אפשר לאמר שמשיח כבר בא שהרי לא נתקיים עדיין יעודי הנביאים), שאותו האיש יקיים היעודים האלו כאשר יבוא בביאתו השני'.

וכאשר נעין מה השיבו בני ישראל באותם הויכוחים, נראה שהמענה שהשיבו עלי' הי' מענה אחר לגמרי:

בספר הגאולה להרמב"ם שער ראשון (ושער שני) מאריך להוכיח שעדיין לא נתקיימו יעודי הגאולה ואין לומר אשר כבר נתקיימו בעבר. ועוד זאת אשר הם בודאי צריכים להתקיים,

⁹⁹ אמנם נכון שהרמב"ם כותב שדוד הי' "משיח הראשון", אבל מובן וגם פשוט שכל הנבואות והיעודים אודות ביאת המשיח (ובלשון הרמב"ם "משיח האחרון") עדיין לא נתקיימו כלל ועיקר. וכפשוט - אשר מכיון שלאחרי פעולותיו של דוד המלך הרי בני ישראל הלכו בגלות, הרי מובן שעדיין לא בא המשיח כלל.

¹⁰⁰ בנוסף להמקומות שזכרו להלן, מצאתי איזכור א' אודות הביאה השני' בס' מגן ורומח (לר' חיים אבן מוסא). ובכל הספר שם מזכיר טענה זה רק לגבי פרט א' (אודות היעוד והי' אור הלבנה כאור החמה וגו'). משא"כ לגבי שאר יעודי הנבואה שלא נתקיימו, מביא תירוץ הנוצרים שהיעודים האלו נאמרו כמשל וכיו"ב. ומזה עוד ראי' איך שבמשך הדורות, הטענה אודות "ביאה שני" לא הי' עיקר הויכוח בין הנוצרים והיהודים כלל.

וגם כאשר כבר הועלה הטענה אודות ביאה שני', הנה המענה לזה שם לא הי' ש"אין היהדות מאמינה בביאה שני", אלא נתן ביאור אחר.

וז"ל שם (https://www.nli.org.il/en/manuscripts/NNL_ALEPH990000452310205171/NLI#\$FL72577903):

"ממה שאמר ישעי' (ל, כו) והי' אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהי' שבעתיים. אמר ניקולאי [הנוצרי] כי היהודים אומרים שמזה יראה שיהי' שוני בגופים השמימיים. ובזה נראה שלא בא המשיח. והשיב ניקולאי כי זה יהי' בביאה שני', שיבא משיח ליום הדין. ושאו יראו אותם השנויים. ונשיב. שלא הגביל זה הכתוב, רק ביאורו למשיח. ואנה יראה זה ניקולאי? אם יום הדין יראה, הנה יהי' בביאת השם לדון בראוי אחר ביאת המשיח. אבל לא נאמין שהמשיח הוא הא-ל".

ומשמעות דבריו הוא שמענתו של היהודי הי' שאין לומר שיעוד זה יתקיים בביאה השני', כאשר בפשטות אין שום מקום לומר שהגביל זאת הכתוב רק ל(תקופת יום הדין שיהי' ב) ביאה שני' (לשיטת הנוצרים).

ואין לומר שהם נאמרו על תנאי ומכיון שחטאו ישראל אז ביטל הקב"ה ח"ו את הבטחתו לגאלם. וכמובן מכל רהיטת דבריו, הטענות האלו נשמעו מפי הנוצרים ועוד אנשים¹⁰¹. (וכנ"ל, שא' מהטענות העיקריות של הנוצרים הי' אשר הרבה מיעודי הגאולה נאמרו על תנאי או שכבר נתקיימו בעבר).

ובתוך דבריו כותב: "ודע כי העם הנבל המזייף תורתו¹⁰², כאשר ראה מי שפקח עיניו מהם שלא בא בימי המשיח שלהם רוב נחמות הנביאים, בקשו צד ערמה, ואמרו כי עוד יקיץ ויבא עמו הנשאר מן הנחמות ההם. ואמנם לא עליהם אשיב, כי אין דברם ראוי להשיב עליו, כי לא עם בינות הוא, רק "יזבח לחרמו ויקטר למכמתו כי בהמה שמן חלקו ומאכלו בריאה"¹⁰³. ועוד כי יארכו תשובותי עליהם, בהיות מקומותם רבים, ואין זה החפץ המבוקש מן הכתב הזה.

ועוד כי עם פחיתות אמונתם באיש שהוא אלוה שלהם, אין אדם שאין מהם טועה אחרים, אבל טעותם וטפשותם בהמפורסמים אצל כל חכמי עם ועם בדרכי הבחינות והראיות, ואצל כל שומע מצד הרחקת השכל הנטוע באדם מעיקר התולדה". עכ"ל.

ומובן מהמשך דבריו, **שעיקר הטענה** של הנוצרים הוא שיעודי הגאולה כבר נתקיימו, או שנאמרו על תנאי. (וראה גם בשער הרביעי שם, שהרמב"ן אומר "והם רומיים המזייפים תורתו, וחושבים להשנות זמן המשיח, שיאמרו **כבר בא, וכבר באו העתידות**"). ועל זה מאריך הרמב"ן להוכיח שיעודי הגאולה עדיין לא נתקיימו ושאינם מותנים בתנאי ומוכרחים סוף סוף להתקיים, ע"ש.

אמנם הרמב"ן מבהיר, שיש מקצת מן הנוצרים שהתחילו לטעון טענה אחרת: לאחר שהוכח להם שטענתם הראשונה והעיקרית אינה נכונה, כי על כרחך הם צריכים להודות שהרבה ייעודי הגאולה עדיין לא נתקיימו, התחילו מקצת מהם ("מי שפקח עיניו מהם"), להערים ולטעון ולומר שאותו האיש עוד יבא בפעם שני' ויקיים הנשאר מן הייעודים.

והרמב"ן אומר שלא ראה צורך להשיב על טענה זו מפני ג' טעמים: א) "אין דברם ראוי להשיב עליו", כי בין כך אינם מבינים, ואינם רוצים להבין, האמת. ב) "כי יארכו תשובותי עליהם, בהיות מקומותם רבים". ג) שבין כך אין לחשוש שדבריהם יפעלו על מי שהוא, כי

¹⁰¹ ראה שם שער ראשון "לא כאשר משיבים עלינו רבים, כגון המינים והפורקים עול בתורה, ועם נבל נברא יהלל, ויתר הדתות", "אבל מפני שהעם הנבל טוענים עלינו במקצת דברים". ושם שער שני "ורבים אומרים כי כל הנחמות על תנאי, וכיון שלא עבדו כראוי, אבדו הטובות ההם".

וראה גם פירוש הרמב"ן בסוף פ' האזינו "והנה אין בשירה הזאת תנאי בתשובה ועבודה, רק היא שטר עדות שנעשה הרעות ונוכל, ושהוא יתברך יעשה בנו בתוכחות חימה, אבל לא ישבית זכרנו, וישוב ויתנחם ויפרע מן האויבים בחרבו הקשה והגדולה והחזקה, ויכפר על חטאתינו למען שמו. אם כן השירה הזאת הבטחה מבוארת בגאולה העתידה על כרחן של מינין".

¹⁰² הכוונה בזה הוא להנוצרים, כמובן מהמקומות האחרים בספרו ששם משתמש הרמב"ן בלשון זה, שנשמנו בהערה הקודמת.

¹⁰³ חבקוק א, טז. וראה מצודת דוד שם "כי בהמה. כי חושב שבחרמו ובמכמתו ר"ל בעבור רוב כוחו ותחבולותיו, או בעבור כח אליליו יש לו חלק שמן ומאכלו מאכל בריאה ושמנה".

כל אחד מבין הטפשות וחוסר ההגיון שבאמונת הנוצרים לומר על אדם שהוא אלוה, ועוד דברים נמנעים מצד השכל¹⁰⁴.

לב. והנה ראשית כל, אנו רואים מזה שהטענה הנ"ל לא הי' עיקר הויכוח בין הנוצרים והיהודים, אלא עיקר טענת הנוצרים הי' שכבר נתקיימו היעודים. אלא שלאחר שיש כמה נוצרים שהכירו בחולשת טענתם, אז כטענה משנית התחילו לטעון הטענה אודות "ביאה שני" שאז יקיים אותו האיש שאר היעודים. וכלשון הרמב"ן "כאשר ראה מי שפקח עיניו מהם שלא בא בימי המשיח שלהם רוב נחמות הנביאים, בקשו צד ערמה, ואמרו..."¹⁰⁴, דהיינו שעיקר טענתם הי' ש"בא בימי המשיח שלהם רוב נחמות הנביאים", ורק כמה מהם "פקח עיניו וראה" שאין זה אמת, ואז התחילו לטעון טענה חדשה אודות "ביאה שני".

עוד זאת אנו רואים ברור מדברי הרמב"ן, שהתשובה לטענת הנוצרים לא הי' ש"אין היהדות מאמינה בביאה שני", (במובנו שנתבאר לעיל ש"אין נותנים לו הזדמנות שני").

כי אם זה הוא מענת היהודים על טענת הנוצרים אודות ביאה שני, אינו מובן כלל מה שכותב הרמב"ן ש"יאלכו תשובותי עליהם, בהיות מקומותם רבים": הלא לכאורה אם שיטת הרמב"ן היא שיש איזה יסוד ביהדות שאי אפשר לומר שמי שלא הצליח בפעם הראשונה שוב נפסל מלהיות משיח (כטעות כמה אנשים כנ"ל), הרי לכאורה הוה לי' להרמב"ן להזכיר יסוד זה, שהרי זה ענין יסודי ביותר. ואפי' אי נימא שדבר זה נצרך להרחבת הביאור, הרי לכאורה התועלת על הזכרת וביאור ענין זה הוא חשוב ונחוץ מאד, ולא הו"ל להרמב"ן לומר שאינו מבאר זה מפני ש"יאלכו תשובותי עליהם".

ועוד זאת, שבאם התירוץ לטענת הנוצרים הוא שאין היהדות מאמינה בביאה השני, הלא לכאורה ענין זה הוא פשוט וקצר ואינו דורש ביאור ארוך ביותר, ולכאורה הביאור בענין זה תלוי בנקודה אחת ולא בביאור ארוך שמסתעף ל"מקומות רבים". וא"כ מהו הכוונה בדברי הרמב"ן שאינו מבאר התירוץ לטענתם כי "יאלכו תשובותי עליהם בהיות מקומותם רבים"?

וגם אינו מובן מה שכותב "יאלכו תשובותי עליהם בהיות מקומותם רבים", שמשמע מדבריו שהי' להנוצרים הרבה הוכחות על דבריהם והי' צריך להשיב על מקומות רבים. והלא הרמב"ן לא הביא אפילו הוכחה אחת שהביאו הנוצרים לטענתם המחודשה אשר אותו האיש יקום לתחי' ואז יקיים יעודי הגאולה, ואדרבה משטחיות דבריו משמע שלא הי' להם שום הוכחה לטענתם, אלא ש"בקשו צד ערמה" ויחידשו מעצמם הטענה אודות "ביאה שני"?

לג. אלא הביאור בדברי הרמב"ן מובן ע"פ הנתבאר לעיל שעיקר מענת היהודים הוא ש"אין היהדות מאמינה בביאה הראשונה". ועיקר טענת הנוצרים הי' אודות הביאה הראשונה, ועל זה הביאו הרבה "הוכחות", כידוע ומפורסם בספרי הויכוחים איך שהם פירשו הרבה פסוקים ומזמורי תהלים כאילו הם מדברים על (ביאה הראשונה, דהיינו על) הריגת אותו האיש והצלתו הנפשות מן הגיהנם וכו'.

¹⁰⁴ ראה גם ויכוח הרמב"ן "עיקר הדין והמחלוקת שבין היהודים ובין הנוצרים הוא במה שאתם אומרים בעיקר הא-לוהות דבר מר מאוד... הדבר אשר את מאמינים, והוא עיקר אמונתכם, לא יקבל אותו השכל, והטבע אינו נותן, והנביאים מעולם לא אמרו כן, גם הפלא אינו יכול להתפשט בדבר ההוא, כאשר אבאר בראיות גמורות במקומו ובשעתו, שיהיה בורא השמים והארץ וכל אשר בהם חוזר עובר בבטן יהודית אחת ויגדל בו ז' חודשים ויולד קטן, ואחר כך יגדל ואחר כך יימסר ביד שונאיו וישפטוהו משפט מות וימיתוהו, ואחר כך תאמרו שחיה וחזר למקומו הראשון. לא יסבול דעת יהודי ושום אדם".

וזה שהם המציאו הטענה אודות "ביאה שני" הוא רק כטענה צדדי, בכדי לענות על השאלה שאיפה הם שאר ייעודי הנביאים. אבל עיקר כוונתם בטענה זו של ה"ביאה שני", הי' בעיקר בכדי להעמיד טענתם אודות ה"ביאה הראשונה", ולענות על טענת היהודים שלא מצינו שנתקיימו ייעודי הנביאים.

וזהו כוונת הרמב"ן באומרו שבכדי להפריך טענת הנוצרים, "יארכו תשובותי עליהם, בהיות מקומותם רבים", דהיינו שהוא יצטרך להוכיח איך שכל א' מהוכחותיהם מהכתובים אודות **הביאה הראשונה** הוא שיבוש, (כי רק ע"י סתירת ראיותיהם אודות הביאה הראשונה, יובן ממילא שאין שום מקום לשני ביאות ולביאה שני').

כי המענה היהודי האמיתי לטענת הנוצרים, היא לא שיש איזהו יסוד חדש ביהדות האומר שאי אפשר למשיח לחלוק פעולותיו לב' ביאות, אלא זהו דבר המובן מעצמו ע"פ הבנת פעולותיו של משיח כפי שהוא ע"פ התורה, (שענינו הוא להביא גאולה גופנית ושלימות התומ"צ ולא גאולה "רוחנית" להנפשות ע"י הריגתו), אשר ממילא יובן שיש רק ביאה אחת, ואין כאן מקום לשני ביאות, (הכוללת "ביאה ראשונה" שבה משיח מתייסר ונהרג בכדי להוציא הנפשות מהגיהנם, ו"ביאה שני" שבה הוא מקיים שאר הייעודים).

וכמו שנתבאר לעיל, טענת הנוצרים לא הי' שיש ביאה אחת שבה משיח לא מצליח לגמור פעולותיו וביאה שני' שבה משיח כן מצליח לקיים שאר הייעודים, אלא טענתם הי' שיש "שני ביאות" ופעולות של משיח, ויש כמה פסוקים המדברים על ה"פעולות" של ביאה הראשונה ושאר ייעודים שיתקיימו בביאה שני', והביאו חבילות ראיות על "ביאה הראשונה" (כמו שמוזכר בכל ספרי הויכוחים). וממילא מובן שכדי להפריך טענותיהם ולהסביר שאין שום מושג של "ביאה הראשונה" (אשר ממילא יובן שאין שום מושג של "שני ביאות") הי' צריך להפריך כל א' מה"ראיות" שונות ומשונות שהביאו על "הביאה הראשונה", ולכן כתב הרמב"ן "שיארכו תשובותי עליהם בהיות מקומותם רבים".

ולכן לא הי' הרמב"ן יכול לתרץ בקיצור שאי אפשר ע"פ תורה לומר שיש "ביאה שני", כי אין זו תירוץ הולם לטענה זו, אלא צריכים להראות שיבושם וסילופם אודות ה"ביאה הראשונה", אשר אז ממילא יובן שיש כאן רק ביאה אחת שעדיין צריך לבא.

ומובן מכל זה, כי הנוסח הנשמע בדורינו, שהמענה לטענת הנוצרים אודות ביאה שני' הוא ש"אין היהדות מאמינה בביאה שני", הוא נוסח חדש שלא נמצא ברמב"ן. ואדרבה, משמע מהרמב"ן שתירוצו הי' ש"אין היהדות מאמינה בביאה הראשונה" (כנ"ל), (ובדרך ממילא אינה מאמינה גם בשני ביאות).

[ויש להוסיף ולהבהיר עוה"פ, שאין דברי הרמב"ן שייכים **כלל** להנידון בקונטרס זה, האם אפשר לומר על צדיק שהי' ראוי להיות משיח שמת, שהוא יקום לתחי' לעתיד בזמן הגאולה ויהי' משיח, כי כמו שנתבאר לעיל בארוכה, כאשר חי בפעם הראשונה לא הי' ע"ז גדר של "ביאת המשיח" כלל, ואין לזה דמיון כלל לשיטת הנוצרים אודות "ביאה ראשונה" ו"ביאה שני"].

לד. ועוד מקום שמוזכר הטענה אודות "ביאה שני", הוא בס' מגן אברהם (לר' אברהם פריצול) פרק יג¹⁰⁵, לאחר שכותב שאי אפשר להאמין שאותו האיש הי' משיח וכבר בא שהרי לא נתקיימו יעודי הנביאים, הוא ממשיך:

"ואם תאמרו שעתיד משיחם האלה לבא פעם אחרת באחרית הימים בצורת האלהות, ולחדש כל החדושים האלו דרך צורה, ובימיו תושע יהודה וישראל ישכון לבטח, ואת זה יכונו בבא האיש המיועד לווכח נגד משיחם הנקרא אנטי קריסטו. ראוי להשיב כי מה שאצלם נגד אמונתם באנטי קריסטו נאמינהו אנחנו בגוג ומגוג נגד משיח צדקינו, ובאופן אחר נכון כפי דברי הנבואה, ורחוק ממה שהם יאמרו אליו ויתנו עדיהם ויצדקו¹⁰⁶ באנטי קריסטו העתיד אצלם באופן שימשך עליו דברי נבואה מה שיחסו לו".

ואע"פ שהלשון אינו ברור, כנראה עיקר כוונתו הוא שאמונת הנוצרים בביאה השני' של אותו האיש (שלפי הבליהם יהי' אחר ביאת ה"אנטי קריסטו" שילחם כנגד משיחם ולבסוף יפול בידו)¹⁰⁷, הוא אמונה משובשת המיוסדת על הנבואה אודות גוג ומגוג שילחמו על משיח ולבסוף יפול בידם. וא"כ מובן שאמונת היהודים המיוסדת על הבנה נכונה של דברי הפסוקים היא האמיתית, ולא אמונת הנוצרים שהוא רחוק מאד מפירוש הנכון של הכתובים.

וגם כאן נראה שלא ענה אשר "אין היהדות מאמינה בביאה שני", אלא נתן ביאור אחר לסתור טענתם, והוא שכל אמונתם ב"ביאה השני" (ופרטי השתלשלות המאורעות של "ביאה השני" לפי שיטתם הכוזבת) יסודם בביאור משובש של הפסוקים, ואינם כדאי לבטל אמונת היהדות המיוסדת על ההבנה הנכונה של אותם פסוקים.

כמה מספרי הויכוחים כתבו בפשטות שמשיח יכול להיות מן המתים

לה. ולא רק שבשום א' מספרי הויכוחים מעולם לא הועלה הטענה אשר מי שמת אינו יכול לקום לתחי' ולהיות משיח, אלא **אדרבה**, בכמה מספרי הויכוחים עם הנוצרים, הזכירו חכמי ישראל בתוך דבריהם האפשרות שמשיח יהי' אדם שמת בעבר ויקום לתחי'.

ואי נימא שנקודה זו הי' ההבדל בין אמונת היהודים לנוצרים, אינו מובן כלל איך יכלו חכמי ישראל להרשות לעצמם להעלות אפשרות זו בויכוחם עם הנוצרים?

אלא כנ"ל זהו עוד הוכחה (באם יש איזה צורך לזה), שהויכוח בין היהודים לנוצרים מעולם לא הי' קשור להשאלה האם אפשר לומר על מי שמת (ואפי' מי שבחיו כבר אמרו עליו שהוא משיח, או שהשתדל להביא הגאולה כבר בחיו ולא הצליח) שיקום לתחי' ויהי' משיח.

ומצינו כן בס' ישועות משיחו (חלק ב, העיון השני, פרק א), שמאריך בסתירת ה"הוכחות" שהביאו הנוצרים מכמה מאמרי רז"ל שמהם נראה שכבר בא המשיח, ובהמשך הדברים דן אודות המדרש (איכה רבה א, נא) שהערבי הבין מגעיית הפרה שנולד משיח ביום שנחרב הבית, והנוצרים רצו לומר שהמדרש הזה מדבר על אותו האיש, ובלשונו "ונסתייע המפקר

¹⁰⁵ [https://www.nli.org.il/en/manuscripts/NNL_ALEPH990000768590205171/NLI#\\$FL81430851](https://www.nli.org.il/en/manuscripts/NNL_ALEPH990000768590205171/NLI#$FL81430851)

¹⁰⁶ על פי לשון הפסוק ישעי' מג, ט. וראה מפרשים שם.

¹⁰⁷ ראה מה שהאריך בזה האברבנאל בספרו מעיני הישועה, מעיין השמיני תמר ו. ע"ש בארוכה. ושם מבאר באופן אחר קצת, שדברי הנוצרים אודות האנטיקריסטו הוא שיבוש מאמונת היהודים אודות משיח בן יוסף, ע"ש.

ממנה להוכיח שהוא הנולד קרוב לחורבן בית שני הוא המשיח שאמרו שנולד ביום החורבן, כלומר בזמנו... "ע"ש.

ומאריך לבאר המדרש הזה בכמה אופנים, שמכולם מבואר אשר אין הכוונה במדרש הזה על אותו האיש. ובדרך הראשון כתב וז"ל "ואם באתי לפרשה לפי פשוטה יותר הייתי בוחר לומר שמת המשיח ההוא בעוון הדור ההוא, ונבדל מתוך העדה הרעה ההיא והושמה נפשו בג"ע של מעלה כגיבורים אשר מעולם אנשי שם. ושיהיה זה גם כן פירוש אומרם תשעה נכנסו בג"ע בחייהם ונכנסו לעוה"ב בקצור ימים קודם עתם להבדילם מבני דורם. ולכן זכר חנוך כי לקח אותו אלוקים לפני יומו מפני שהיה מקנא בעוון הדור המושחת שהיה בו, ושכן היה ענינו של משיח שמת בנערותו להבדילו הש"י מהפסד דורו. וכך אמרו חז"ל אצל אותו מאמר מאותם שנכנסו בג"ע "ומשיח למה להשיבו מפני שראה אבותיו עובדי ע"ז ופירש מדרכם ועבד להקב"ה גנזו בג"ע".

וכפי זה בשוב ה' את שיבת ציון יהיה אז מלך המשיח וימלוך על עמו. ואל יקשה עליך שיהיה מלך המשיח מן הקמים בתחייה, כי כבר נסתפקו על זה בפרק חלק ואמר רב אסי אם מן חייא הוא כגון רבנו הקדוש אם מן מתיא הוא כגון דניאל איש חמודות¹⁰⁸. עכ"ל.

הרי שהאברבנאל נקט בפשיטות שיתכן שמישהו נולד, וכבר נקרא בשם ה"משיח" (ובוודאי זהו על שם העתיד, שהרי פשוט שעדיין לא עשה פעולות המשיח), דהיינו שכבר אומרים עליו בוודאות שזהו האיש שיהי' משיח עד שנקרא בשם זה בפי חז"ל, ואעפ"כ יתכן שמת בעוונות הדור, ולעת קץ יקימהו ה' לתחי' ויגאל את ישראל.

ומכיון שהאברבנאל מזכיר אפשרות זו בפשיטות בתוך ויכוחו עם הנוצרים, ברור לעין כל שהאברבנאל לא חשב שהזכרת האפשרות שמשיח יבוא מן המתים מסייע כלל לשיטת הנוצרים, כי אם כן לא הי' מזכיר זה כאן. וא"כ ברור שהאברבנאל (שהי' בקי בספרות הנוצרים כנראה בספריו) הבין שההבדל בין אמונת היהודים להנוצרים אינו תלוי בענין זה **כלל וכלל**.

¹⁰⁸ והנה בהמשך הדברים שם מבואר שהאברבנאל מעדיף שלא לקבל פירוש זה, ולפרש אגדה זו שלא כפשוטו אלא בדרך משל וחידה, והטעם לזה הוא כמבואר בלשונו "כי איכבה אוכל וראיתי נבואה בשוורים מודיעים לבקרים העת המוגבל שנחרב בו בית המקדש, ושיצעקו עליו כאשר מתאבלות על מת, ולא די בזה אלא שידעו הנער הנולד בבית לחם ושיהיה משיח אלוקי יעקב להושיע את ישראל, וידעו מי אביו ומה שם בנו. אם נגלה כל זה בגעיית הפרה ואם היו הדברים ההם מפתרון הערבי הגיע א"כ מדרגת נבואתו למעלה ממדרגת הנביאים כולם".

וממשיך להלן "בעניין ההגדה הזאת, אחרי שפשוטה יוצא מן ההקשה ראוי להאמין שנאמרו על צד המשל והחידה לרמזו בו דברים אמתיים מגלות ישראל וגאולתם, לא שיאמרו שנולד המשיח ביום החורבן". ע"ש.

אמנם מובן ופשוט שהטעם למה האברבנאל מעדיף לפרש אגדה זו בדרך משל אינו משום שיש איזה בעי' בעצם הענין שאפשר שמשיח יהי' מן הקמים לתחי', ואין שום רמז לזה כלל בישועות משיחו שם, אלא הטעם הוא כמפורש שם שקשה לו לקבל שיש נבואה בשוורים כו'.

ועוד ראי' לזה הוא, שבס' מעיני הישועה המעיין החמישי תמר שני, ג"כ כותב האברבנאל בפשיטות ובלי שום היסוס (ע"פ הגמ' דסנהדרין) שאפשר שיהי' משיח מן הקמים לתחי', ושם מקבל את זה **בפשיטות ולמסקנא**. ואינו כותב שמעדיף שלא ללמוד הגמ' כפשוטו וכיו"ב.

לו. וגם בעוד ס' ויכוח, ס' כור מצרף האמונות ומראה האמת, (לר' יצחק לופס), שער יא פרק סה, בתוך ההוכחות שמביא שאותו האיש אינו המשיח, הוא מזה שמצינו שדוד המלך הוא המשיח, וזה לשונו:

"ואמר (יחזקאל לד, יג) והוצאתים מן העמים וקבצתים מן הארצות והביאותים אל אדמתם, ורעיתים אל הרי ישראל וכו', ואח"כ אומר (שם שם כג) והקימותי עליהם רועה אחד ורעה אתה את דוד עבדי, הוא ירעה אותם והוא יהיה להם לרועה ואני ה' אהי' להם לאלקים, ודוד עבדי נשיא בתוכם וכו', הנה לך נבואה ברורה שדוד המלך ע"ה הוא יהיה המשיח שעתיד הקב"ה לשלוח ליגאל עמו, ולו בעצמו יקים אותו השי"ת מן העפר ויחיה אותו למלוך עלינו, וזה משמע ממלת והקימותי שר"ל שיקים אותו מן העפר מבין המתים, דאם לא כן היל"ל ונתתי או ושלחתי להם רועה וכו'". וע"ש עוד שהאריך להביא ראיות מעוד פסוקים ומאמרי חז"ל שדוד המלך בעצמו יהי' המשיח כשיקום לתחי'.

וא"כ נמצא שגם הוא הבין בפשטות שההבדל בין אמונת היהודים ולהבדיל אמונת הנוצרים אינו תלוי בזה כלל וכלל.

דברי הגר"ח מבריסק בנידון

לז. ועד"ז מובן אודות השמועה בשם הגר"ח מבריסק¹⁰⁹:

מסופר, שפעם בעת שהותו של הגר"ח ברכבת, התנהל ויכוח בין מיסיונר ליהודים, שטען להם שאותו המשיח ימ"ש הוא המשיח. בין הדברים, טען המיסיונר שאע"פ שהתנגדו חכמי ישראל לאותו האיש, אבל יכול להיות שהם טעו, כמו שטעו החכמים בזה שאמרו על בר כוכבא שהוא משיח.

כאשר הגר"ח שאלו שאיך הוא יודע שהחכמים טעו אודות בר כוכבא, ענה המיסיונר שהרי בר כוכבא מת¹¹⁰. ענה לו הגר"ח מיני' ובי', שגם אותו האיש מת, ואם כן אינו יכול להיות משיח. עד כאן תוכן הדברים.

ומכאן יש אנשים שמביאים ראי', שלשיטת הגר"ח מי שמת אינו יכול להיות משיח.

לח. אמנם עפ"י כל מה שנת"ל מובן שדברי הגר"ח אינם שייכים לנידונינו כלל, ואלו שרוצים להביא ראי' מדברי הגר"ח לא הבינו דבריו כלל:

כוונת הגר"ח לא הי' לחדש יסוד חדש באמונה בביאת המשיח, שמי שמת אינו יכול לקום לתחי' ולהיות משיח **בעתיד**. אלא כוונתו הי' לשלול טענת המיסיונר שאותו האיש הוא משיח, דהיינו (לפי אמונתם הכוזבת) שאותו האיש הוא המשיח בפועל **וכבר בא**, (כנ"ל). וכוונתו הי' שכמו שאי אפשר לומר על בר כוכבא שהוא משיח בפועל (היינו שכבר בא כמשיח

¹⁰⁹ נדפס בקובץ קול התורה, חומרת מד, ע' לב. עובדות והנהגות לבית בריסק ח"ב ע' שלב. אישים ושיטות (מהדורת ירושלים תשס"ז, ע' ס).

¹¹⁰ יש להעיר שבכמה מקומות הובא שמועה זו בשינוי קטן: שבר כוכבא, וכן אותו האיש, נהרגו, (ולא שמתו). ובכל אופן, אין פרט זה מעלה ומוריד כלל לגבי עיקר הדברים שנתבארו בפנים.

בפועל והביא הגאולה בפועל), שהרי כבר נהרג ועדיין לא בא הגאולה, כמו כן מובן שאותו האיש ימ"ש אינו המשיח בפועל מכיון שכבר נהרג ועדיין לא בא הגאולה.

וכן מבוארים הדברים להדיא בנוסח המעשה כפי שנרשם¹¹¹ מפי הגאון הנודע ר' יוסף דב הלוי סולובייצ'יק ז"ל, נכד הגר"ח מבריסק: "המעשה המפורסם שמסיונר יש"ו בא לוואלאזין, וכשרק נכנס לישיבה מיד השליכוהו משם, ופגש האי מנוול את הגר"ח בנסעו לוילנא, ולעג על ר"ע שטעה בבר כוזיבא בחשבו למשיח, ושאלהו הגר"ח ומנין אתה יודע שלא היה בר כוזיבא באמת משיח, והשיב הבזוי שהלא בבא משיח יבוא שלום לעולם מה שלא היה בימי בר כוזיבא, ומיד חייך הגר"ח ואמר לו וא"כ איך נתטפשתם לומר שההוא ממזר בעל תאוה הוא המשיח, כשרק נתרבו הצרות והמלחמות מזמנו ואילך, והרבה דם נשפך מחמת דבריו המלאים שנאה וחרו אף נגד עם הנבחר וחכמיו. ואילך נשפך אף נגד עם הנבחר וחכמיו. ועוד הוסיף הגר"ח ששייך לומר שלא טעה ר"ע בכלל, אלא שדורו לא היו ראויים לביאת המשיח, כעין מה שאמרו בב"ב פ' יש נוחלין קלד, א שיש ביניהם אדם שראוי ששכינה לשרות עליו כיהושע בן נון [ופרשב"מ ז"ל ד"ה ראויים וז"ל אלא שעון גורם ואין הדור ראוי לכך ע"כ]."

דהיינו שהוא רצה לומר שאותו המשיח הוא המשיח בפועל שכבר בא והביא הגאולה (דהיינו שכבר הביא השלום לעולם וכו'), והראה לו הגר"ח שנתפס באמרי פיו שאי אפשר לומר על אותו האיש שהוא המשיח בפועל דהיינו **שכבר בא** והביא הגאולה בפועל, שהרי עדיין אין שלום בעולם, ואדרבה הוא עצמו גרם לריבוי שפיכות דמים וכו'.

[ועוד נקודה אנו רואים מסוף דברי הגר"ח, שבאמת אין שום השוואה בין אותו האיש לבר כוכבא, כי לגבי אותו האיש מעולם לא הי' אפי' הוה אמינא אצל חכמי ישראל שהוא ראוי להיות משיח. דהיינו שלא זו בלבד שהוא לא הביא הגאולה בפועל ולכן אי אפשר לומר עליו שהוא משיח בפועל, אלא עוד זאת שהוא מעולם לא הי' ראוי להיות משיח כלל.

ולדבי נקודה זו יש חילוק בין אותו האיש לבר כוכבא, שאע"פ שברור שבר כוכבא לא הביא הגאולה בפועל ולכן לא הי' משיח בפועל, אמנם סו"ס הי' הוה אמינא אצל חכמי דורו שהוא יהי' זה שיביא הגאולה, ויתכן לומר שלולי עוונות הדור הי' אכן מצליח להביא הגאולה בימיו, וא"כ לגבי בר כוכבא עיקר ההדגשה הוא רק שלא הביא הגאולה בפועל, אמנם לא שלא הי' קיים שום אפשרות שיהי' ראוי להיות משיח¹¹²].

וכנ"ל כל זה אין לו שום קשר להדיון האם אפשר לומר על צדיק שמת שיקום לתחי' ויהי' משיח לעתיד.

ShmoiShelMoshiach.com

AharonYaakovLieberman@gmail.com

¹¹¹ בס' חידושי בתרא על מס' מגילה ע' שיז, בשם "המסביר" (שהוא ראשי תיבות של "מורנו רבי יוסף בער סולובייצ'יק").

¹¹² ובעז"ה נבאר הדיעות השונות אודות בר כוכבא, בפרק שידון בשיטת הרמב"ם.

